

ԱՐԵՎԿ ԶՕՊԱՆԵԱՆ

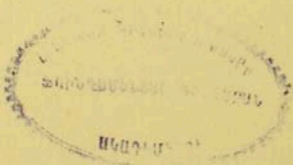
ՔԵՐԹՈՒՆԻՆԵՐ

1889—1907

ՓԱՐԻՉ

Տպագր. Տ. ՏՕՂՐԱՄԱՃԵԱՆ

1908



ԱՐՇԱԿ ԶՕՊԱՆԵԱՆ

ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ

ՀԵՂԻՆԱԿԻՆ ԵՐԿԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Արցալոյսի ձայններ (տաղեր, քմածին գրուածներ, պատկերներ, արձակ բանաստեղծութիւններ, քննադատականներ) սպառած	Կ. Պոլիս	1891
Թուղթի փառք (վիպակ) սպառած	»	1892
Թերթումներ (քերթուածներ) սպառած	»	1892
Պետրոս Դուրեան (քննական ուսումնասիրութիւն) սպառած	Թիֆլիզ	1894
Les massacres d'Arménie , préface de G. Clémenceau.	Փարիզ	1896
L'Arménie , son histoire, sa littérature, son rôle en Orient; introduction d'Anatole France.	»	1897
Zeitoun , depuis les origines jusqu'à l'insurrection de 1895, par Aghassi; traduction française; préface de Victor Bérard.	»	1897
Նահապետ Գուշակի դիւանը (քննական ուսումնասիրութեամբ մը հրատարակուած)	»	1902
Poèmes arméniens anciens et modernes , traduction française, précédée d'une étude sur la poésie et l'art arméniens par Gabriel Mourey.	»	1902
Chants populaires arméniens , traduction française avec une introduction et des notes; préface de Paul Adam.		
(պատկուած՝ Ֆրանսական Ակադեմիայէն)	»	1903
Մկրտիչ Պէժկբաշեանի բերուածներն ու նաևերը , ծանօթագրութիւններով հրատարակուած	»	1904
Les Trouvères arméniens , traduction française, avec une introduction et des notes.	»	1906
Մկրտիչ Պէժկբաշեանի կեանքն ու գործը , քննական ուսումնասիրութիւն.	»	1907

Ի ՄՕՏՈՅ ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԼԻ

Արձակ բերուածներ.

La poésie classique arménienne.

Նաղաւ Յովնաբանի տաղերը.

ԱՐՇԱԿ ԶՕՊԱՆԵԱՆ

Ք Ե Ր Թ Ո Ի Ա Ծ Ն Ե Ր

Արեալոյս — Ժամերուն կարաւանը — Անձկութիւն —

Տեսիլներ — Գիշերին մեջ — Բլուրին վրայ

Հ Ր Ա Տ Ա Ր Ա Կ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Դ Ա Ի Ի Թ Ա Ի Ա Ն-Ի Ի Զ Բ Ա Շ Ե Ա Ն Ի



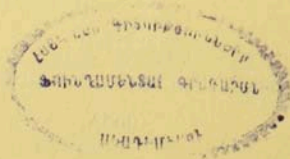
Փ Ա Ր Ի Զ

Տպագր. Ց. ՏՕՂՐԱՄԱՃԵԱՆ

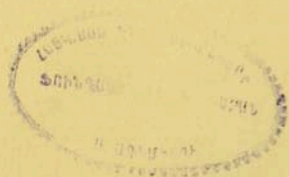
1908

Imp. D. DOGHRAMADJIAN, 18, Rue des Gobelins, PARIS

65mm
324



ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ



Անոնք որ ծանօթ են իմ գրական գործունէութեանս առաջին շրջանին, թերեւս ընն մոռցած որ անոր մէջ գրեթէ տարամերժօրէն կը տիրապետէր գեղեցկագիտական զգացումը: Հրապարակագրական էջերը շատ սահմանափակ տեղ մը կը բռնէին այն ատեն իմ արտադրութեանցս մէջ, որ, ձեռով այլազան, բայց իսկութեամբ միշտ կը ձգտէին դէպ ի բանաստեղծութիւն: 1895ի արինազանգ դէպքերը խորին ցնցում մը յառաջ բերին իմ մէջս, եւ զիս մղեցին մտածելու թէ այդ ախար ճգնաժամին մէջ զոր մեր ցեղը կ'անցընէր՝ ամէն Հայ պարտականութիւն ունէր ոչ միայն իր անհատական շահերը, այլ եւ իր հոգեկան նախասիրութիւնները, իր մտաւոր յատուկ կոչումը, զոհել՝ գէթ պահ մը, իր ուժերն ուղղակի ի սպաս դնելու համար ամբողջ ցեղին կեանքին ու պատուոյն համար անհրաժեշտ եղող գործունէութեան: Որոշեցի ուրեմն յատկացնել իմ

մտաւոր համեստ կարողութիւններս այնպիսի աշխատութեանց որ ատակ ըլլային ո եւ է ջափով անմիջական օգուտ բերել մեր ազգային դատին: Ահա տասերկու տարի է որ կը տեսէ այս « երկրորդ շրջանը » :

Ըսել թէ այս տասերկու տարիներուն մէջ ես բացարձակապէս լքած եմ արուեստի կեանքը եւ միայն գործիչի ու հրապարակագրի դերով ապրած, անճիշդ պիտի ըլլար: Այդ արդէն անհնար էր . որովհետեւ ատիկա , եթէ իրականացած ըլլար , պիտի համապատասխանէր հիմնական ինքնուրացումի մը , տեսակ մը բարոյական անձնասպանութեան: Անոնք որ ինծի պատիւն ըրած են իմ այս վերջին տասերկու տարիներու հայերէն թէ ֆրանսերէն հրատարակութեանցս հետեւելու, հաւանական է որ անոնց մեծագոյն մասին խորը նշմարած ըլլան խառնուածք մը որ քիչ շատ կապ ունի Արուեստի հետ: Հայ գրական շրջաններու եւ դէմքերու՝ կամ նոր հրատարակութեանց՝ մասին ուսումնասիրութիւններս , կամ ֆրանսական թարգմանութիւններս հայ բանաստեղծութեանց հատընտիր էջերու , կամ բանաստեղծութիւններս Հայոց պատմութեան ու գեղարուեստի մասին , Գրականութեան ոլորտին կը պատկանին: Բայց այդ ամենքը կը դառնան միշտ « ազգային » կեանքին շուրջ, կը նկրտին՝ այս կամ այն ձևով քաղաքակիրթ աշխարհին համակրութիւնն ու յարգանքը հրաւիրել հայ ցեղին վրայ , կամ հայ ժողովրդին ինք իր վրայ վստահութիւնն ու հաւատքը ամրապնդել . անոնց մէջ՝ եթէ գործադրողը Արուեստին օտար չէ , նպատակը հանրօգուտ բնոյթ ունի միշտ , հետեւապէս եւ այդ բոլոր արտադրութիւնները զուտ Արուեստի շէն պատկանիր , քանի որ

Արուեստին գերագոյն նպատակը՝ մարդկային հոգւոյն գեղեցկագիտական պէտքին գոհացում տան է :

Անշուշտ՝ այս տասերկու տարիներուն մէջ եղան պահեր ուր անհատական խառնուածքը բոպէի մը համար յաղթեց ստանձնուած պաշտօնին . քնարը՝ զոր պատն ի վար կախ ձգեր էի՝ փրցուց իր կասկերը, նետուեցաւ մատներուս մէջ ու զիս բռնադատեց երգելու . ինչ որ իմ հոգիս ունի ամենէն աւելի ինքնայատուկ . ու երեսն եկան մէկ քանի բանաստեղծութիւններ , ոտանաւոր կամ արձակ : Այդ քերթողական էջերէն շատ քիչը հրատարակած եմ , եւ այն ալ շատ յաճախ՝ ստանունով , որովհետեւ չէի ուզեր Արուեստը եւ ազգային Գործը իրարու խառնել : Գործիչը, ըստ իս, կարող է նաեւ արուեստագէտ մ'ըլլալ , բայց իր էական ձգտումը պէտք է ըլլայ՝ իր բոլոր ճիգերը կեդրոնացնել որոշ նպատակի մը, իր արտադրութեանց ու արարքներուն մէջէն վտարել ամէն ինչ որ աւելորդ զարդ է , շեղում է , պըրանք է : Արուեստագէտը պէտք է նկատի ունենայ միմիայն՝ ամենայն անկախութեամբ՝ ոչ մէկ զիջում ընելով հանրային շարժումներուն , հաւաքական հակումներուն կամ շահերուն , արտայայտել տիեզերական կեանքը՝ ի՛ր խառնուածքին մէջէն : Եւ ահա ինչու ջանացած եմ տիլէթանթ ջրլլալ իբր գործիչ, եւ հրապարակագիր ջրլլալ՝ իբր բանաստեղծ : Այն բազմաթիւ զուտ հրապարակագրական յօդուածներուն մէջ զոր նուիրած եմ մեր ազգային քաղաքականութեան , կամ այն ոչ նուազ բազմաթիւ տեղեկագիրներուն, նամակներուն եւ այլ նմանօրինակ գրութեանց մէջ զոր մեր դատին վերաբերմամբ հրատարակած կամ եւրոպացի անձնաւորութեանց հաղորդած եմ,

գրեթէ միշտ ամէն Տիգ ըրած եմ «գրականութիւն ընելէ» խուսափիլ, ի նկատի Թունենալ միայն Գործը եւ ըսելը պարզ ու յստակ ինչ որ անհրաժեշտ է Գործին յաջողմանը համար :

Գործիչի ու բանաստեղծի այդ ուրոյն, որոշ ու հակասական ըմբռնումներուն պայքարը տաժանելի եղած է ինծի համար . կը խոստովանիմ որ արուեստագէտը յաճախ ահաւորապէս տառապած է իմ մէջս, տառապանք որ սակայն իր սփոփումը կը գտնէր այն համոզման մէջ թէ այդ գոհողութիւնը յանձն առնելով, դժբաղդ ցեղի մը փրկութեան գործին աջակցելու քերթուածն ապրելով, նորէն՝ ատով ալ չափով մը կապուած կը մնայի բանաստեղծութեան, որ այն օդն է առանց որուն չեմ կրնար ապրիլ :

Այսօր, տասերկու տարի անցնելէ յետոյ, ազգային դատը, թէպէտ անելի նպաստաւոր պայմաններու մօտեցած, դեռ հեռու է, աւա՛ղ, լուծուած ըլլալէ: ճիշդ է որ, ինչքան ալ աննշան ըլլայ օգուտի բաժինը զոր իմ գործունէութիւնս կրնայ բերած ըլլալ մեր դատին, ես գոհունակութիւնն ունիմ գիտնալու թէ իմ ջանքերս ապարդիւն չեն մնացած . բայց կեանքը կը քայլէ, եւ մահուան ստուերն արդէն կը սկսի նշմարուիլ ճամբուն ծայրը. մտածումը թէ ես կարող էի յանկարծ կորչիլ՝ առանց իմ իսկական կոչումս լիովին իրականացուցած ըլլալու, առանց գէթ իմ ձեռքովս կարգաւորած եւ իրենց վերջնական ձեռով հատորներու մէջ ամփոփած ըլլալու ամէն ինչ որ արտադրած եմ իբր արուեստի գործ, այս մտածումը մերթ զմերթ կը տրտմեցնէր : Այդ տխրութիւնը կը շեշտուէր, նկատելով որ հայրենակիցներուս մէկ ստուար մասը, իմ առաջին շըր-

ջանի արտադրութեանցս անձանօթ , ճանճնալով զիս մի-
այն այս վերջին տասերկու տարիներու գործունէութենէս,
կ'որակէին զիս յաճախ տխրղոսներով որոնք , ինքնին
պատուաբեր ու փառաքշական , ճշդագոյնը ջէին զիս
որակելու համար . **Հանդէս Ամսօրեան** քանի մը տարի
առաջ զարմանք կը յայտնէր տեսնելով իմ դէմքս **Լոյս**
օրացոյցի հայ բանաստեղծներու շարքին մէջ , եւ կը յայ-
տարարէր **Թէ** ինքը զիս միայն « բանասէր » եւ « հրապա-
րակագիր » կը ճանճնայ : Ատոր նման օրինակներ դեռ շատ
կրնայի տալ : Ատոնք զիս կը խոցէին , ու կը սաստկացը-
նէին կարօտը զոր արդէն իսկ հետզհետէ աւելի ուժեղօ-
րէն կը զգայի իմ կօջմանս վերադառնալու :

Երկար եւ ցաւագին եղաւ ներքին ոգորումը , մինչեւ
զիս կարող զգացի հասնիլ վճռական որոշման մը : Երկայն
ատեն , հակառակ փափաքիս , ինծի անհնար եղաւ հին
գրածներս ձեռք առնել , դասաւորել , լրացնել ու հրա-
տարակել ազգային գրականութիւնը , ազգային արուեստը ,
ազգային դատը կը քաշէին զիս , անո՛նց կ'ուզէի նուիրել
իմ ժամանակս եւ ուժերս : Արոշումը կըցայ տալ սակայն
վերջ ի վերջոյ , եթէ երբեք կարելի է « որոշում » անուանել
ինչ որ հոգեկան կեանքին բնազդական , գրեթէ բնաստու-
ական շարժումներուն մէկ անխուսափելի արդիւնքն է եղած :
Ես չեմ կարող լքանել ազգային դատը , եւ միշտ սկիտի շա-
րունակեմ իմ աջակցութեան փոքրիկ բաժինս բերել անոր՝
գլխաւորապէս մեր գրականութիւնն ու արուեստը եւրո-
պացւոց ծանօթացնելու գործին մէջ . միայն **Թէ** կը զգամ
որ այլ եւս ուրիշ կերպ չեմ կրնար ընել բայց եթէ կեանքիս
մէջ տիրական տեղը տալ նորէն՝ ինչպէս երբեմն՝ զուտ

Արուեստի մտահոգութիւններուն : Տասերկու տարի՝ ազգին ընդհանուր կեանքովն զբաղող գործեր հրատարակելէ յետոյ , այսօր ահա կը վերսկսիմ ի լոյս ընծայել շարք մը հատորներ , որոնք պիտի պարունակեն իմ անձնական հին ու նոր արտադրութիւններս :

Այս առաջին հատորին մէջ ամփոփուած է իմ բանաստեղծութեանցս մեծագոյն մասը , գրուած զանազան թուականներու , այլազան մտաւոր վիճակներու մէջ , եւ առաջին անգամ խմբուած՝ կազմելու համար ամբողջութիւն մը , կերպով մը՝ քերթողական վէպը հոգիի մը :

Արեալոյս , Ժամերուս Կարաւանը , Անձկութիւն տխուրուած շարքերուն կտորները գրուած են 1889էն 1893 եւ՝ բաց ի մէկ քանիէն՝ հրատարակուած են Պոլսոյ Թերթերու ու հանդէսներու կամ առանձին գրքոյկներու մէջ . **Տեսիլները**՝ մասամբ , **Պիտերին մէջ** շարքը՝ բաց ի մէկ երկու կտորէ , **Բլուրին վրայ** շարքը ամբողջութեամբ , գրուած են Փարիզ՝ 1897էն 1907 : Արդէն տպուած կտորներէն ոմանք այս հտաւաքածուին մէջ անցած են նոյնութեամբ , այլք՝ ձեւի վերձուլումներով , մէկ քանին՝ երկրորդ խմբագրութեամբ :



ԱՐՇԱԼՈՅՍ

Ա.

Կը վերածնի Հուրն Ոչընչին արգանդէն .

Կը կարմըրին կատարները լեռներուն .

Կը հագնի ծովը ծիրանի սարսըռուն .

Այգուն սլաքներն են որ գիշերն կը քանդեն :

Կը կարմըրին կատարները լեռներուն .

Բոցեր կ'ժայթքին երկընքին մռայլ անդունդէն .

Այգուն սլաքներն են որ գիշերն կը քանդեն ,

Պատռելով մութն ու վանելով գայն հեռուն :

Բոցեր կ'ժայթքին երկընքին մռայլ անդունդէն .

Կը ցընդի ստուերն ալիքներով գալարուն :

Պատռելով մութն ու վանելով գայն հեռուն ,

Արեւը դուրս կը նետուի խոր իր բանաէն :

Կը ցընդի ստուերն ալիքներով գալարուն .

Կ'արթըննայ սիւքն ու թըռչուններն կը քերթեն .

Արեւը դուրս կը նետուի խոր իր բանաէն .

Քաղցրը պահն է . կեանքի վարթճնքն է սիրուն :

Հրեշտակը

“ Ես գերագոյն արարածն եմ Աստուծոյ ,
 Եւ նախընտիր անոր զաւակն անդրանիկ .
 Ոչ մէկ էակ իմ բաղլս ունի երջանիկ .
 Կեանքս անվերջ երգ մ'է սիրոյ :

“ Տէրն ինձ յանձնեց պաշտօնները վեհագոյն .
 Կեանք արծարծել միշտ երգերով հրածորան ,
 Տիեզերքի շարժմանց հըսկել յաւիտեան ,
 Աւին բաշխել սըրտերուն : ..

Այսպէս կ'երգէր բոցաթեւ հրեշտակ մ'օգին մէջ ծըփուն ,
 Քեթեւաթուիչ սլանալով մութին մէջէն աստղազարդ .
 Մերթ կը հանգչէր թափանցիկ շըղարշին վրայ ամպերուն ,
 Սաւառնաթեւ մերթ անշարժ՝ լուռ միջոցին մէջ հանդարտ .
 Ու ժըսլտելով աստղերուն իր ժըպիտնվը պայծառ .
 Յետոյ կըրկին դէպ ի վար կը խոյանար իբրեւ նետ ,
 Եւ մութին մէջ անոր սննքքը լուսափայլ ու սրավար ,
 Իր ետեւէն կը գըծէր ակօս մ'երկայն ոսկեհետ ,
 Ինչպէս նաւակն որ լըճին կը ճեղքէ մեղմ ալիքներ՝
 Թողլով երիզ մը ճերմակ կապոյտ խաղաղ քուրին վրայ .
 Եւ իր թըռիչն , անսահման լըռութեան մէջ կը հընչէր՝
 Ինչպէս աննիւթ երգ մ'անձառ գոր լոկ հոգին կ'իմանայ :

Գ

Աստղերուն պէս սրոնց շնորհն ակելի քաղցր է եւ սուրբ՝
 Որովհետեւ հեռաւոր եւ անմատոյց մեր ձեռքին ,
 եւ սրոնց ջինջ բիբերուն ժըպիտն աղբւ , դերանուրբ ,
 Աննիւթ տենչով մը միայն կը թըրթուացնէ մեր հոգին ,

Աստղերուն պէս , գոզար աղջիկ , մեկուսացիր , հեռացիր ,
 Թեւ առ ու վեր բարձրացիր կըրքերու թանձր աղբիւսէն .
 Թոյլ մի տար որ շըրթներուդ դըպչի համբոյրը զազիւր ,
 Թոյլ մի տար որ ցանկութիւնք ծոցիդ վարդերը պըղծեն :

Փաթթէ մարմինդ ու հոգիդ քողերու մէջ ըսպիտակ .
 Շուան եղիր , տեսլացիր . թող մէջըդ կինն անհետի
 Աւ երեւան գայ հրեշտակն , ամբիծ , թեթեւ , լոյս համակ .

Եւ սէրըդ թող սըրտիս խորն , ամենէն խորն հաստատուի ,
 Ինչպէս պատկերը Կոյսին՝ մատուռին մէջ առանձին ,
 Որուն մարդիկ ծընրադիր , աղօթքներով կը մերձին :

Դ

Լուսնին

Ես նըրբահիւս ամպն ըլլայի սպիտակ
 Որ իր ձիւնաթոյր թափանցկութեան տակ
 Կը սքողէ դէմքիդ փողփողումն յըստակ :

Մին ըլլայի ես անթիւ աստղերէն ,
 Մեղուններ որ շուրջդ , նվ վարդ լուսեղէն ,
 Կը պըտուտքին միշտ ու հիւթ կը քաղեն :

Ես լեռն ըլլայի ճակտով թըխահեր
 Ուր կը թառիս պահ մը երկինքն ի վեր
 Դեռ չըբացած լայն անտես քու թեւեր :

Ըլլայի անտառն որուն խաւարչտին
 Ոստերուն մէջէն մեղմիւ կը սահին
 Կը կախուին ոսկի մազերըդ նըրբին :

Ես ծովն ըլլայի որուն վրայ առատ
 Թռչլ թռչլ կը թափես քու լոյսդ անարատ ,
 Հալած ազամանդ , հուր ու մեղր ու կանթ :

Ախ , գէթ այն շիրինն ըլլայի ցըրտին
 Թւր գըգուող շողերդ կուգան մեղմագին
 Հոսել լոյս թախիծն իրենց արցունքին :

Ե

Նընջարանին անկիւնը գաղջ ու լըռին ,
 Թւր ըսպիտակ վարագոյրներ կը մաղեն
 Արշալոյսին բարակ փոշին լուսեղէն ,
 Կ'ընդունըմարուի քընքուշ մահճիճը կոյսին :

Ճերմակ բարձին վրայ՝ ոսկեփայլ ու ծըփին
 Մազերուն մէջ՝ մանրիկ դէմք մ'որ կը ցողեն
 Անտես աստղեր շիթեր իրենց ջինջ շողէն ,
 Կը նըկարուի խորն աղօտ լոյս-ըստուերին :

Ու երազներն իրենց ճերմակ թեւով թռչլ
 կուգան շուել գայն՝ երգելով մեղմասոլլ :
 Աչքերը փակ՝ կը ժըպտի կոյսն՝ անարատ

ժըպտով մ'որ ցուքն է աստղերուն ծիրանի ,
 Եւ Առաւօտն , յափըշտակուած , յորդառատ
 Իր լուսացնցտքը ներս թափել կ'վարանի :

2.

Աչուըններն անոնց որ նոր կը սիրեն
 Կարձակեն մատաղ կըրակ մ'անծանօթ ,
 Ինչպէս նորաձոյլ սսկեղէն անօթ
 Որ կ'զառի արիւսոյն հըրուտ համբոյրէն :

Այգ մը հոգիին մըռայլ վիհերէն
 Կը ծագի եւ հոն կը շողայ շիկնոտ .
 Աչուըններն անոնց որ նոր կը սիրեն
 Կ'արձակեն մատաղ կըրակ մ'անծանօթ :

Կեանքի բոցն է որ այնտեղ ուժգնօրէն
 Կը պատռէ մըշուշն երագին ազօտ .
 Նոր աշխարհներ են , աստղեր նորաւօտ ,
 Որոնք ոչընչին կը ժայթքին խորէն ,
 Աչուըններն անոնց որ նոր կը սիրեն .

է.

Կը նախանձիմ՝ երջանիկ
 Ըզգեստներուդ որ մտէն
 Իրենց ծալքին մէջ փափկիկ
 Քու մարմինըդ կը դըրկեն :

Կը նախանձիմ՝ քու ոտքիդ
 Մանրիկ քընքուշ մուճակին
 Աւ մանեակիդ մարգըրիտ
 Որ կ'պարուրէ վիզդ անգին .

Կը նախանձիմ՝ սիւքերուն
 Որ մաղերըդ կը շոյեն ,
 Ամբիծ աստղին խսկ սիրուն
 Որ կը ժըպտի քեզ վերէն :

Կ'ատեմ երկինքն ուր աչքերդ
Յափըշտակուած կը թաղուին ,
Ու մատեանը հրաշակերտ
Ուր կը սուղուխ հոգեւին :

Խոհերն որ քեզ կը պատեն ,
Ու երազներն անուշակ
Որ միտքդ ինձմէ կ'անջատեն ,
Կ'ատեմ հեռով մը վայրագ :

Հաւան , Աստուած իսկ կ'ատեմ
Խորհելով որ անոր , մերթ ,
Ազօթ քիզ մէջ երկնաճեմ ,
Կ'ուղղես քու սիրտդ ու աչքերդ :

Ը

Գուն ազնիւ ես ու թանկագին
Քան ոսկին ու արծաղին .
Հակտիդ՝ աստղերը երկընքին
Պէտք է հիւսեն բրաբիտն :

Սիրոյ կրօնքին դէմքդ է բագին ,
ժըպիտդ անուշ՝ սուրբ ամպին ,
Որմէ սփռիներ, ջինջ, կը ժայթքին
Ձերդ յակինթ ու սարդինն :

Թող ոտքիդ տակ , խոնարհ, կըքին
Բուր կոյսերը բարձրիցն .
Չունեցան զոյգդ երբեք քուկին՝
Աթէնք , Հըռովմ ու Սիոն :

Երազուած դրախտն է քու հոգին ,
Անմահ սոխակ մը կ'երգէ հոն .
Թող գովէ փառքդ, ըզմայլագին ,
Կարերուն մեծ երգեհոն :

Թ.

Գիշերն ըլլալ կ'ուզէի , անասող ու թանձրը գիշերն ,
 եւ թուի անհուն վերարկուիս ծալքերուն մէջ պարփակել
 Քու մարմինըդ . հրեշտակի եւ իր ամբիժ հրապոյրներն
 Ձոր սյնքան օլիղժ նայուածքներ ինչ կ'գողնան անարգել :

Ես Հուրն ըլլալ կ'ուզէի , տարբ անարատ ու վայրագ ,
 եւ պատել քեզ անհամար բազուկներով շառաթոյր ,
 Լափել մազերդ ու մոխիր դարձընել լանջքդ անապակ ,
 Մարդոց բերնին անմատոյց ընել համբոյրէ երկնաբոյր :

Կ'ուզէի Մահն ըլլալ , մեծ տարփաւորն այն նախանձոտ ,
 եւ թեւերու մէջ պահել քեզ բանտըւած յաւիտեան ,
 Հեռու գռեհիկ այս կեանքէն՝ որ աղբիւս է գարշահոտ ,

Թաղուիլ քեզ հետ հողին կոյս մենութեան մէջ անսահման ,
 Քեզ պարուրել առ յաւէտ սիրոյս մէջ ջինջ եւ ազատ ,
 Որպէս զի ոչ ոք երբեք ունենայ քեզ ինձմէ զատ :

Ժ.

Կապր

Ճառագայթէ աւելի նուրբ ու փափուկ՝
 Թաքուն հանգոյց մը կայ ամէն բան զօդող .
 Գոյնն ու հնչիւնն ու բուրումը խուսափուկ ,
 Կոյսին ժըպիտն , ակնարկն աստղին լուսացող
 Կը դաշնակուին ներքին կապով մըշտասքօղ՝
 Ճառագայթէ աւելի նուրբ ու փափուկ :

Պարզ եղանակ մը , թաղծագին կամ ուրախ ,
 Կը բանայ մերթ ամբողջ սափոր մ'յուշերու .
 Անձնիւր խաղին հետ որ կ'սահի թեւաբախ՝
 Անցեալի կտոր մ'իւր մուկ թունէն կը դարթնու .
 Մեզ վերապրիլ կուտայ հին կեանք մը հեռու՝
 Պարզ եղանակ մը , թաղծագին կամ ուրախ :

Ծաղիկներ կան որ անձեր միտք կը բերեն .
 Անոնց գոյնին մէջ դէմք մ'ընտել կ'երեւի .
 Կը զգանք գիրգ շունչ մ'անոնց բուրմանը խորէն ,
 Եւ բաժակն ուր կը խաղայ քմայքը հովի՛
 Կը յիշեցնէ աչուրներ սեւ կամ ծաւի .
 Ծաղիկներ կան որ անձեր միտք կը բերեն :

Չերջալոյսին մէջ մեռելներ կը տեսնենք ,
 Ամբան ծովուն մէջ՝ դորովներ երջանիկ .
 Ատղերուն մէջ կը ժըպտի սուրբ սէր մ'աննենք .
 Մեր ցաւին մնունչն են որոտումն ու մըրբիկ .
 Կը հըծծէ սիւքն անուշ անուշ մը գողտրիկ .
 Չերջալոյսին մէջ մեռելներ կը տեսնենք :

Խորհըրդաւոր , խոր , համասփիւս թեւերով
 Այսպէս ամէն բան կը կապուի սերտագին :
 Սէրն ու ծաղիկ , երազանքն ու սիւքը զով ,
 Բնութիւնն ու մարդ , անկենդանն ու կենդանին ,
 Իրար կ'մեկնեն եւ իրարու կ'դաշնակուին
 Խորհըրդաւոր , խոր , համասփիւս թեւերով :

ԺԱ.

Ծառերուն մէջ աւօտն իր վարդ
 Շողերն առատ կը թափէ .
 Երկինքն ի վար լոյս մը զըւարթ
 Կ'իյնայ , լոյս մը սատափէ .

Ու քաղցրութեան մէջ առտըւան ,
 Երկնայն ատեն , ցաւագին ,
 Անգութ վարդին մնտ կը ճըւան
 Երգերն անյոյս սոխակին :

ԺԲ

Աչքերուս մէջ շեշտակի
 Նայէ անքրթիթ
 Այդ նայուածքովդ հրեշտակի՝
 Աստեղափրթիթ :

Ու հետ այդ հուր նայուածքին
 Հոգիդ մէջս անցնի
 Եւ թող վառէ իմ հոգին
 Լոյսով գարունի :

Կ'ուզէի մյսպէս մընամ
 Երկնի աչքս յառած
 Աչքիդ՝ մինչեւ որ դառնամ
 Գիակ մը սառած :

ԺԳ

Երբեք , երբեք , ժամանակին
 Ծնունդէն ի վեր , ոչ մէկ կին
 Ունեցաւ շնորհը կատարեալ
 Որ կ'օծէ անձըդ քուկին :

Հեղինէն այն աստուածագեղ
 Որ իր հրեղէն ժըպտով՝ ցեղ
 Տեղի վըրայ նետեց ՚ւ արեան
 Հոսեցուց այնքան հեղեղ .

Ու մեր չըքնաղ Տիգրանուհին
 Որ Աժդահակն ահագին
 Գիւթեց դարձուց ըստրուկ հըլու
 Իր մոգական հըմայքին .

Պէտթրիչէն որ իր միստիկ
Գեղեցկութեամբը տոհմիկ
Լուսաւորեց մեծ Տանթէին
Հոգին մըուայլ ՚ւ երջանիկ ,

Ու ձուլիէթն որ անսահման
Սիրոյ աշեղ ովկիան
Մունէր սըրտին մէջ իր փոքրիկ
Կարմիր ջրերով մաքնչական ,

Քու անձիդ մէջ կը վերապրին .
Եւ աւելի դուն անդին
Ես քան դէմքերն այդ դերբնական
Որ դարերուն յաղթեցին :

Կը հաւատամ ասոր այնքան
Որքան խանդոտ Քրիստոնեան
Կը հաւատայ , կոյր , անկասկած ,
Մեռելներու յարութեան :

Կը հաւատամ , եւ կը բաղձամ
Որ այս հաւատքս անթաւամ
Մընայ յաւէտ իմ սըրտիս մէջ
Իր քաղցրութեամբ երկնահամ :

Ու եթէ օր մը գայ պիտի
Ուր այս հաւատքըս ցընդի ,
Թող մեռնիմ ես , դեռ չըծագած
Այդ առաւօտն աղէտի :

ԺԴ

Փունջը որուն բուրումը քաղցր է ինձի՝
 Յօրինուած է ծաղիկներով կենդանի .
 Գըթած պարիկ մը պարտէզին մէջ կեանքիս
 Տընկեց զանոնք որ միշտ խընկեն իմ հոգիս :

Աչքերդ անոր տերեփուկներն են տամուկ ,
 Մազերուդ խուրձն անոր ռեհանը փափուկ .
 Բերանդ մեխակն եւ այտըդ վարդն է բուրեան .
 Լանջքըդ շուշանն ու ճակատըդ քամելեան :

Համբոյրդ անոր կարմիր սըմբուլն աղուաշունչ .
 Գորովդ՝ անուշ մանուշակը նըրբափունջ ,
 Նազերդ անոր «ապրիմ-մեանիմ»ն հոգեխոռով :

Եիրոյս թելուն այդ փունջն անդին կապիր եմ՝
 Եւ որպէս զի թարմ մընայ միշտ , կ'ողողեմ
 Նըրտիս արեամբն եւ աչքերուս արցունքով :

ԺԵ

Կ'ուզէի որ սիրտս ըլլար
 Աղւոր ծաղիկ անթառամ ,
 Ջեղուն հիւթով երկնահամ .
 Եւ դուն , մեղձ օդապար ,
 Բաժակիս մէջ հեշտալիբ ,
 Կեանքս յաւիտեան ծըծէիր :

Հալէր , հալէր իմ հոգին
 Եւ ըլլար ծով կապուտակ ,
 Ջուրերով քաղցր ու յըստակ .
 Եւ դուն , կարնայ տարփազին ,
 Թեւերովըդ լուսածիր
 Ծոցս յաւիտեան պատուէիր :

Նըստինք նաւակ մը , եկո՛ւր . . .
 Լուսնին քաղցր հոգին
 Մեծ երկընքին մէջ մաքուր
 Կ'այրի տարփագին :

Աղւոր մազերդ ուսդ ի վար
 Թափէ հովերուն ,
 Թող մեզ տանին մեղմավար
 Զուրերն օրօրուն :

Տես հորիզոնն որ հեռուն
 Կ'երկարի անդոյր՝
 Լուսնին անճառ շողերուն
 Ներքեւ՝ լուսաթոյր :

Մեր շուրջ փերը փախչին ,
 Ու մենք հոն սլանանք
 Ուր կը կանչէ Անուրջին
 Զրաւէրն հըրավանկ :

Ամպհովանի մեզ՝ երկինք
 Ու ծոփն անկողին .
 Թող սիւքերը հեշտասրինգ
 Անուշ կողկողին :

Աստղերն իրենց բոյնին խոր
 Քընանան խաղաղ .
 Պառկին ջուրերն անժըխոր
 Ու միապաղաղ .

Ու մենութեան մէջ այն լուս՝
 Մեր սէրն , անշրդթայ ,
 Պարզելով իր թեւը հուր՝
 Թըռչի եւ խայտայ :

ԺԸ

Երազ

Հեռաւոր ու ամայի
 Ծովերու մէջտեղ,
 Ես ունենալ կ'ուզէի
 Պալատ մը բիրեղ .

Եւ երթայինք միասին
 Քեզ հետ, սիրական,
 Քաղել մեր սէրն այդ բոյնին
 Մէջ առանձնութեան :

Մեր շուրջը, գիծ բաժանման
 Երկնի եւ ծովուն,
 Իստ հորիզոն մ'հեշտական
 Բոլորէր անհուն :

Հոն պատմէինք իրարու,
 Յաւած աչք աչքի,
 Մեր խօլ երազն օդաչու,
 Մեր երազն ոսկի :

Ու մեզ միայն լըսէին
 Լուռ ժպտերն անշարժ .
 Մեզ միմիայն տեսնէին
 Ամպերը շողաբշ :

Ծովուն շրշունջն իր խորին
 Երգով վեհափառ
 Յրօրէր սէրը մերին,
 Մինչեւ մահը գար . . .

ԺԹ

Անձայն եւ աղւոր զերդ աստղ ու ծաղիկ ,
 Բոլոր հրապոյրներդ կ'երգեն լըռելեայն :
 Հողիս կ'ունկընդբէ անոնց նուազը լայն ,
 Մերթ բուռն ու տենդոտ , մերթ ֆինջ , խաղաղիկ :

Բուրումներու նուրբ երգը թափանցիկ
 Կը դայլալեն ճոխ մաղերըդ գեղձան .
 ձակատդ երազուն՝ քընքուշ գըթութեան
 Կ'երգէ տաղն աղբու եւ մելամաղձիկ :

Երկնաշող աչքերդ յուշիկ կը հըծծեն
 Քաղցր անուրջներուն գեղօնն հըրեղէն .
 Ծոծրակըդ շուշան՝ ծարան հեշտանքին .

Շըրթունքդ՝ համբոյրին տենչը վարդագոյն
 Աւ լանջքըդ՝ թաքուն՝ կը մընչէ , լըռին ,
 Կարօտն անվախձան փայփայանքներուն :

Ի

Առջի օրն ուր տեսայ քեզ ,
 Գէմքդ անձանօթ չէր ինձի .
 Արեւնբման ոսկեղէս
 Գըլուխդ որ ոչ մէկ գանձի
 Կը բազդատուի , սըրտակէց
 Հուրն այտերուդ աղարծի ,

Նըրբին հասակդ հոյասլաց ,
 Բերանդ որ վեր է վարդէն ,
 Բոլոր հմայքներդ լուսամած՝
 Ինձ կը թըւէր թէ արդէն
 Անցեալին մէջ ես տեսած ,
 ձանչցած՝ էի տարփօրէն :

Արդեօք ուրիշ աշխարհի
 Մէջ սիրեցինք մենք զիրար ,
 Աշխարհ մ'ուր կեանքն էր բարի ,
 Ուր սէրն էր ջինջ ու պայծառ ,
 Երբ դեռ ուժը խաւարի
 Մեզ չէր նետած անկեց վար :

ՁԷ , կը յիշեմ . մանկութեան
 Վարդ աւօտին մէջ սըրտիս ,
 Էակ մ'անճառ , անըման
 Երազեց օր մ'իմ հոգիս ,
 Կոյս մը շնորհով գերբնական .
 — Այդ տեսիլքին կը նմանիս :

ԻԱ

Քեզ , իմ սիրելիս , երգելու համար ,
 Ես պիտի ընտրեմ բառերուն մէջէն
 Անոնք որ ազնիւ են ինչպէս մարմար ,

Եւ անոնք որ քաղցր ու ճոխ կը հընչեն ,
 Որպէս զի անունդ ապրի յաւիտեան ,
 Կախուած իմ տաղիս անկորուստ փունջէն .

Ու պիտի հաւքեմ դեռ բառեր բուրեան ,
 Բառեր փետուրի պէս զիրգ ու փափուկ ,
 Բառեր խրոխտ 'ւ ամբիծ ինչպէս քամելեան ,

Բառեր որ ցոլքեր ունին խուսափուկ ,
 Բառեր որ աստղի քրթթումներ ունին ,
 Եւ անոնք որ նուրբ են զերգ տերեփուկ .

Յետոյ՝ լոյս հըրճուանքն անմեղ զարունին
 Փոխ պիտի առնեմ , եւ զեփիւզին սոյլ ,
 Ու գալալայն անուշ սիրոյ թըռչունին .

Թիթեանիկներէն իրենց վազքը յոյլ ,
Այգէն իր ժըպիտն ու լուարնկայէն
Լայն մագերն արծաթ թափած հոյլ ի հոյլ .

Պիտ՝ ոգեմ խոհերն որ կը հըմայեն ,
Սուրբ ճարճանչումով պատկերներն անգայտ ,
Երագներն ուր ջինջ ճայներ կը մայեն ,

Եւ յիշատակներն որոնք ճառագայթ
Ունին իրենց մէջ , տենչանքներն ազուր
Որ կը թըռչին շեշտ ճախրանքով անգայթ .

Ու պիտի բանամ՝ դոհար տուփը որ
Կը պարփակէ նուրբ ոճերն ու ձեւեր
Եւ ասութիւններն յանդուգն , անսովոր .

Եւ պիտի գըրեմ՝ բայն հըզօր թեւեր
Պիտի ընդլայնէ , ու մակբայն՝ ոսկի
Թիթեռի մը պէս՝ պիտի սլանայ վեր .

Պիտի վառի՝ նչպէս ցայտք մ՝ արեգակի՝
Գոյականն , ու խօլ հըրթիռի նըման
Խիզախ ածականը պիտի ժայթքի .

Պիտի գրեմ՝ , ու լնյն շունչով մը յուզման ,
Պիտ՝ երգեմ՝ չըքնաղ դէմքըդ հըրագէս
Եւ քու հոգիիդ շընորհն անսահման .

Ու դարէ ի դար , սիրով բոցակէզ
Սըրտերը մատաղ՝ երգիս շողիւնէն
Ինք գուշակելով՝ պիտի պաշտեն քեզ ,

Եւ դիս նախանձով պիտի երանեն :

ՄԵՆԵՅԻՂ

Եւ ըսին . . . Այս է օրէնքն յաւերժական անյեղլի .
 Պէտք է թուսին ծաղիկներն , պէտք է սր ձինը հալի ,
 Պէտք է խոտերը չորնան . ու տերեւները թափին ,
 ու մարդը պէտք է մեռնի . . . Բայց մահը բաւ մըն է սին .
 Հիւլէն անմահ է յաւէտ՝ ձեւերու տակ բերաղան .
 Կորուստ չըկայ , մահ չըկայ . այլափոխում կայ միայն . . .

Ո՛վ ամբարիշտ հեգնութիւն . . . Օհ , մի խաղաք մահուան հետ .
 Մեծ երկաթէ պատն է ան որուն մեր գլխիսը յաւէտ
 Պիտի բաղիի ցաւագին . սքողեալ կի՞նն է անսահման
 Ռրուն շուքը կ'երկըննայ կը մըթագնէ մեր ճամբան
 Եւ որուն դէմքը ոչ սք տեսած է ցարդ . . .

ԽՆՆ ԸՍՓՈՓ ,

Խորհիլ թէ կեանքդ ու հոգիդ , խանդերդ , յոյզերդ սըրտատարով ,
 Երազ եւ յուշ ու տենչանք , երգ ու ծիծաղ եւ արտօսք ,
 Պիտի ապրին յաւիտեան . . . ձեւերու տակ նորանոր :

Խնչ փոյթ ինծի եթէ աչքս ըլլայ ծաղիկ հոտաւէտ ,
 Միրտը՝ սափոր մը դինի , արիւնս աւուակ վէտ ի վէտ .
 Իմ լաւ որով կ'անջատուիմ էակներու ամբոխէն ,
 Որով կը զգամ թէ դո՛յ եմ , ուր պիտ' երթայ այն տունն .
 Խնչ պիտի 'լլայ այն լաւ ն որ այժմ' ես եմ , ես միայն .
 Պիտի կորչի . . . պիտի 'լլայ ինձմէ ի զատ ամէն բան . . .

Երբ կը խորհիմ' թէ պիտ'օր մը դառնամ ափ մը մոխիր ,
 Թէ՛ ան պիտի չըլլանեմ՝ բնութեան ձայներն հեշտալիք ,
 Թէ՛ , ո՛վ հրեշտակս , ան երեսդ պիտի չտեսնեմ՝ յաւիտեան ,
 Թէ՛ ան շրթներս համբոյրին պիտի սուրբ բոցը չըզգան ,
 Թէ՛՝ ոսկորի բիրտ կըտոր' իմ դանկս այլ եւս խոհերէ
 Ընդմիջտ թափուք պիտի մնայ , եւ փըտտած սիրտը՝ սէրէ ,
 Դ երբ կը խորհիմ' թ'ինձմէ վերջ՝ մարգերուն մէջ ծաղիկներ
 Պիտի բուրեն միշտ , 'ւ արեւն պիտի շողայ ոսկեհեր :

Թէ պիտի միշտ ժըպտի , ջինջ , քաղցըր կապոյտն երկընքին ,
 Թէ միշտ սոխակը երգէ պիտ' իր երգը տարփագին ,
 Այնպիսի ցաւ մը վայրագ սիրտըս համակ կը ճըմլէ ,
 Որ չեմ ուզեր հաւատալ թէ այս բոլորն իրաւ է . . .

Ո՛չ , անիկա որ կ'ըսէ՝ « Մեռնիլ կ'ուզեմ » , կը սըտէ .
 Եւ անձնասպանն , այն պահուն ուր իր կեանքը կը քանդէ ,
 Ջի մըտածեր : Ո՛վ ըսեր է թէ մահն է գերագոյն
 Հեշտանքն , հանգիստն անվըրդով , երանաէտ քունն անհուն . . .
 Ջենք իսկ գիտեր թէ իրօք կը չըքանանյ լիովին
 Մեր էութիւնն երբ թաղուի խորը մահուան խաւարին .
 Թերեւըս լոկ զըրկումն է զօրութենէն ապրելու ,
 'Կ անշարժացած սառուցիկ մարմինին մէջ՝ սիրելու
 Տենչանքն անուշ ու կարօտն ողջ կը մընան յաւիտեան . . .
 Ինձ կը թըւի՝ ոսկորներս պիտի հողին մէջ սարսուան
 Երբ ծաղիկներ բուսնին վրաս եւ երբ ըզգամ կանացի
 Պտք մը մանրիկ որ շիրմիս վըրայ կոխէ եւ անցնի .

ԺԱՄԵՐՈՒՆ ԿԱՐԱԻԱՆԸ

Լոգունիները

Ամառուան ջինջ առաւօտն իր վըճիտ լոյսն է սըփուեր
 Իրերուն վրայ, որ՝ դեռ նոր քունէ ելած՝ կը շողան .
 Յգին մէջ սոյլ մը սիւքի, եւ խոտերուն մէջ՝ բոյրեր .
 Ու մեղկ անդորր մը հեշտին՝ միջոցին մէջ անսահման :

Ծովն որուն մորթը կապոյտ կը սարսըռայ մեղմօրէն ,
 Կը տարածուի , թափանցիկ , ծըփանքներով մանտըրտիկ .
 Որ իրենց դով գոգին մէջ թարմ ճաճանչներ կ'օրօրեն ,
 Դաշներգելով յամրաբար դարթօնքի երգ մը դողտրիկ :

Այն պահն է ուր լողանալ կ'երթան կոյսերը մատաղ ,
 Ուսերնուն վրայ՝ անխընամ՝ խուրձը թափած մաղերուն ,
 Դեռ աչքերնին երազի կրելով մըշուշ մը նըւաղ ,
 Դիշերուան գիրգ երազին՝ սիրով համակ թըրթըռուն :

Ծովը մեծ կի՛նն է , գիւթող՝ աղետաւոր հրապոյրով ,
 Եւ կի՛նը զայն կը սիրէ իբրեւ իր քոյրն անգրանիկ .
 Զուրին անհուն համբոյրին մէջ՝ պարուրող , հոգեխոտով ,
 Կը սորվի ինչ որ Գըգուանքն ունի արուեստ ու գաղտնիք :

Ծովն այժմ ահա տարփագին էնոնց մարմնոյն կը փարի ,
 Եւ իր ճապուկ թեւերով գէնոնք մեղմիւ կ'ընդգըրկէ ,
 Կը համբուրէ բուստ շքրթներն , ուսերն հանգոյն մարմարի ,
 Շուշան լանջերն ու վարսերն ուր բուրումներ կան խունկէ :

Եւ պատանին սիրատենչ որ նաւակին մէջ կ'անցնի ,
 Յափըշտակուած ու շլացած այդ տեսիլքէն մոգական ,
 — Կապոյտ քուրին մէջ ծրփուն վարդ շողիւններ մարմինի , —
 Կ'ուզէ ծովուն մէջ ալեակ մ'ըլլնիլ գոնէ մէկ վայրկեան :

Բ

Սոխակը մեռաւ սէր հեծկտալէն .
 Ծառերն , որբացած , մեւամաղձօրէն
 Կը խոկան լըռիկ . գիշերը հիմայ
 Անկեանք է ու պաղ՝ պուրակին վըրայ .

Բայց ողբ մ'ահա խուլ ու մեղմիկ , խորէն
 Ամփոփուած մութին , յանկարծ կը թըրթոսայ .
 Քըմահաճ վարդին սիրտն է անօրէն
 Որ՝ խըղճի խայթով գալարուած՝ կուլայ :

Գ

Լուսնին տակ

Լուսնին տակ որ իր փունջին
 Կ'թափէ թերթերն ոսկեվառ ,
 Տըժգոյն տմպեր կը շըրջին
 Ձերդ հրեշտակներ ոգեվար ,
 Տարտամութեամբ հառաչին :

ձընշուած մըտքէն որ չընչին
 Սնամէջ հոգով կը հեւար ,
 Երազք հիմայ կը թըռչին
 Լուսնին տակ :

Գերեզմանի սեւ որջին
 Մէջ մեռելները խաւար
 Կ'արթըննան . Աէրն՝ ունկն ի վար
 Կոյսերուն՝ թովքն իր կոչին
 Կ'երգէ կ'անցնի մեղմովար ,
 Լուսնին տակ :

Դ

Միջօրէի արեւը հուր կը տեղայ .
 Հարսնուկի գոյն փոքր հովանոց մը բացած ,
 Մատղաշ աղջիկ մը կը քալէ յամրագնաց
 Մեղմասարսուռ խոտերու մէջ գըմրըխտեայ :

Եւ բոլորչի կերպասին վրայ արիւնտ
 Ձոր թափանցիկ կ'ընէ արեւն ու պայծառ ,
 Դէմքն ըսպիտակ կը նկարուի քաղցրաբար ,
 Հովանոցին շուքէն շիկնած ընդ ազօտ :

Ե

Յօղը

Առտըսան ցօղը կը փայլէր ըսպիտակ՝
 Մարգերուն վառ կանանչին վրայ կենդանի .
 եւ կը թըլէր մինչ մարգերիտ մը յըստակ
 Քարմ խոտերուն վրայ եւ ծաղկանց թաւշենի,
 Արցունքի շիթ մը կը դառնար ցըրտագին
 Մերկ մացառին վրայ կամ դաղիւր եկքանին :

Եւ յիշեցի Սէրն որ շաղ է օրհնութեան
 Անոնց սըրտին մէջ ուր կ'ըղզայ՝ անտպակ՝
 Գեղեցկութեան , թարմութեան լոյսն աննըման ,
 եւ որ , տանդ , կը դառնայ ցաւ մը վայրագ .
 Անոնց համար որոնց կեանքն է անդարուն ,
 Տըգեղներուն , տըխեղծներուն , հաշմերուն :

Զ

Երբեմն անձկաւ կը բաղձամ
 Ըլլալ որորն երջանիկ
 Որ ծովուն վրայ յաղթանդամ
 Կ'օրբէ մարմինն իր փոքրիկ :

Ջուրին վրայ միշտ տարածել
 Կուրծքս մերկ ու իմ բոլոր
 Ծակտիքներս վրս ծըծել
 Անդունդին զով կեանքն աղւոր :

Ելեւէջիլ անդադար
 Կոհակներուն հետ երեւր ,
 Ջուրի սարէ ջուրի սար
 Տապըլտըկիլ անվեհեր :

Ուտել փրկուրն ու խըմել
 Կատաղութիւնը ծովուն ,
 Ըզգալ , անհոգ եւ ընտել ,
 Վիհն իմ'նեքքեւ թաւալուն . . .

Է

Անձանօրը

Ո՛վ մեծ հրապոյրը տիրական՝
 Խորհրդասքող իրերուն . . .
 Ո՛վ սաստիկութիւնը մեր սիրոյն անսահման՝
 Անէն բանի ուր կայ գաղտնիք մը թաքուն :

Ատղերը լուռ՝ երկընքին մէջ անյատակ ,
 Գիշերին մէջ բարձրացող սոյլ մ'հեռաւոր ,
 Լոյս մը վառած՝ պատուհանի մ'ետեւ փակ ,
 Երազի մէջ աղօտ լըսուած երգ մ'աղւոր . . .

Ու հորիզոն մը որ հեռուն իր կապոյտ
 Մէզին ներքեւ նոր աշխարհներ կը ծածկէ ,
 Ու մահուան դէմքն որ լայն քողին տակ իր մուրճ
 Մեր ծամբուն վրայ երազ մ'անհուն կը սըրսկէ . . .

Բոլոր ասոնք , որոնց առջեւ
 Հարցանըշան մը կը ցըցուի ,
 Իմ տանջանքներս , իմ սէրերս են հեւ ի հեւ ,
 — Ինչպէս քու սիրտդ ալ , ո՛վ աղջիկ սեւաչուի :

Ը

Հովր

Հովն ուղեւորն է ծերունի
 Որ հին երգեր կը մըրմըռայ ,
 Երբ . մենաւոր 'ւ անուազվիրայ ,
 Անտառներուն մէջէն կ'անցնի :

Ձայնն համբոյրի գըգուանք ունի
 Երբ կը սահի ծաղկանց վըրայ .
 Հովն ուղեւորն է ծերունի
 Որ հին երգեր կը մըրմըռայ :

Բայց երբ ծոցն է ուկէանի .
 Կ'ոռնայ ինչպէս նիակարայ :
 Ու ձմեռ գիշեր երբ կը սուրայ ,
 Կ'երգէ անէծք մը վայրենի .
 Հովն ուղեւորն է ծերունի :

Թ

Սիրեւզ

Անուշութիւնն աչուըներուդ կըրնայ բուժել էն մահացուն
 Վէրքերուն :
 Բայց ես դարման սրտեզ , անող , գըտնեմ վէրքիս իմ ահաւոր ,
 Քանի որ
 Իմին սըրտիս մէջ զայն բաղաւ անուշութիւնն իսկ այդ անգուժ
 Աչքերուդ :

Ժ

Արեւուն լոյսը կը փրճուի կը պառկի ,
 Մեծատարած շրջարշի մը պէս սակի ,
 Իր մըրափէն նոր արթընցան ճովուն վրայ ,
 Որուն նուրբ մնրթը սիւքի մ'տակ կը սարսռայ :

Մանրիկ մանրիկ ալեակներուն վըրայ բիւր
 Կը ցըրուի լոյսն ու կը ցանէ կէտեր հուր ,
 Որ ջուրերուն հետ կ'երերան անդադար ,
 Ցատքեցնելով փաղփեցնելով կայծեր վառ :

Եւ այդ կայծերը ջուրին վրայ 'ւ օդին մէջ
 Կ'ելեւէջնն շարժմամբ մ'արագ ու անվերջ ,
 Միլեոնաւոր ճանձիկներու պէս հրեղէն
 Որ լոյս թռիչով մը կը խլըրտան կը պարեն

ԺԱ

Ապասանր

Երբեմնն միտքս , ըստուերամած
 Խոհանքներու տակ պարտասած ,
 Կ'ուզէ վըհի մը մէջ մըռայլ
 Թասուիլ քնանալ քուն մ'անալայլ :

Չիս դիշերին մէջ պահեցէք ,
 Անոր պատանքը թանձրամէդ
 Թերեւս իր ցուրտ համբոյրով սեւ
 Հանդարտեցնէ սիրտս հեւ ի հեւ :

Հողին ներքեւ ծածկեցէք զիս ,
 Մահուան խորհուրդն իմ հոգիիս
 Թերեւս տայ սիրտին ու դադար
 Ձոր կը փընտռէ ան վայրասպար :

Բայց չեմ ուզեր իմ վիշտս անգին
 Յանձնել շիրմին եւ գիշերին .
 Բաց գըրկիդ վիշն , սվ սիրելիս ,
 Հոն լոկ կըրնայ հանգչիլ հոգիս :

ԺԲ

Երազանք

Կը տարածուի երկինքը ջինջ կապոյտով ,
 Այնքան ջինջ որ հաւտալ կուտայ բարութեան .
 Եւ կը նայիմ , հոգիս խաղաղ անվըրդով ,
 Այդ կապոյտին որ ժըպիտ մէջ անսահման :

Ու պահ մ'երկրէն բարձրանալով՝ անջատուած ,
 Կը մըխըրճիմ տարածութեան մէջ անծիր ,
 Փորելով զայն ակնարկներով օդասլաց ,
 Փընտըռելով բաներ որ չեն երեւիր :

ԺԳ

Քենէ Հեռու կը թառամի իմ հոգին .
 Քու տեսքդ ինձի ինչպէս արեւն է ծաղկին .
 Սիրտս ամէն տեղ ամէն պահ քեզ կը կանչէ .
 Առանց քեզի աշխարհ ինձի ոչինչ է :

Սակայն ինչո՞ւ , երբ իմ մօտս ես , ու գինով
 Կ'ընես դիս քաղցր աշուրներուդ գարունով ,
 Ինչո՞ւ վըրդովք մը , կարծես վախ մը խորին ,
 Կը մըրըրկէ իմ սըրտիս ծո՞վը լըսին :

ԺԴ

Կովը

Եզերուած թանձըր փունջերով մաղառներու թաւարձի ,
 Չըզտիկ քարուտ գեղին ուղի մը կը բացուի՝ կարճ ու նեղ .
 Քւր ոչ ըստուեր մը կ'երերայ , ոչ էակ մը կը յածի ,
 Եւ ուր արեւը կը փըռէ իր ճերմակ լոյսն հըրագեղ .

Ի՞նչ ցախերուն մէջտեղէն , կով մ'յաղթամարմին եւ խաղաղ
 Յամբաբար վեր կ'ելլէ , գըլնիսը ճօճելով ծանրօրէն ,
 Ու , վեհութեամբ մը մեծաշուք , արձակելով աջ ու ձախ
 Քաղցըր նայուածք մը զոր կարծես վըճիտ խոհեր կ'օրօրեն :

Կանգ կ'առնէ պահ մը ճամբուն վրայ զոր կը լեցնէ իր պարարտ
 Հըզօր մարմնով , ու կը նայի հեռուն , ծովին , երկընքին ,
 Հեղ մ'իբ ուունգովը կը ծըծէ սուլող հովիկը զըւարթ ,
 Ու բառաչիւն մ'իբ թոքերէն կը բարձրանայ՝ լայն , խորին . . .

Յետոյ , նորէն տատանելով կոտորները դալարուն ,
 Եր կողերը կը մըտրակէ կարճ ազիսովը բարակ ,
 Ու կը քալէ կը հեռանայ , երբեքնելով իր բեցուն
 ձերմակ ծիծերն որ կը կախուին իր լայն ուժեղ փորին տակ :

ՓԵ

Գիշերն ահա իր բարեկամ՝
 Կը հոսէ ստուերն աշխարհի վրայ ,
 Եկուր նըստինք սա ծառին տակ ,
 Հոս մնարդ չըկայ , հոս ձայն չըկայ :

Սեփ-սեւ է մեր շուքն ամէն բան .
 Չունի երկինքն աստղ ու լուսին .
 Խաղաղութիւնն ահա անհուն .
 Լուս է թըռչունն ու լուս քամին :

Մոռնանք , ամէն բան հոս մոռնանք ,
 Մոռնանք երէկն , այսօրն ու վաղն ,
 Մոռնանք զյակերն , անձկութիւններն ,
 Ու կեանքի տենդն ու մահուան պաղն :

ձակատդ ի վար , իմ սիրելիս ,
 Ձըդէ թափէ մազերդ առատ .
 Ու մի խօսիր , գիշերին պէս
 Եղիք լըռին ու մուսկուստատ :

Ես , քու ոտքիդ տակ ծընրագրած ,
 Գլուխըս ծոցիդ , աչքերըս փակ ,
 Մունջ եւ անշարժ , պիտ' ունկընդրեմ
 Սըրտիդ տրոփին նուագն անուշակ :

ԺԶ

Հովանարք

Իրիկուան դէմ՝, երկընքին մէջ տըժգունած ,
 Կէս-լուսընկան կ'ընդերեւոյ ամնթխած .
 Ճերմնեկ ըստուեր՝ սատափ փայլով նըւազկատ ,
 Որ կը հալի նուրբ կասոյտին մէջ ազօտ :

Եւ մարդ ինքնին կը հարցընէ . « Արդեօք սոյ ,
 Ո՞ր երկնային կոյսն , անհոգ մէկ շարժումով ,
 Շուշան-թերթէ կամ հրեշտակի փետուրէ
 Այդ հովահարն այնտեղ՝ բացուած՝ ձըգեր է : »

ԺԷ

Երազ

Գիտնս , երբեմըն կ'երազեմ
 Աշխարհ մը նոր , տարօրինակ ,
 Աշխարհ մը լուս ու թաղծաղէմ՝ ,
 Ուր ապրէինք քեզ հետ մինակ :

Աշխարհ մը լայն , անհորիզոն ,
 Առանց լեռան , առանց վըհի ,
 Որպէս զի մեր նայուածքը հոն
 Տեսնէր անհուն մը տմայի :

Միայն ծիւրած սեւ նոճիներ *
 Կանգնէին հոն ասդին անդին ,
 Եւ սուգ մը թանձր հոսէր իջնէր
 Անոնց վըտիտ մարմնէն մըթին :

Աւ վերջալոյս մը նըւաղկոտ ,
 Երկընքին մէջ միշտ առկախուած ,
 Ոգեւարի դալուկ մ'աղօս
 Մաղէր , նըշոյլ մը ստուերամած :

Աւ ձեռք ձեռքի , անձայն ու յամբ ,
 Քափառէինք Հոն յաւիտեան ,
 Ծըծելով սեւ ու խոր ու Համբ
 Երանութիւնը տըրտմութեան :

ԺԸ

Տըժգոյն կապոյտ երկընքին վրայ առաջւան ,
 Քեթեւ բամբակ ամպերուն մէջ ցիրուցան ,
 ձերմակ մահիկն , անփայլ , նըրբին , շըղարշեայ ,
 Յօնքի մը պէս առանց աչքի , կը կորնայ :

Կը Հասուննայ արեգակն , ու կը Հալին
 Ամպերն անգայտ , կը ցընդին խորն երկընքին .
 Եւ կը մընայ կապոյտը մերկ ու մաքուր ,
 Ծով քընացած , միապաղաղ , անփըրփուր :

Կ'անցի թըռչուն մը , գըծելով գիծ մը սեւ
 Որ օդին մէջ կ'աւրըլի 'սկոյն իր ետեւ .
 Եւ այդ ծաւի անհունին մէջ ամայի ,
 Մահիկն իր կոյր նայուածքը միշտ կը նայի :

ԺԹ

Հիւսկէնը

Հանդարտ ծովուն վըրայ հըսկանցք մը հովի
 Կը փոթփոթէ փափուկ մետանքոր ծաւի ,
 Ձեւացնելով անոր երեսն՝ աներեր
 Շողապատուած ու համնչափ կոր գըծեր .

Անծայրածիր նըրբին հիւսկէն մը ճարտար ,
 Որուն կահուղ , կապուտադեղ ու պայծառ
 Թափանցկութեան մէջէն ազօտ կ'երեւայ
 Կանանչութիւնը խոտերուն ընդծովեայ :

Ի

Աղջիկ մը որ ծընրագիր
 Կ'աղօթէ ,
 Կարծես թըրթուուն է փանդիւ
 Արծաթէ
 Որմէ նըւագ մ'աղուաթիւ
 Կը ցայտէ .

Կամ'նուրբ բուրվառ մը ոսկի
 Որմէ վեր
 Անուշահոտ կընդբուկի
 Ուրոներ
 Կը բարձրանան մեղմակի ,
 Յամբերեր .

Շուշանն որուն թափանցիկ
 ու փափուկ
 Բաժակն ի վեր ուղղաձիգ ,
 Անշըշուկ ,
 Կը սլանայ բոյրն համբարձիկ ,
 Խուսափուկ :

ԻԱ

Սիււր

Աննիւթ թեւովն աղուստոյլ ,
 Անտես թըռչուն օգեղէն ,
 Կը յածի սիւքն յամբ ու թոյլ :

Նազոս հրեշտակ մըն է ծոյլ ,
 Երնած արփույն մէկ շողէն ,
 Աննիւթ թեւովն աղուստոյլ :

Երբ այդուն քնոցըր նըշոյլ
 Կիցնայ մութին ջինջ քօղէն ,
 Կը յածի սիւքն յամբ ու թոյլ :

Կերգէ կ'անցնի , մեղմ ու յոյլ ,
 Սիրուած խոտէն ու ցօղէն ,
 Աննիւթ թեւովն աղուստոյլ :

Փայփայելով հոյլ ի հոյլ
 Եաղիկները թաւշեղէն ,
 Կը յածի սիւքն յամբ ու թոյլ :

Ջըքննող բուրվառ սիրաբոյլ
 Երազներու խընկեղէն ,
 Աննիւթ թեւովն աղուստոյլ
 Կը յածի սիւքն յամբ ու թոյլ :

ԻՖ

Ծովուն

Եկնւր փայփայեմ՝ քու բաշդ ըսպիտակ ,
 Եկնւր դիր գըլուխդ իմ՝ գըգուանքիս տակ ,
 Թնղ որ համբուրեմ լանջքըդ կապուտակ :

Եկնւր , իմ գազանն , իմ սէրս , իմ հոգիս .
 Երբ ալդպէս փըրփըաս , ոստնուս , պըտուտքիս ,
 Հեշտանք է քու տեսքդ աչքիս ու մըտքիս :

Կը պաշտեմ ըզքեզ , մեծ կոյս մոլեգին ,
 Ու կը նախանձիմ երջանիկ ձուկին
 Որ կ'ապրի ընդ միշտ ծոցիդ մէջ անգին :

Տնւր ինձի վըսեմ ոգիդ կատաղի .
 Եիրտս անդունդներուդ գայրոյթովն աղի
 Թըրթուացուր ինչպէս քընար բազմաղի :

Տնւր ինձ խրոխտութիւնդ եւ ուժդ ընդվըղման ,
 Հոգւոյս մէջ փըջէ հովերն անսահման
 Որ մըկաններուդ վըրայ կուզան ման :

Կը պաշտեմ ըզքեզ , եւ կը բաղձամ որ ,
 Երբոր ես մեռնիմ , ինձի՝ ահաւոր
 Վիհդ ընեն շիրիմ՝ , ո՛վ հըրէշ աղւոր :

Երազեցի

Ո՛վ սիրելիս , երազեցի
 Յր քու մազերդ էին փոխուած
 Սեւ օձերու թանձրը խուրձի՝
 Յուերդ ի վար , ահեղ , կախուած :

Երբ արթընցայ , մետաքսաշող
 Տեսայ մազերդ . սակայն ինձի
 Թըւեցաւ որ նենդ ու խեղդող
 Բան մ՞ունէին՝ հանդոյն օձի :

* * *

Երազեցի որ քու աչքերդ
 Լուսամուտներն էին երկու
 Խոր անձաւի մ՞ոսկերակերտ
 Ուր կը սողան հրէշք ահարկու :

Երբ արթընցայ , աչքերդ գիրդ
 Միշտ իրենց բոցն ունէին թաց ,
 Բայց վիհին մութն ու արհաւիրք
 Անոնց խորը տեսայ նըստած :

* * *

Երազեցի որ շըրթներուդ
 Կարսիբը՝ ժանտ ծաղիկ մըն էր
 Որուն հըպոմը կեղանուտ
 Եւ թունոտ բոյբը մահաբեր :

Երբ արթընցայ, նսու կիտարաց՝
 Կը բուրէր շուրթիդ համբոյր, ժըպիտ,
 Բայց ինձ թուեցաւ մահով օծուած
 էր այդ վառ նսուը քու բերնիդ :

• • •

Երազեցի որ կուրծքիդ մէջ
 Սիրտըդ կըտոր մ'էր սառայցի ,
 Անկենդան ու անելելի ,
 Քարացած ու ցուրտ ինչպէս դի :

Երբ արթընցայ, ձեռքըս տարի ,
 Տարի սըրտիդ , ս'վ սիրելիս .
 Պաղ ըզգացի , պաղ մը սառի .
 Գիակի պաղ մ', ս'վ սիրելիս :

Ի՛

Ամառ գիշեր

Աւանդիք , խըղդուկ գործիք թաղծագին ,
 Կը թաւալէ հեծկըլտանքներն իր երգին ,
 Նըւագելով խըռպոտ ձայնովը լալկան՝
 Հին եղանակ մը խեղճ ուսիկ ցընծութեան :

Խումը մը տըղաք, լայն շըրջանակ մը կազմած ,
 Բոլորապար մը կը դառնան յամբընթաց .
 Ու գետնին վրայ , պարողներուն խօլական
 Շուքերն՝ յիմար պար մ'ալ իրենք կը խաղան :

Վերէն լուսինը մութին մէջ կը թափէ
 Թափանցկութիւնն իր նըշոյլին սատափէ .
 Եւ օդին մէջ , շուշան-լոյսով տողորուն ,
 Երանութեան կը զգացուի շունչ մը անհուն :

ԻԵ

Քնացած ծով

Անվէտովէտ ու անտարտու,
 Եովը կը նիրհէ,
 Անծակ գանգուած միակտուր
 Կապոյտ բիւրեղէ .

Նաւերն այնտեղ կը թողուն
 Երիզ մը սպիտակ
 Որ ընդ երկար, փողփողուն,
 Կը մընայ յըստակ .

Ինչպէս դիծ մը ասեղի՝
 Թիթեղին վըրայ,
 Կամ կոխանճին որ կ'սողի
 Ակօսն արծաթեայ :

Կը փորձըւիս կոխել հոն
 Եւ քայլով մ'անվախ
 Երթալ մինչեւ հորեղոն,
 Անհոգ եւ խաղաղ :

Բայց մի խաբուիր . այդ քընած
 Մարմնոյն խորն է որ
 Լուս կը սղասէ, դարանած,
 Մըրրիկն ահաւոր :

ԻԶ

Փոսուռ աներ

Ամբան գիշերն իր ըստուերին
 Թափանցիկ քօղը կը պարզէր ,
 Երկընքին մէջ կը շողային
 Յսկի աստղերն ինչպէս հարսեր :

Այն պահն էր ուր ձայներն ամէն
 Մեծ թըմբերին մէջ կը մարին ,
 Երբ երազները կը ճեմեն
 Խաղաղաւէտ ծոցն եթերին :

Եւ ահա ջինջ այդ խաւարէն ,
 Ինչպէս աչքեր տենդաքըթիթ ,
 Փոսուռաննրը յամբօրէն
 Դուրս ելան , խեղճ կայծեր վըտիտ :

« Մանրիկ նըւնդ ուրուականներ ,
 Ըսի , քըննատ լոյսեր մաղձոտ ,
 Ո՞ր ձեռքն է ձեզ շիրմէն հաներ ,
 Ո՞վ էք դուք. ինչ կը փընտռէք հոտ :»

Եւ մութին մէջ դողդըղացող
 Պըզտիկ կանանչ լոյսերն ըսին .
 « Յէրը , կնանքին արեւն ու ցօղ ,
 Ձըծաղկեցուց մեր սիրտն սին :

« Մահէն յետոյ , ամէն հօգի
 Լոյսի կ'փոխուի . այն որ ճանչցաւ
 Յէրը կ'դառնայ աստղ երկնքի .
 Բայց անոնք որ կնանքի մէջ ցաւ

Ունեցան լող , հոս՝ հողին մտա՝
 Փոսոււաներ կ'ըլլան տրժգոյն .
 Մենք հողին ենք՝ մըշտակարօտ՝
 Յէրէն լըքուած դրժբաղղներուն : »

Իկ :

Փրփուրք

Ես ժանեակն եմ ձիւնագոյն ,
 Պըճնող կատարն ալիքին :
 Հառաչանքն եմ կաթնագին՝
 Յուզուած ծովին խաժ հոգւոյն :

Իմ ծոցս իրեն կ'ընտրէ բոյն
 Երփներանդ շողն արեգին .
 Ես ժանեակն եմ ձիւնագոյն ,
 Պըճնող կատարն ալիքին :

Ոչինչ ինձմէ փափկագոյն .
 Ծընունդ հովուն քըմայքին ,
 Կը պարեմ սլահ մ'հեշտագին
 Ու կը ցընդիմ ես իսկոյն .
 Ես ժանեակն եմ ձիւնագոյն :

ԻԸ

ձառագայրը

Արեւէն փըրթած խարտեաշ մաղ նըրբին ,
 Օդին մէջ , երկայն , կ'իյնայ թեւն ոսկի .
 Լուսեղէն շաւիղ որմէ Սերոբին
 Մարմնիկը շուշան վար կը սողոսկի ,
 Այն պահուն ուր նոր կը շողայ Արփին :

Անտառներուն մէջ , ուր յորդ կը թափին
 Ըստուերներն , Հանգոյն դեղնորակ Հասկի
 Կը կախուի խոտին վըրայ եւ թուփին ,
 Արեւէն փըրթած :

Ժայռերը լօռուա ու ծերուկ թըմբին
 Կը սիրեն դայն երբ պայծառ կը ծագի .
 Ծածանելով թոյլ նազով , մեղմակի ,
 Ժըպտելով ջուրին , լերան եւ ափին ,
 Արեւէն փըրթած :

ԻԹ

Եղերեգ

Սեւ ջուրերուն վրայ սեւ խաղեր կանչեցէք ,
 Սեւ սեւ խաղեր կանչեցէք , վանդ աղջիկներ .
 Վանդ աղջիկներ , դուք այն կըտրի՞ճն ողբացէք ,
 Այն խեղճ կըտրի՞ճը որ կորաւ վաղամեա :

Մըրրիկը չէ որ ըսպաննեց զանիկա .
 Ձայն ըսպաննողը սէրն էր , սէրը վայրագ .
 սէրը վայրագ որուն բերնին մէջ թոյն կայ ,
 բերնին մէջ թոյն եւ աչքերուն մէջ կըրակ :

Ան ալ ձեզի պէս թարմ էր ու գեղեցիկ ,
 Գեղեցիկ ու թարմ ինչպէս այգ մը գարնան .
 Գարնան այգու պէս մարեցու վաղանցիկ ,
 Անցաւ ինչպէս հրազ մը խոր գիշերուն :

Անլոյս գիշեր մը , ցաւէն սիրտն ընկճըւած ,
 սիրտն ընկճըւած , գընաց ծովուն մօտ մըթին ,
 Գընաց ծովուն մօտ եւ անձայն ու անլաց ,
 Անլաց , անձայն , նետուեցաւ ծոցը քուրին :

Ան քուրերուն վրայ սեւ խաղեր կանչեցէք ,
 Ան սեւ խաղեր կանչեցէք , վնարդ աղջիկներ .
 Վնարդ աղջիկներ , գուք այն կըտրիճն ողբացէք ,
 Այն խեղճ կըտրիճը որ կորու վազամեռ :

ԼԱ

Գիրկընդխառնում

Տեսէք , հոյն է որ իր համբոյրը կուտայ
 սիրտանչ ծովին ,
 Ի այգ համբոյրին տակ՝ ծիծերու պէս հըսկայ
 Զուրբը կ'ուռին :

Անտես սիրողն , հազար թեւով , մուկին ,
 Ծովուն կը փարի ,
 Ան կ'վայելէ գայն , իր հըզօր տարփանքին
 Թափովը վայրի :

Գալարուելով հըրճուանքէ ու փըրփրաւով .

Ջուրերը կ'ցատքին .

Ու հովն , իր բուռն երանութեամբը գինով .

Կ'ոռնայ կըտղանքէն :

Չերէն , երկինքն , անհուն աչքովն իր ծաւի

Կը դիտէ . լըռին .

Հանգիստար գիրկընդխառնուան ահաւելի

Յդին եւ ջուրին :

ԼԲ

Երկրիս մահը

Եւ խորհիլ թէ՛ օր մ'երկրագունտը մերին .

Որ կը խայտայ հիմայ խանդով կենսաշող .

Պիտի մեռնի . դառնայ դիակ մը ցըրտին՝

Միջոցին մէջ ունայն վազքով մը սլացող :

Պիտի չորնան ծառերն ու ծոփը ցամքի .

Հողը բարի պիտի պաղի . կարծրանայ .

Եւ իր ծոցէն ալ պիտի դուրս չըժայթքի

Ետդիկներու գանձն երփներանգ . զմ'ըրիտեայ

Թարմ դալարիքն ու հունձքն ոսկի . կեանքն անբաւ

Պիտի լըռէ հորիզոնէ հորիզոն :

Եւ ամէն ինչ որ եղաւ մարգն ու ըրաւ .

Իր երազներն Պիր հըրճուանքներն ու լալօն .

Իր դարաւոր ճիգն հոյակապ՝ արութեան .

Գեղեցկութեան . արդարութեան . ամէն ինչ

Որ իր արեամբն ու քըրտինքով սըրբազան

Ըստեղծեց ան՝ դիմելով միշտ վեհ ու ջինջ

Իտէալի մը գերազանց քան բնութեան

Օրէնքը կուռ . անագորոյն ու մըթին .

Բոլոր ասոնք պիտի կորչին յաւիտեան .

Ի ըլլան որպէս թ'երբէք եղած չըլլային . . .

Հսէք, աստղեր, դուք որ, անուշ, կը հըսկէք
 Մեր վերել, դուք որ նոյնպէս օր մ'ապագայ
 Թրեքուն մէջ՝ պիտի մեռնիք, սիս ըսէք,
 Կարելի է, ներելի է ասիկա :

ԼԳ

Գիշերին մէջ երբ՝ մինակ՝ ցաւերուս հետ կ'ոգորիմ,
 Միտքըս մութին մէջ կ'ոգէ դէմքիդ շընորհն երկնային,
 Ու յիշատակդ ինչպէս գով շողը լուսնին մըտերիմ,
 Կը մեղմէ մնիքը սրբտիս եւ մութը պաղ գիշերին :

Մեծ գիշերին մէջ շիրմին օր մ'երբ իաղուիմ միս մինակ,
 Նորէն քու դէմքըդ չըքնաղ պիտ' ոգեմ, նվ սիրական,
 Ու պաշտելի սատկերիդ անշէջ կանթեղն անուշակ
 Մահուան խաւարն ահաւոր պիտ' ամոքէ յաւիտեան :

ԼԳ

Երկինքը, քինջ, կը տարածուի, լըւացուած,
 Դաշտին ծայրը, հոն ուր ուղիդ գիծն հողին
 Կ'երկարածգի, կապոյտին տակ՝ գեփ-դեղին,
 Ձիաւորներ կ'յառաջանան յամբընթաց :

Կը նըկարուին իրենց ամբողջ բարձրութեամբ
 Մաքուր կապոյտ յատակին վրայ՝ սեւաստուեր,
 Եւ կը թըւին այդ ուրուածել հեծեալներ
 Քալել անհուն երկընքին մէջ իսկ անամպ :

ԼԵ

Առջի ձիւն

Առջի ճերմակ , առջի ձիւն ,
 Աւետաբեր ձըմեռուան ,
 Բղջճյն քեզ , նվ խընդութիւն
 Հոգիներուն կուսական :

Քանդցըր տեսիլ . ըսպիտակ
 Քիթեռնիկներ փափկաթեւ
 Կը թըռչըտին պըտուտակ
 Պարով մը յամբ ու թեթեւ :

Տուներուն վրայ՝ ճերմակ շաւ ,
 Գետինը գորգ ըսպիտակ .
 ճերմակ տերեւ գիւրահալ՝
 Նուրբ ծառերուն վրայ կուտակ :

Ամբըծութեան անուրջ քին
 Յաղթանակն է շնորհալի .
 Անմեղութիւն երկընքին
 Որ երկրի վրայ կը թափի :

Առջի ճերմակ , առջի ձիւն ,
 Աւետաբեր ձըմեռուան ,
 Բղջճյն քեզ , նվ խընդութիւն
 Հոգիներուն կուսական :

յ

Լ, Զ

Դուն իմ անունըս գըրեցիր՝ տափարակ
Աւագին վրայ ծովափին .
Զուրը եկաւ եւ իր խաւերը բարակ
Ձայն առյաւէտ արեցին :

Դուն իմ անունըս գըրեցիր՝ ըսպիտակ
Անհուն էջին վրայ ձիւնին .
Քափեցան բիւր գընտակիկները բամբակ ,
Ու գայն իսպառ ծածկեցին :

Ես սըրտիս վրայ գրեցի անունդ հուր տառով .
Փոթորիկներ ըզգացման
Անցան վրայէն . բայց հոն անջինջ , անխըռով ,
Տառերը միշտ կը մընան :

Լ, Է

Դանակը

Պայծառ լուսինն տակ որ կը փայլփըլայ ,
Առագաստանաւ մը կը սահի շուտ ,
Լոյսով ներկըւած քուրերուն վըրայ
Դըծելով երկայն սրածայր թեւն իր մութ :

Եւ այդ թեւն , որուն մարմինն անտես է ,
Կը թըլի ցըցուած դանակ մը հըսկայ
Որ ծովուն վրայէն , ահեղ , կը վազէ ,
Պայծառ լուսինն տակ որ կը փայլփըլայ :

ԼԸ

Անոնք որ մեծ անասպատէն անցեր են
 Կը պատմեն թէ մերթ , երբ ծարաւ ու խոնջած ,
 Կ'երթայ ճամբորդն աւազի մերկ դաշտերէն ,
 Հեռուն , Հեռուն , Հորիզոնին մտ' յանկարծ
 Ծիծաղագեղ պատկեր մ'անուշ կը փրթթի ,
 Ծառեր որոնց ըստուերն յըստակ կ'երկըննայ
 Ձինջ գետակի մը ծոցին մէջ արծաթի ,
 Կանանչ թաշէ կակուղ մարդի մը վըրայ .
 Եւ պապական ճանապարհորդը խանդով
 Կը խոյանայ՝ ուրախութեամբ սարսըռուն՝
 Գէպ ի հոն ուր զըւարթ տեսիլն ականաթով
 Կը փայլեցնէ յոյսն իր պայծառ ջուրերուն :

Եւ այդ ջուրերը պատրանք են , ու պատկերն
 Արեւուն չար մէկ կատակն է . . . ու երբ հոն
 Հասնի ճամբորդն , իր յուսախաբ նայուածքներն
 Ուրիշ բան չեն տեսներ թէ ոչ հորիզոն
 Մը միշտ դատարկ՝ Հեռուն , եւ իր ոտքին տակ՝
 Աւազն անհուն ու հրաբորբոք , մերկ ու չոր . . .

Թ՛վ սիրելիս , սէրդ այդ միրամն էր վայրագ .
 Եւ ես այն խեղճ եղայ խաբուածն ուղեւոր . . .

ԼԹ

Ծաւս աչքիս մէջ , ճակտիս վրայ
 Դալուկ մ'անհուն է դըրեր .
 Ձիս տեսնողը կը սարսուայ ,
 Որպէս թէ ստուեր մը տեսնէր .

Սոխակներն որ դիս այնքան
 Կը սիրէին քընքշօրէն ,
 Հիմայ սոսկմամբ խոյս կուտան
 Երբ իմ անցնիլըս տեսնեն :

Ու կտրմիր վարդ մ'անցեալ օր
 Ըսաւ . երբ մնալ գացի .
 « Այս թափառողն սլ է որ
 Աչքեր ունի մեռածի : »

Խ

Խնչպէս մոռնալ քեզ . . . դուն իմ մէջս իսկ ես .
 Ու շուրջս , ամէն տեղ , կեանքիս մէջ համակ .
 Եւ որպէս զի դուն դուրս ելլես սրբաէս ,
 Պէտք է որ իմ սիրալըս դառնայ գիակ :

Խնչպէս քեզ մոռնալ . . . Գրթացէք ինձի ,
 Հովեր . եկէք , բունն , հոգիէս անցէք .
 Թերեւըս մարէ ձեր շունչն ամեհի
 Այս հուրն որ , աւնդ , չի մարիր երբէք :

Ո՞ր փախչիլ . . . անլոյս խաւարին իսկ մէջ
 Քու դէմքըդ կուգայ միշտ դէմըս ցըցուիլ .
 Ու եթէ քնանամ , ձայնիդ երգն անվերջ
 կուգայ երազիս մէջ արձագանգուիլ :

Գէյանիրայի թունաւոր շապիկ ,
 Քեզ ինչպէս նետեմ ուսերէս անդին .
 Քու անձնիւր հիւսուածքդ , անձնիւր քու թեւիկ
 Փակած է մըսիս էն խորունկ նետրդին :

Քեզ մոռնալ , մեռնիլ է ինձի համար .
 Ու սառուցիկ մահ մըն է ատիկա .
 Ձե՛ , թող թոյնն հոգիս այրէ բոցավառ ,
 Եւ թող սիրելէն իմ մահս ինձի գայ .

ԽԱ

Ախ, դէժ երբ սիրտըդ փուշն ըզդայ տըրտմութեան,
 երբ ձանձրոյթի կամ զըզուանքի վայրկեաններ
 Հոգւոյդ վըրայ թոյներն իրենց թափել գան ,
 երբ ցաւ մը վիզըդ վար ծըռէ կամ ըստուեր
 Մը կեանքիդ լնյսը մըղտացնէ , կամ երբ սեւ
 Գիշերին խորը քեզ թախիծ մը փարի ,
 երբ վերջալոյսն իր ոգեւարն Հեւհեւ
 Քեզ փոխանցէ կամ իր ցուրտը մարմարի
 Ձըմեւուան հո՛վը հոգիիդ մէջ կաթէ ,
 Գէթ այդ մաղձոտ վըրդո՞վումի պահերուդ՝
 երբ անձուկ մը կը փոթտէ շնւրթըդ բուստէ ,
 Յիշէ , բուպէ մ'յիշէ դըժբաղք սէրըս մութ

ԽԲ

Սոյլը

Նաւերուն սոյլը հեռալուր
 Գիւթող Հրապոյր մ'ունի թաքուն .
 երբ մեղմ, երկայն, հընչէ այգուն ,
 Կարծես սիրոյ կոչ մըն է հուր :

Իրիկուան , ճիչն է կարծես սուր՝
 Անյոյս տենչի մը ճիգերուն .
 Նաւերուն սոյլը հեռալուր
 Գիւթող Հրապոյր մ'ունի թաքուն :

Գիշերին մէջ մըռայլ ու լուս ,
 երբ, պատուելով խաւարն անհուն ,
 երկարի՛ խոր ու ծաւալուն ,
 Կարծես Մահուան ձայնն է տըխուր,
 Նաւերուն սոյլը հեռալուր .

Քաղցր ու տըրտում տողերու մէջ ես կ'ուզեմ
 Երգել թաղսմը տարաբաղդ իմ սիրոյս :
 Զայն չընեսեմ աիտի նըկուղ մը նըսեմ
 Ուր յամբօրէն փըտտի անգարդ եւ անլոյս .
 Չէ , իմ մեռելս ինձ համար շատ անգին է .
 Եւ մայրերուն պէս որ , լալէն , դողալէն ,
 Աչքն արցունքէ մնարած ու ձայնն հեծիւնէ ,
 Իրենց դակիին գիակը պող կը պըճնեն ,
 Պիտի պըճնեմ , գուգեմ , աղւոր ընեմ գայն ,
 Այնպէս աղւոր որ ինծի ողջ թըլի դեռ :
 Լուսաւոր ու պերճ մատուռի մը մէջ լայն
 Ուր գալարուին օձամանուած մեծ սիւներ ,
 Քանգակագեղ գըմբէթի տակ ուրկից նուրբ
 Կանթնողներ վար կախեն նայուածք մը ոսկի ,
 Խունկերու մէջ որ արձըկեն բոյրեր սուրբ ,
 Կակուղ մորթին վրայ թաւշենի մէկ գորգի՝
 Պիտի գընեմ արծաթագարդ բիրեղէ
 Պըզտիկ դագաղն , որուն վըրան անթառամ
 Ծաղիկներու փունջ մը ժըպիտ միշտ ցօղէ ,
 Եւ դագաղին մէջ , որ փաղիուն ու փարթամ
 Գեղեցկութեամբ պիտի շողայ յաւիտեան ,
 Պիտի յուշիկ պտուկեցնեմ , դալկոճակ
 Վարդերու մէջ , իմ մեռելըս սիրական .

Ու գիշերներն , պիտ'երթամ լալ հոն՝ մինակ :

ԽԳ

Եզից

Վեհ անստուն , քննողը ընկեր երկրագործին բաղմաշխատ
 ձև թափառիկ սայլորդին , ծանր . հըզօր ու հեզ էակ ,
 Բարիքներու պարգեւում մ'է համակ կեանքը : Հանդարտ .
 Բեղուն վեհանձըն ուժին խորհըրդանիշն ես յըստակ :

Եւ իրաւունք ունէին եզիպտացիքը նախկին
 Քեզ իբր աստուած մեծարել . դուն աւելի արժանի
 ես գիցակերպ յարգուելու քան եհովան հրէշային .
 Ար կը խոցէր չարաչար անոնք դոր իր վայրենի

Սիրտը կ'սիրէր , եւ որ , ժանտ ատելութեամբ մը գինով ,
 Կը գրօսնուր աղփ աղփի դէմ արձակելով փրփրըրուն ,
 Կը պարծենար իր գուհիկ դահիճի սու պաշտօնով
 Աւ թռուները կը պատժէր մեղքին համար պապերուն :

ԽԵ

Պարբ

Կապուտաներկ պարասրահին մէջ անհուն ,
 Գլուխնին ճերմակ ժանեակներով զարդարուն .
 Խիտ գոյգերով ոստոստելով խօլարար ,
 Ալիքներն են կազմեր պար :

Վըճիտ օդին մէջ , բիւր ձայներն հովերուն ,
 Մեծ նուագախումբ աներեւոյթ , երբուն ,
 Կը հընչեցնեն իրենց երգերը յիմար .
 Ալիքներն են կազմեր պար :

ԽԶ

Սեփ-սեւ է երկինքն , անասող , անլուսին .
Ամէն բան թաղուած է ծոցն ըստուերին .
Ոչինչ կ'որոշուի , ոչ ծով , ոչ ցամաք .
Խաւարն է գըրկեր տիեզերքն Համակ :

Սակայն այդ լոյսի մահուան մէջ անհուն
Գեռ կեանք մը խորունկ կը մընայ արթուն ,
Աղջամուղջին թանձր ու ցըրտին խորքէն ,
Կոհակներն , անտես , լայն երգ մը կ'երգեն :

ԽԷ

Լուսնի ծագում

Հանդիպակաց լերան ետեւ ,
Երկինքը մեզմ' կը շառագնի ,
Կարծես ազօտ ցուք մը թեթեւ
Շատ հեռուոր մէկ հըրդեհէ :

Յանկարծ , կարմիր ինչպէս արևն ,
Լոյսի պատառ մը կը ցատքէ ,
Շէկ երկաթի պէս շառագոյն ,
Ու կը մեծնայ հետըզհետէ :

Կը մեծնայ եւ կը բոլորնայ ,
Եւ ահա գունտ մըն է խոշոր ,
Հորիզոնին փակած վըրայ ,
Հիմայ դեղին փայլով մը չոր .

Քանի մը փոքր ամպեր նըրբին
Որ գորշ բիծեր կը տարտըղնեն
Երկընքին վըրայ , կ'ոսկեզօծուին
Այդ նորածին ճաճանչումէն :

Եւ մութ-կապոյտ ծովուն վըրայ
 Որ փայփայող մեղմ գեփիւնի
 Մը շունչին տակ կը սարսըռայ ,
 Լոյս մը խարտեաշ կը կաթկըթի :

Լոյս մը փաղփուն, ծըփուն, փափուկ,
 Որ իւղի պէս կը տարածուի ,
 Երերական ու խուտափուկ ,
 Սընդիկի պէս որ կը սաշի :

Ձանակներ թաց եւ ոտտոտուն
 Կը ցուցըլան դողդոջ փայլով ,
 Մէկ երեսիկն արիքներուն
 Քաղցըր լոյսով մը ներկելով :

Նաւակ մը փոքր հեռուն կ'անցնի ,
 Ձինջ ջուրերուն վըրայ հրավառ
 Երկայն մութ թեւ մը հոլանի
 Նըկարելով յըստակաբար :

Գողտըր քերթուածն է օդային ,
 Միտաիքական քերթուածն անուշ
 Ձոր , լըռութեան մէջ գիշերին ,
 Կ'երգէ լուսնին ոգին քընքուշ :

ԽՈՒՐ

Մըրիկ

Գուրսը , մութին մէջ անհուն ,
 Գալարուելով մոլեգին ,
 Կ'ուռնան հրէշները թաքուն :

Ծառերը , մերկ , դողդոջուն ,
 Կը հեծեծեն լալազին ,
 Գուրսը , մութին մէջ անհուն :

Շաչեցնելով սուր լեզուն ,
 Ընդհարելով մութ ազին ,
 Կ'ոռնան հրէշները թաքուն :

Բնութեան հեռելն են համբուն
 Որ կը պայթին կը ժայթփին
 Դուրսը , մութին մէջ անհուն :

Վայ անոնց որ, դուրսն , անտուն ,
 Կը յածին այժմ , երբ , մըթին ,
 Կ'ոռնան հրէշները թաքուն :

Նախճիրներ են անանուն
 Որ կը մռընչեն ու կ'անցնին
 Դուրսը , մութին մէջ անհուն :

Աշխարհ կ'առնէ վայնասուն .
 Կը դողայ հողն ու երկին .
 Կ'ոռնան հրէշները թաքուն :

Թոհուքոհն է որ կանգուն
 Կ'նրգէ քանդումը կեանքին
 Դուրսը , մութին մէջ անհուն :

Դեւ , ուրուական , անգղ ու շուն ,
 Մահու գէմքեր խաւարչտին ,
 Կ'ոռնան հրէշները թաքուն :

Ահով արբշիւ , ցայգն ի բուն
 Կ'ունկընդրեմ սեւ մեծ երգին .
 Դուրսը , մութին մէջ անհուն ,
 Կ'ոռնան հրէշները թաքուն :

ԽԹ

Աստուած առաւ ափ մը լոյս ,
 Խառնեց անոր շիթ մը ցօղ ,
 Գըրաւ Հոն կայծ մը շանթէն ,
 Շաղուեց մատուին ըստեղծող .

Յետոյ , մասնիկ մ'առաւ փոխ
 Աստղերուն լուս նըլագէն ,
 Միստիկ բոյրէն վարդերուն ,
 Ձեփիւռին խօլ քըմայքէն .

Արշալոյսին ամօթխած
 Շիկնումէն ու խոր տրոփէն
 Ծովուն սըրաին , եւ նետեց
 Այդ զանգուածին մէջ Հրեղէն .

Ապա , դեռ Հոն չըփըչած
 Իր կենսատու շունչը մեծ ,
 Գորովի մէջ թաթխեց զայն ,
 Խենթութիւնով Համեմեց .

Յծեց կաթիլ մ'արցունքով
 Ու վրան սըրսկեց Հեշտութիւն .
 Ի ահա ծընաւ գողտր ու նուրբ
 Էակ մը փոքր ու սիրուն .

Կը թըռչտէր , բայց թըռչուն չէր ,
 Կը բուրէր , բայց չէր ծաղիկ :
 Եւ ունէր շունչ մը գըրգուող
 Թէպէտ եւ չէր դեփիւռիկ .

Էակ մ'աղւոր ու մաքուր
 Ինչպէս Հրեշտակ մ'ոսկեհեր ,
 Ու դեի պէս անառակ . . .
 — Եւ այդ էակը Սէրն էր :

ԱՆՉԿՈՒԹԻՒՆ

Ա

Առեղծուածր

Մեծ սլարտէզի մը մէջ սլայծառ
 Քասբիշ մը կայ լուսահեր .
 Իր մատներուն մէջ վարդավառ .
 Կը բըռնէ խեղճ թիթեռներ
 Ու հոն դանտնք մէկիկ մէկիկ
 Կը փեթըռտէ խընդալով
 Ու կը սպաննէ . յետոյ , լըռիկ ,
 Կուլայ իր քաղցր աչքերով .
 Ու թիթեռներն կը վերածնին
 Արցունքներուն տակ սիրուն
 Ու վերըստին կը թըռչըտին
 Շուրջն էնոր վարդ մատներուն :
 Եւ էն , անվերջ , այս խենթ , մըթին
 Կը դբօսնու խնդը կըրկնել :
 Ու ոչ ոք այս առեղծուածին
 Կըրցաւ դեռ բնօր գըտնել :

Իրիկուրներն ինչո՞ւ հոգին
 Կը դգայ թախիժ մ'անսահման :
 Արդեօք սնուցն է եղերական
 Մահուանն անուշ արեւին :

Խաւարին հետ որ երկընքէն
 Կը հեղեղէ յորդառատ ,
 Յըրտին մէջ ալ մառախլապատ
 Տըրտմութիւններ կ'անձրեւեն :

Յրուան խոնջէնքն ի յուշ կ'ածէ
 Սին յողնութիւնը կեանքի .
 Եւ աչքն ուր քննը կը յածի ,
 Մահուան պաղ քննը կ'ոգէ :

Կը մեռնի լոյսն ու կը մարին
 Ձայներն , աշխարհ կը խոկայ .
 Եւ հոգւոյն մէջ որ կը մութնայ
 Կը տըժդունի բոցն յոյսին :

Կ'ամփոփուի մարդ . յուշք կ'արթըննան ,
 Անցեալին յուշք չարաթոյն .
 Ու վնդը , վնդն , ո՞վ ձանձրութիւն ,
 Պէտք է կըրկնել միշտ նոյն բան . . .

Գ

Սպասում

Աղջիկ մը կայ հողույս մէջ
 Որ յաւիտեան կը փորձէ
 Յիշել մոռցուած երգ մը հին
 Որ խոյս կուտայ միշտ իրմէ :

Տըղայ մը կայ մըտքիս մէջ
 Որ կը սպասէ անդադար ,
 Յոյսով մը որ չի յոգնիր ,
 Մէկուն որ չի գար , չի գար :

Ծերուկ մը կայ սըրտիս մէջ
 Որ կը կանչէ յաւիտեան
 Մէկն որ հեռուն է եւ որ
 Ձի տար երբէք սլատասխան :

Գ.

Խաչը

Եւ աշխարհ ամբողջ , հըրձուանքով լեցուն ,
 Օրհնութեան երգեր բարձրացուց անվերջ .
 Յոյսի վարդաշող արշալոյս մ'անհուն
 Փրթթեցաւ դժբաղդ մարդոց սըրտին մէջ :

Տարրերը , զըւարթ , դովեստներ ըսին .
 Ծովը բամբուկերէց , եւ ուրախութեան
 Շունչ մ'օդին մէջէն անցաւ հեշտագին
 Ու հողին ծոցէն բուրումներ ելան :

Ու ծաղիկն ու ծովն ու գեփիւռը զով ,
 Երկինքն անարատ , թըռչունն ու լուսին ,
 Ու հըրեշտակներն արծաթ թեւերով՝
 Աստուած մը ծընող մօրն երնէկ տըւին :

Մըսուրն երկընքի լոյսով կը շողար ,
 Եւ հովիւներուն , մոզերուն մօտիկ ,
 Արեւի մը պէս մաքուր ու պայծառ՝
 Կը ճառագայթէր Յիսուսը մանկիկ :

Եւ ամպարագիծ բերկրանքով մ'հոգին
 Յարսուալով համակ , օրհնութիւններուն
 Անուշ խունկին մէջ օրուած մեղմագին ,
 Մարեամ՝ ժըպտեցաւ՝ ժըպիտով մ'անհուն :

Բայց ձեռք մը՝ յանկարծ , թաքուն ձեռք մը մութ ,
 Հեռուն անդունդ մը բացաւ ըստուերի .
 Եւ անդունդն ի վեր՝ լերկ լեռ մը ժայռուտ
 Յըցուեցաւ , ահեղ , կողերով վայրի :

Դալկադէմ՝ լուսնի ճաճանչ մը թեթեւ
 Լերան վրայ ինկաւ . ու սարսափահար ,
 Մարեամ՝ հոն կանգուն տեսաւ խաչ մը սեւ
 Ուր , մերկ , կ'արիւնէր Յիսուան ողբվար :

Ե

Պզտիկ աղջկան մը

Բազմոցին անկիւնն են դըրեր ըղբեղ ,
 ժապաւէնով ու ժանեսկով դարդարուած .
 Աղւոր մազերուդ խոպերն ոսկեգէս
 Շուրջը դէմքիդ ծաղկի պըսակ են հիւսած

Աչքըդ կը շողայ ժըպտով մը մաքուր ,
 Անմեղուկիւն կ'ըուրէ՛ ճակատդ ըսպիտակ .
 Վարդ շըրթներդ , որոնց ամբիծ է համբոյր ,
 Զեն բնաւ սըտած , դեռ ըլլալով անգիտակ :

Գիրկդ առած շընիկդ , հետը կը խաղաս ,
 Կը քաշկըրտես ականջներէն ու պոչէն ,
 Խընդալով՝ կըմիթ , կռուփ վրան կը տեղաս ,
 Զեռուըներուդ մէջ խաղալիկ մըսեղէն :

Խեղճը կը ճըչէ , կը տապըլտըկի ,
 Ու կը ջանայ փախչիլ՝ մատներդ լիզելով .
 ձիգերը ծիծաղդ կ'շարժեն ասելի .
 Ու կը խաղաս դուն միշտ, զըւարթ, անխըռով :

Բ

Թը մը պիտի գայ ուր բոց մ'անծանօթ
 Պիտի Գըժոխքն աչքերուդ խորը վառէ ,
 Ուր չըքնաղ բերանդ , անհոգ , անամօթ ,
 Պիտի սըտէ , պիտի խաբէ եւ ծաղրէ :

Յուսատու ժըպիտ եւ պատրող հոգի ,
 Խըրախուսող նայուածք ու սիրտ հեգնական ,
 Բերան մ'որ կ'ըսէ ամէն ականջի .
 « Քնիկ կը սիրեմ, քնիկ միայն, քնիկ յաւիտեան » .

Ու բոց աչքերէդ խոցուած տըղաքներ
 Պիտի հեծեն , պիտի ծիրին ու մարին .
 Եղբայրներ դըժտին պիտի , ամուլներ
 Պիտի խըզեն դաշինքն իրենց պըսակին :

Եւ մատներուդ մէջ , այդ շընիկին տեղ ,
 Ազնոր աղջիկ , պիտ' այն ատեն ունենաս
 Կարմիր տաք սըրտեր , սըրտեր սիրազեղ ,
 Զոր ճըմլելով պիտի խընդաս գուարճանաս :

Կոնակները

Կ'անցնի սարսուռը մըրրիկին
 Հանդարտ անծալ ծովուն վրայէն .
 Զուրերն յանկարծ կը սըրսըփին
 Կը դողդըղան ջըղաձգօրէն :

Կը ճեղքըրտուի մորթը կապոյտ ,
 Եւ անհամար այդ վէրքերէն
 ձերմակ արեան ցայտքեր փըրփրուտ
 Գալարուելով դուրս կը ցատքեն :

Զուրերուն գոյնը կը փոխուի ,
 Լեղակաթոյր , յետոյ կանանչ ,
 Ու յետոյ սեւ . ու վիհն աղի
 Կը մըռընչէ ահագնագանչ :

Խենդ քլառուններ արտասովոր ,
 Ալիքները կը ցատքըրտեն ,
 Զիդիկներով գարմանաւոր՝
 Դէպ ի ծովեզրը կը դիմեն :

Մուխ մարտիկներ , վառ ճերմակով
 Գարգամանակուած , կը մոլեգնին ,
 Ի իրար հրելով պատըռտելով՝
 Կուգան դէպ ի ժայռերն ափին :

Կուգան ՚ւ իրենց խոյանքին տակ
 Կը խըշըրտան կը ճարճատին
 Գայլախագններն որ հոն կուտակ՝
 Զուրին մըղմամբ կը դըզըրդին :

Ու բոլորն ալ՝ կարծր ափունքին
 Զարնըւելով կատաղօրէն ,

Կը քայքայուին ու կը մեռնին ,
Խուրձ մը արցունք վեր ժայթքելէն :

Ինձ կը թըւի տեսնել պատկերն
Մարդկային բիւր սերունդներուն ,
Որոնց՝ այսպէս՝ մութ կոհակներն ,
Ատեններէ ի վեր անհուն ,

Կը ծնին , ու բիրտ հովի մ'ձաղկին
Տակ գալարուած՝ կ'ոունան , 'ւ իրար
Բըզըքտելով կը խորտակուին
Ափունքին դէմ Մահուան խաւար .

է

Լանկթիմուրի երազը

Երբեմն երազ մ'հոյակապ կը լըլկէ միտքըս խըռով .
Հողուն ներքեւ , մենաւոր այն խորութեանց մէջ խաւար ,
Կանգնել պալատ մ'անսահման մերթուած մարդոց կմախքներով ,
Ուր լոյս սըփռեն ջահ-տըղաք՝ իրենց գըլխով բոցավառ :

Ոսկերակերտ վիթխարի սեղանի մը վրայ գիզել
Սիրահարի թարմ սըրտեր՝ եփած ձեռքովն աղջըկանց ,
Անվերջ անյադ հեշտանքով ճաշակել ու լափլիզել
Խորտիկն այդ նուրբ , համադամ անզուգական քաղցրութեանց :

Կոշկոճամահ կոյսերու մետաքսակերպ վարսերէն
Հիանել փափուկ անկողին , ու նկողմանած մեղկօրէն ,
Ունկըն դըննել , հոգեգմանլ նըլադ , այն խուլ ճիչերուն

Ջոր արձակեն մաղմաղի վրայ խորովուած պատանիք .
Ու խըմել յամբ , ումպ առ ումպ , գանկի մը մէջ մինինիկ՝
Ջոր բըռնէ մայրն իսկ զոհին , նորածինի մը արին :

Պատուհանին առջեւ , շքեղ սենեակին
Անկիւնը՝ լուռ՝ նըստած , կըռնակը վըտիտ
Տըւած կահուղ բարձիկներու թանկագին ,
Տըժգոյն աղջիկն ահա կ'հատնի շիթ առ շիթ .

Իր շուրջ , պերճանքը ծիծաղկոտ կը տիրէ .
Գետինը ճոխ դորգեր նաշխուն կը փըռուին .
Վարագոյրները կը թըլին փըրփուրէ .
Ամէն կողմ՝ հոն կ'ըողան արծաթն ու սսկին :

Սեղանին վրայ , դեղի շիշերն ու տուփեր
Կը շարուին իր քով , նուրբ , սիրուն ու ցըրտին ,
Եւ ոտքին տակ , նայուածքն էնոր դէմքն ի վեր ,
Հիւանդապահն կը սպասէ թաղճագին :

Շատոնց է որ հայլիին մէջ կը վախնայ
Գիտել իր դէմքն , — ուր ծիւրող ախտն իր անհոն
Աւերն անգութ կը տարածէ անխընայ , —
Ա՛փ մը ճերմակ սսկիին մէջ մագերուն :

Նայուածքներէն ուրիշ բան չէ կարդացեր
Բայց եթէ դառն արգահատանք ու թախիծ .
Ու ձանձրացած , կուտութեան մէջ արդէն ճեր ,
Հիմայ մահուան կը փափաքի անձկակիծ :

Եւ ընդհուպ , այդ ձանձրոյթին մէջ մահաբոյր՝
Պիտի , աւանդ , յուշիկ՝ ցընդի ուժասպառ ,
Ինչպէս անջուր ամանին մէջ՝ դալկաթոյր
Ծաղիկն հիւանդ որ կը հատնի յամրաբար :

թ

ՄԵՆԵԼՆԵՐ

Ա

Ձիւնին մաքուր ճերմակին տակ
Գերեզմաննոցը կը փըռուի ամալի .
Մերկ ծառերուն մէջէն վըտիտ ըսպիտակ ,
Հովն հեծելով կը սահի :

Եւ կը թափին , էջքով մ'անվերջ ,
Աղւոր թիթեւ գընտակիկները բամպակ ,
Յուշիկ յուշիկ օրօրելով օդին մէջ
Շարժուն մըշուշ մը ճերմակ :

Եւ շիրիմները լուռ ու պաղ ,
Թուփերն ու սեւ խաչերը ցից ու նիհար ,
Կը ծածկըին կը կորսըին այդ խաղաղ
Պատանքին տակ դալկահար :

Բընութեան մահն է անստճման
Որ ըսպիտակ իր տըրտմութիւնն ահագին
Կը տարածէ՝ անծայր քօղի մը նըման՝
Մարդուն մահուան վրայ մըթին :

Բ

Եւ կը խորհիմ՝ մեռելներուն .
Մերկ ու վըտիտ , անպատըսպար , կը մըսին
Անոնք , հողին մէջ , իրենց սեւ անկողնոյն
Վրայ սարսուալով ցաւագին :

Ու կը կարծեմ լըսել հըծծիւնն
Անոնց խեղճուկ ու լալազին տըրտունջին .
« Բ՛ւր տարին քաղցը ու բարեկամ ջերմութիւնն
Արեւուն սուրբ ճաճանջին .

« Մեր քիչ մը շունչն, ան, կը սառի . . .
Եւ այս ցուրտին մէջ հընար չէ քընանալ .
Թող գան օրերն ուր դաղջ է հողն ու բարի ,
Երբ կ'երգէ սիւքն իր դայլայլ .

« Մենք զըրկեալներն ենք մըշտական .
Մենէ իսպառ գընաց հըրճուանքը կեանքին .
Եւ հիմայ մեր սիրտն է առանց տաքութեան .
Եւ մերկ , մերկ է մեր մարմին .

« Մենք զըրկեալներն ենք մըշտական .
Ու մեր վըրայ լոյս, ջերմութիւն ու ծաղիկ
Կ'ուզենք որպէս զի այքերնիս կարենան
Քընանալ քոնը լըռիկ : »

Գ

Բայց գընտիկները , միշտ , առատ ,
Կը թափթըփին , պաղ եւ աղւոր 'ւ անըզգայ .
Ու հետզհետէ կը թանձրանայ անարատ
Անհուն ծածկոյթը թաւշեայ :

Ու միշտ , այդ մեծ պատանքին տակ ,
Գերեզմաննոցը կը փըռուի ամայի ,
Եւ ծառերուն մէջէն վըտիտ ըսպիտակ՝
Հովը լալով կը սահի :

Ժ

Երկու աղւոր աչուկներ
 Ձիւ կարեւլէր խոցեցին .
 Դաշոյնն անոնց նուրբ բոցին
 Եղաւ սըրտիս մահաբեր :

Կարծես արդէն իսկ մեռեր
 Պառկեր եմ ծոցը փոսին .
 Երկու աղւոր աչուկներ
 Ձիւ կարեւլէր խոցեցին :

Բայց նորէն , խորն ահաստուեր
 Այս տըրտմական խաւարին
 Երկու լոյսեր կը վառին ,
 Ձերդ մուխ ծովուն վրայ աստղեր ,
 Երկու աղւոր աչուկներ :

ԺԱ

Յրուան գռեհիկ ժըխորէն
 Յոգնած , ծարաւ հանգըստեան ,
 Կ'երթամ ծովափն ուր կ'երգեն
 Ալիքները դիւթական :

Եւ մինչ տակաւ իրիկուան
 Ստուերները զով կը մաղուին ,
 Մինչ գիշերն իր անսահման
 Կը պարզէ թեւը լըռին ,

Ափունքին վրայ , անբարբառ ,
 Կը ծըծեմ շունչը ծովին ,
 Եւ կը զգամ որ յամբարար
 Կը թափէ ժանգն իմ հոգին .

Եւ հեշտանքով կ'ունկընդրեմ
Անհուն նըւագը խորին
Ձոր՝ քաղցրութեամբ մը վըսեմ՝
Կը հընչէ քննորը ջուրին .

ԺԲ

Լուսինը

Ձըմեռտան պայծառ երկընքին մէջէն
Կը թաւալի մեծ լուսինը ոսկի ,
Ու խաղաղաւէտ օդին մէջ ծաւի
Անոր ջինջ շողերը կը պաղպաջեն :

Գետինն , երէկուան մաղձոտ անձրեւէն
Խոնաւ , կը փըռէ լըճակներ աղտոտ՝
Ի այդ հայլիներուն մէջ շարժուն 'ւ աղօտ
Լուսնին դէմքն ազնիւ , բիւրապատկօրէն

Կըրկնըւած , բեկբեկ ու ծամածըւած ,
Կը լըզըրճըւի ու կը տըգեղնայ .
Կը գըռեհկանայ ժըպիտն ամօթխած :

Ո՛վ սուրբ իտէալ , քու լոյսդ ալ աղւոր
Կը պըղծուի այսպէս երբ հայեւանայ
Ամբոխին ծըփուն հոգւոյն մէջ պըղտոր :

ԺԳ

Երկինքը սեւ թանձրը քօղեր թող հագնի ,
Ողբան , ոռնան ձըմբան հովեր վայրենի ,
Գառնայ բնութիւնն աւեր մ'անհուն ու մըլւայլ .
Թող ամէն բան մութնայ , սառի եւ մեռնի .
Կ'ուզեմ սուգով գինովնալ :

Անձրեան օգին մէջ թող կախէ երբրուն
 Վարագոյրներն իր թաղճագին ջուրերուն .
 Յըցուին ծառերը , կըմախքներ մահափայլ .
 Յաւատանջ ծնփը մըռընչէ գալարուն .
 Կ'ուզեմ սուգով գինովնալ :

'Ն երթամ , մինակ՝ դերեզմաննոց մ'ուր նոճիք
 Ուրուներու պէս կանգնին , սեւ ու լըռիկ ,
 Մեռելներ , ձեր ոգել ստուերներն երանեալ .
 Թերեւքս պահ մ'հանգչի հողոյս փոթորիկ .
 Կ'ուզեմ սուգով գինովնալ :

ԺԴ

Յը պիտի գայ որ դուն պառան ըլլաս պիտի .
 Տակի մագերդ ափ մը ձինի պիտի փոխուին .
 Մետաքս երեսդ պիտի թումի ու կընճատի ,
 Եւ աչքերուդ բոցերն ընդ միշտ պիտի նուաղին .

Ջրմեռուան ժանտ գիշերներուն մէջ սառուցիկ ,
 Վառարանիդ քով կըծկըտած , մերթ , միայնակ ,
 Յանկարծ դողով մը ցընցըլած մեկամաղձիկ՝
 Պիտ՝ յիշես սէրքս զոր փըշրեց ձեռքըդ վայրագ :

Պիտի յիշես , ու պիտ՝ ինքնին ըսես . « Ո՛չ ոք
 Ձիս անոր պէս սիրեց երբէք » . ու պիտի լաս ,
 Գալարուած դանձըն տանջանքով մը անողոք :

Ես այն ատեն խաղաղ պառկած պիտի ըլլամ
 Յեւ հողուն մէջ , 'ւ արդէն ծագիկ բուսած վըրաս .
 Պիտի լըսեմ լացըդ , բայց լնու պիտի մընամ :

Սեւ դիմակը

Բարեկենդանն իր կրակոտ բոժոժները կը ցընցէր
 ֆողոցներուն մէջ ուր հոծ մարդայորձանք մը կ'զեռար .
 Տօնն էր յիմար շըրճուանքին որ ծիծաղի լայն խուրձեր
 Կը ցըրցըքնէր օդին մէջ իր մատներովն անհամար .
 Նուագարանի հընչիւններ կ'անցնէին՝ խօլ ու թեթեւ
 Ամբոխին մէջ թանձրայորդ , ուր զերդ կայծեր բիւրերփնեան
 Կը փաղփէին դիմակներն այդ հոսանքին վըրայ սեւ .
 Աւ մեծ աղւոր լոյսն անուշ , լոյսը կարմիր Յընծութեան ,
 Կը վառէր աչքն ամենուն : Եւ թաւալող , փըրփըրող
 Այդ հեղեղին վրայ մարդոց , Քըմայքն հիմայ , յաղթական ,
 Կը բարախէր իր թեւերը ցուրերով հըրաշող :

Կորսըւած այդ քաստին մէջ գոյներու բազմազան ,
 Կ'անցնէր ծըպտեալ խումբ մը փոքր՝ երկու բողի հետ դռնհիկ,
 Հետեւելով ծաղկազարդ լաթեռնայի մը երգին :
 Բանուր , ձըկնորս , բեռնակիր , էակներ խեղճ ու ռամիկ ,
 Թր դոնէ օր մը կեանքի հոգը մոռնալ կը ճըգնին
 Գիրկը բարի Հաճոյքին որ քաղցր իրենց կը ժըպտի ,
 Աւ դանդաչկոտ քայլերով կ'երթան , ամենքն ալ գինով ,
 Կանչուըռտելով պոռալով խաղեր ապուշ ու լըկտի ,
 Մինչպէս կիներն իրենց շառ դիմակին տակ քըրքջալով ,
 Քօթիլելով յուշն իրենց սեւ բաղդին անարգ ու շինծու ,
 Քեթեւաքայլ կը սահին՝ ոստոստումով մը պարի ,
 Միամիտ ու սըրտաշարժ ուրախութեամբ մը տըղու :

Յանկարծ , սակայն , կանգ կ'առնեն : Ծիծաղն իսկոյն կը մարի
 Զըւարթ խումբին մէջ ամբողջ : Լուռ կը մընայ լաթեռնան ,
 Կը դադրի երգն , ու բողորն ալ կը կենան փայտացած :
 Դագանդ մըն է որ կուգայ . . . Աւ կ'անցնի ստունըը Մահուան
 Այդ համասփիւռ Խընդութեան շողիւնին մէջ լուսամած :
 Եւ քնչ դագաղ . . . Պատգարակ մը որուն վրայ տախտակէ
 Կոպիտ խոշոր տուփ մը կայ՝ կեղտոտ մաշած ծածկոյթով ,

Ուր փեռթըկուած լաթէ խնչ մը հանդարտիկ կը փըռէ ,
 Կաթուքներու մէջ մոմի , իր մութ խորհուրդն հոգեթով :
 Եւ երկու խեղճ բանուրներ , ըզգեստներով հինուսին ,
 Կը կըրեն լուռ պատգարակն , առանց երգի ու դըպրի ,
 Առանց մոմի , բուրվառի ու տէրտէրի , առանձին ,
 Ամբոխին մէջ եռացող որ տենդագին կը բերկրի ,
 Գրեթէ գաղտնի՝ ամօթով՝ սողոսկելով յամբարար ,
 Մըշտընելով հըրուելով ուրախ մարդոց կոյտերէն ,
 Ու ցընծութեան մեծաժխոր այդ համերգին մէջ յիմար՝
 Իրենց անձայն սեւ թափօրը քըշելով տըրտմօրէն :

Ո՛վ է որ այդ բերկրանքի օրը մեռնիլ է խորհր . . .
 Եւ քնչ մահ է որ Կըրօնքն իսկ կը լըքէ զանիկա :
 Յոգնած վըհնատ մը թերեւա , զոր ճըզմեցին էր խոհր ,
 Եւ որ կեանքէն հեռացաւ սեւ դըզուանքով մը հըսկայ .
 Ջըրկըւած մը յայտնապէս , կեանքի զոհ մը , դալկահար
 էակ մը որ , ճընշըւած՝ ձակատագրին բեռին տակ ,
 Քառամիլը տեսնելով երազներուն իր թըշուառ ,
 Դացեր է դընկը դընել Մահուան բարձին անուշակ :

Կը կենան պահ մը՝ երկնքն ալ , խըմբակը հըրճուանքի ,
 Եւ թափօրիկը մահուան , դիպուածով մը անողորմ՝
 Եկած դէմէ դէմ . ու լուռ , սպասելով որ ան անցնի ,
 Ետ կը քաշուին դըսնողներն . դիմակները երփնաթորմ
 Կը սեւեռին՝ քարացած կարծես՝ այդ սեւ դիմակին
 Որուն տակ Մահն իր անմիտ շըրթներովը կը խընդայ .
 Այդ դըժբաղդներն հոգինուն մինչեւ խորը կը սարսին՝
 Եղբայր մ՝ , ընկեր մը , թըշուառ մը տեսնելով որ կ'երթայ . . .
 Գինովութիւնն իր շոգին կը թափէ պաղ ըստուերին
 Մէկ զոր Մահը յեղակարծ կը ծաւալէ մուսլամամ :

Եւ ըսթափած , դողահար , իրենց այքերն կը յառին ,
 Ծիծաղաշարժ դիմակին տակ՝ արցունքով մը թըրջած ,
 Այդ չարաշուք պատկերին որ կը կանգնի իրենց դէմ՝
 Իրենց երազն աւրելով՝ Է իրենց միտքը բերելով
 Մէկ պահիկ մը մոռցըւած Կեանքին մորմնքը դըժխեմ :

Եւ կը տեսնեմ որ խոզոյն , ջրըրտ Ժեսթով մը վըրդով ,
Այրերէն մին կը քաշէ իր դիմակն ու կը նետէ ,
Եւ այս դըժնէ Հանդիպմամբ արթըննալով մէկ վայրկեան՝
Երկու բողբը , ցընցուած՝ մահուան դողովն երկաթէ ,
Երեսնին խաչ կը հանեն շարժումով մը բնագրական :

ԺԶ

Յկնորսները

Ահա հովին տակ ՚ւ անձրեւին ,
Աղտոտ ծովուն վըրայ մըթին ,
Խոնամբ մը ձըկնորս որ , խարխոկ
Նաւակներու մէջ , անդսկ .

Լնու , կը տըքնին : Սեւ , կընգըւտը
Վերարկուններ ունին խոշոր .
Ու կը սպասեն , մատերնին
Թելին վրայ կարթին

* * *

Մենք ձըկնորսներ ենք կեանքի մէջ .
Տառապանքին անգուժ անվերջ
Անձրեւին տակ , ու Մահուան
Անդունդին վըրան ,

Նաւակներու մէջ զաղփաղփուն ,
Յոյսը թիկնոց մեր ուսերուն ,
Կը սպասենք միշտ , երազին
Կարթը ի ձեռին :

ԺԷ

Երբոր կինէն յուսահատած կամ՝ զըզուած ,
Աչուըններնիս կը դարձընենք բընութեան ,
Անկարեկիր կը գըտնենք զայն 'ւ անըզգած ,
Մեզի օտար , ու շատ մեծ , շատ անսահման :

Մեր վիշտը երբ անտառներուն մէջ տանինք ,
Ծառերուն երգն անհաս կը մնայ մեր հոգւոյն .
Մեր արցունքին վերեւ յաճախ ջինջ երկինք
Մը կը տեսնենք , հեղնօտ , անհոգ ու ժըպտուն :

Ձէ , այդ անհուն գեղեցկութիւնն անվախճան
Ձի դաշնակուիր բաղձանքներուն մեր թըզուկ .
Եւ կը տանջուինք ի տես այդ յաղթ պերճութեան
Որ չի սըղմիր մեր թեւերուն մէջ անձուկ :

Ձէ , արշալոյս մը համբուրել չենք կըրնար ,
Ու չենք կըրնար գըրկել աստղիկ մը պըսպղուն .
Մեր սիրտը չի բաւեր ծաղկանց անհամար ,
Ու չենք կըրնար ծովուն ըլլալ տարփածուն :

Ինչ որ մեր խեղճ սըրտին տըրուած է սիրել ,
Կինն է , բնութեան մանրանըկաբը չընչին .
Ատուած էնոր վըրայ ուզեց ամփոփել՝
Քոքրացնելով՝ ինչ որ կայ գողտր ու նըրբին :

Շիկ մը այգէն քըսեց էնոր վարդ այտին ,
Ծառերուն թաւ մաղէն տըլաւ փունջ մ'էնոր ,
էնոր աչքին մէջ կաթեց պուտ մը երկին ,
Ու դըրաւ մըսին մէջ ծաղիկները բոլոր :

Բայց , ճըշմարիտ մանրանըկար բընութեան ,
Այդ տիեզերքն՝ ալ համառօտ ու սիրուն
Մնաց անըզգած ինչպէս գոհար անկենդան ,
Հոգւոյն համար լըլկում , աչքին հեշտութիւն :

ԺԸ

Յոլեր

Գիշերին մէջ, երկինքն, հեռուն,
 Կարմըրեցաւ յեղակարծ .
 Ու նայուած քներն անցորդներուն
 Հոն յառեցան ըզմայլած .

Պատկերը վեհ էր ու սլայծառ՝
 Ջոր սեւ խորքին վրայ մութին
 Աներեւոյթ ձեռք մը ճարտար
 Կը նըկարէր հրաշագին .

Կիրանին յաղթ՝ մանուշակի
 Փռշիով մը մանրամաղ
 Կ'անուշնար հոն, ու նուրբ ոսկի
 Չանակներով ալ նըլաղ :

Իւ ան հըրդեհ մըն էր ահեղ,
 Որ հոն, մութին մէջ, վայրագ,
 Իր մեծ շունչին տակ բոցահեղ՝
 Կը լափէր գիւղ մը համակ :

*
*
*

Աչքերը որ ըսքանչագին
 Կը յառին վառ ձեւերուն
 Ուր մեծ քերթող մ'իր հոգիին
 Թափեր է լոյսը թըրթուռն .

Կ'անգիտանան յաճախ թէ պերճ
 Լոյսն այդ՝ ցուքն է հըրդեհին
 Ջոր քերթողին հոգիին մէջ
 Կ'արծարծէ ցաւ մը ներքին :

ԺԹ

ԵՐԶԱՆԿՈՒՅԻՆՆԵՐ

Քաղաքներու ժըխորին մէջ տենդագին
 Երջանկութիւնը գըտնելէ վըհատած ,
 Գուրս նետուեցայ խաժամուժէն մարդկային
 Ու մեր զեռուն կեանքին բաւղէն մըթամած :

Չեր սըլացայ տափակ ռամիկ դաշտերէն ,
 Եւ ըսի՝ « Լեռն անշուշտ գիտէ բոյնն անոր . »
 Բայց ինձ ճաղատ տիտանն ըսաւ տըրտմօրէն՝
 « Ես լոկ ձանձրոյթըս կը ճանչնամ դարաւոր : »

Թողուցի լեռն ու հովերուն մօտեցայ ,
 Այդ խրոխտ աղատ ոգիներուն անսաՀման :
 Բայց ինձ ըսին . « Մենք հառաչներն ենք հըսկայ
 Ցաւերու որ ձեզ միշտ դալտնիք պիտի մնան : »

Հովերէն վեր ելայ ու վեր ամպերէն ,
 Գացի երկինքն ու աստղերուն հարցուցի .
 « Մեր նըշոյլներն արցունքի մեծ շիթեր են » ,
 Ըսին Մութին այդ աչուրներն ալ ինձի :

Աստղերէն վեր , անհունին մէջ ամայի ,
 Տեսայ Աստուած որ թաղճագին կը խորհէր .
 « Երջանկութիւնն ո՛ր է , ո՛վ Հայր , » գոչեցի .
 Եւ Տէրն ըսաւ ինձի . « Ե՛ս ալ չեմ գիտեր . . . »

Ի

Երգ

Ամառ գիշերով , պայծառ լուսնի տակ ,
 Եթէ պատահի որ դող մը գաղտնի
 Գայ յանկարծ ձեր սիրտը ցընցէ համակ .
 Յարսուռ մ'ինքնաբուխ մանուկ հըրճուանքի .
 Այդ սարսուռը մի մոռնաք :

Քանձըր մուլթի մէջ եթէ՝ միս-մինակ՝
 Քախի՞ծ մը գըրկէ ձեզ , սեւ համբարու ,
 Ու յանկարծ առանց պատճառի փափաք
 Ունենաք երկնի քաղցրօրէն լալու .
 Այդ արցունքը մի մոռնաք :

Առտու մը դարնան , համբոյր մ'անգիտակ
 Եթէ աղամայ փախչի ձեր բերնէն ,
 Համբոյր մը մաքուր , քընքուշ , ըսպիտակ ,
 Դէպ անհրեւոյթ էակ մ'օգեղէն ,
 Այդ համբոյրը մի մոռնաք :

Անդ , այս պատիւր կեանքին մէջ տափակ .
 Ինչ որ կայ միայն ճըշմարիտ ու սուրբ ,
 Խերեւ այդ յոյզերն են երազունակ ,
 Անթոյն եւ անաղտ տարփանքներն այդ նուրբ .
 Այդ սէրերը մի մոռնաք :

ԻԱ.

Երազի մը մէջ ձայն մ'ըսաւ ինծի .
 « Կ'ուզես քեզ տանիմ այն աշխարհն ազուր
 Ուր սիրտն է անվիշտ , վարդն առանց փուշի ,
 Ուր կեանքն անվախճան տօն մ'է լուսաւոր .
 Արեւն հոն երբեք մարը չի մըտներ ,
 Ու մահն այնտեղ ոտք երբեք չի կոխեր : »

Եւ ես պատասխան տըւի այդ ձայնին .
 « Ձէ , իմ տառապանքս ես կը նախընտրեմ ,
 Խնչպէս ապրիւ կեանքն երբ Անճանօթին
 Տենդն ամէն վայրկեան չի ցըցուիր մեր դէմ .
 Թող միշտ պայքարիմ , երազեմ , յուսամ .
 Թող որ իմ անվերջ իղձովս արբենամ : »

Տ Ե Ս Ի Լ Ն Ե Ր

Վ Ե Ր Յ Ի Շ Ո Ւ Մ

Ա

Ինձ կը թըւի երբեմն յիշել կեանք մը նախկին՝
Բագրատունեաց մայր-քաղաքին մէջ հոյաշէն ,
Յրովն անուշ մերին Աշոտ Ողորմածին ,
Երբ դեռ կ'ապրէր մեր ցեղն իր կեանքը խրոխտօրէն :

Աչքիս առջեւ կուգայ պալատն ամրապայծառ ,
Յաղթ սիւներով , նըրբաքանդակ պերճ որմերով .
Բարի արքան , խաղաղ գէմքովն իր մեծափառ ,
Սեղանին գլուխը կը բազմէր հայրագորով .

Իր քով՝ դըշխոն ազնուագեղ , քընքշահայեաց ,
Կը նազէր գողտր , եւ իրենց շնորջը բազմաթիւ
Խեղճեր , հաշմեր՝ սեղանակցիւ հըրաւիրուած .

ես , դեռատի աշուղ , սագիս վրայ մեղմիւ
կ'երգէի հին երգերն Հայոց . արքան , խոհուն ,
Լուս , կ'երագէր , ու կը ժըպտէր գշխոն սիրուն :

Բ

Ու կը տեսնեմ ահա պատկերն ալ տունագեղ՝
Մերկ սուրերուն կայծակնացայտ ընդհարումին ,
Երբ հայ կորովը կը կանգնէր՝ թափով ահեղ՝
Վանեւ ամէն դիաց խուժող ժանտ թըշնամին :

Կ'եւէր արքան իր պալատէն՝ զերդ առտըւան
Քաղցր ըստուերէն կ'եւէ արհւը փողփողուն .
Դէմքն իր քընքուշ՝ վըճիտ բոցով մ'արիական
Կը ճաճանչէր ու կը վառէր սիրտն ամենուն :

Ու ցեղն ամբողջ կը խոյանար հետն արքային ,
Ծիծաղերես , մահուան մէջէն՝ փառապըսակ ,
Անկախութիւնը պաշտպանել վեհ Քաղաքին :

Ես հոն էի , սուրբ պայքարին մէջ հրափայլակ .
Ըստուերները կ'երգէի հին հերոսներուն
Ի անուշութիւնն Հայրենիքի համար մահուն :

Գ

Կը վերլիշեմ ասոնք . . . եւ սիրտըս թունդ ելած ,
Երբ կ'անհետի տեսիլն ազդոր ու ներկային
Կը տարածուի դէմքս աւերը մուսլլամած ,
Կը դողամ դառն ամօթին դողը ցաւագին . . .

Ջըււայ պիտի երբեք որ ցուրտ քու շիրմէդ
Ցառնես դուն , ո՞վ Անցեալ փառքի՝ ւ ազատութեան .
Ո՞վ մեծութիւն հին օրերուն , միթէ անհետ
Կորսըւեցամ որ մարեցամ դուն յաւիտեան :

Ախ , սիլ դարձնէ պիտ' ինձ բախբիւնը երբեմնի ,
 Ու փըչէ մէջս աստուածային շունչը հրեղէն ,
 Որ ես գոռամ , սիլ իմ ցեղս . նրդը զարթօնքի ,

Ու ցըցուելով ըստըրկութեան անարդ մոխրէն ,
 Բոցավառուած նորէն խանդովըդ դիւցազնի ,
 Վերականգնես արեւուն տակ Տննդ Հայրենի :



Ե Ր Ա Ջ Ը

Ա

Երազ մըն էր դողդոջուն ու դալկահար ,
 Ոգի մ'կիսամեռ ,
 Զոր իրիկուն մը լուանի շող մը նիհար
 Սենեակս էր նետեր :

Կարծես երկայն թաքուն վըշտով մը՝ մինակ՝
 Տանջուելէ խոնջած ,
 Եկեր ինկեր էր , ոգեսպառ , տըխրունակ ,
 Թեւերը փըրթած :

Գիրկս առի դայն , եւ շոյեցի ընդ երկար
 Մարմնիկը հատած ,
 Որուն մէջ լոյսն հիմայ , հիւանդ , կը դողար ,
 Զերդ կանթեղ մ'առկայծ :

Եւ սիրեցի, ինչպէս տըխեղձ աղջիկներ
 կը սիրենք՝ գըթոս .
 սիրեցի դայն, որովհետեւ գըթբաղգ էր՝
 Յաւով մ'անծանօթ .

Բ

Շաբաթ մ'ամբողջ մեր խենդ տարփանքը տեւեց .
 Բարձիս վրայ պառկած ,
 Գըլխուս մօտիկ , երազն իր ողբը հըծծեց
 Խուլ ձայնով մը ցած :

Կ'ըսէր ինձի բոլոր իղձերը փըշրած՝
 Իր դառըն կեանքին .
 Եւ կը պատմէր՝ երկընքին մէջ լուսամած՝
 Իր վիշտը մըթին :

Եւ ես անոր կը պատմէի մեր ցաւերն
 Աշխարհի վըրան .
 Եւ կ'ըսէի . « Ամէն տեղ , վարն ինչպէս վերն ,
 Յան է տիրական » :

Բւ մեր եղբայր հոգիներուն մէջ գորով
 Մը ծընաւ անհուն .
 Եւ ըստփանք պահ մը գըտանք իրարմով
 Մեր մորմոքներուն :

Գ

Ինձի յաճախ երկընքին վրայ կը խօսէր՝
 Մեւամաղձօրէն .
 Կ'ըսէր ինչպէս հոն իրարու կուտան սէր
 Աստղերն հըրեղէն :

« Հոգիներ են , կըսէր , որ ջինջ եթերին
 Մէջ կ'ապրին տենդոտ ,
 Մեծ յոյդերով լեցուն կեանքով մը խորին ,
 կեանքով մը բերկոտ :

« Յէրն է անոնց տենչն ու հըրայքն անյեղի ,
 Յէրը բըռնատր ,
 Յէրը կոյր , Յէրն անողորմ ու պաշտելի ,
 Յէրն ամենագօր :

« Երբոր ժըպտի անոնց , անուշ ու սլայծառ :
 Հըպարտ կը վառին .
 Աւ երբ զըբկուն անոր շողէն բարերար ,
 Թօշնած կը մարին :

7

« Բայց խոցուածներն այդ մերթ կ'իջնեն երկընքէն
 Ջեր երկրին վրայ մութ ,
 Ամոքել հոս՝ սըբտի մ'հըպմամբ մարդկեղէն՝
 Իրենց ցան անգութ :

« Եւ ատոնց էջքն է որ հոգւոյն մէջ մարդոց
 կը թափէ տըրտում
 Անըրջանքներն անասելի , քաղցրաբոց
 Խանդերն անպատում :

« Ես այդ դըժբաղդ հոգիներէն մէկն էի .
 Անէծք մ'ահատր
 Խամրեց օրերս , զանոնք դարձուց ամալի
 Անապատ մը չոր :

« Թայց մէջս արդէն հուրը տակաւ կը մարի .
 Կը զգամ , վերջս է մօտ . . .
 Եղբայր , յիշէ դիս՝ պահերուդ մէջ ցաւի՝
 Յուշով գորովոտ : »

b

Ու գիշեր մ'ան մեռաւ . ի գո՛ւր , ժամերով ,
 ժամերով երկայն ,
 Ջանացի տաք արցունքներու հեղեղով
 Արթընցընել զայն :

Յետոյ , մինակ , կատարեցի ես , աւանդ ,
 Սեւ հանդէսն անոր
 Քաղմանը , ես քահանայ , ես դիաթաղ ,
 Ե՛ս յուղարկաւոր :

Իմ սուգիս մէջ փաթեցի զայն , ու կերոն
 Ըրի հառաչներս .
 Եւ ընդ երկար հեծկըլտացի լացի հոն՝
 Եղբրամօր պէս :

Յետոյ , բացի սիրտս ու այնտեղ թաղեցի
 Երազն անկենդան ,
 Քովիկն այնքան մեռելներու սիրելի՝
 Որ հոն կը քնանան :



Ա Ս Տ Ղ Ե Ր Ը

Ռջընչին ծոցէն դեռ չէր նըշուած այգն առաջին .
 Անկերպարան եւ մըռայլ , քառոն անծայր կը տարածուէր .
 եւ ահա տենչն արթընցաւ հոգիին մէջ Արարչին՝
 Շարժուն կեանքի փոխարկել արխուր պարսպը հրէշաւոր .
 Իր մըտքին մէջ տիեզերքը յըզացաւ բովանդակ ,
 ծաւերժական իր շըրջանովն , էակներովն , օրէնքներով :
 Զանձըացած իր երկայն մինաւորիկ խոկումէն՝
 Անհունութեան մը մէջ սեւ գոր կը լեցնէր իր անձը լոկ ,
 Խնքըղինքին տեսարան մ'ընծայելու համար հաճոյ ,
 Կ'ուզէր ոչինչը զուարթացնել փրթթեցնելով անոր մէջ
 Գեղեցկութեան , դաշնակութեան , երանութեան քերթուած մը մեծ :
 Ուրուագըծեց Տունն ամբաւ , հիմէն մինչեւ ի կատարն ,
 Իր սիւներով , զարդերով , ու բիւրացան բնակիչներով .
 Ամէն ինչ նախատեսեց , աւաղի մանըր հատէն
 Մինչեւ լեռն յաղթանդամ , ցօղի շիթն ու ծոգն հըսկայ ,
 Արեւուն ջանքը վեհանձն ու զով անդորրը գիշերին ,
 Սլացիկ ծառերն հերագեղ , թարմ ծաղիկները տարփոտ ,
 Ու նըւագներն հովերուն , ու քաղցրութիւնը գարնան ,
 Հասունցընող ամփոփումը փառաշեղ ձըմեռին ,
 Ամրան բարի ջերմութիւնն ու տօնն աշնան հունձքերուն ,
 Կ'անասունները բիւրակերպ , իրենց դերովը յատուկ .
 եւ ամենէն վերջ , իբր յանգում , իբրը պըսակ իր գործին ,
 Մարդն յըզացաւ , բարձրագոյնն ուրուագըծուած էակներուն ,
 Մարդը , որուն լոկ պիտի տար , իբրեւ շընորհ գերագոյն ,
 Կայծ մ'իր հըզօր , ըստեղծագործ 'ւ ամենահաս հոգիէն ,
 Կարողութիւնը Մըտածման , Գիտակցութիւնը լուսաւոր :

 եւ արբշիւ հաճոյքով , գոհ եւ հըպարտ իր ծըրագրէն ,
 Արձակից Արարիչն իր « Եղիցի »-ն հրաշագործ .
 եւ թուէի մը մէջ ի լոյս եկաւ աշխարհը բովանդակ :

Բայց անձկութիւն մը , յանկարծ , պատեց հոգին Աստուծոյ .
 Ըզգաց սըխանն , աղետաւոր եւ անողորմ , գոր գործեր էր .

Այդ էակը բացառիկ , որուն սիրով մը խորին
 Պարգեւեր էր՝ ինչ որ բոլոր մընացեալին էր մերժեր ,
 Այդ էակը միայն դատապարտուած էր կըքիւ
 Անբուժելի դժբաղդութեան մը բեռին տակ : Միւս բոլոր
 Հակներն եւ իրերն , անգիտակից ու բնազդական ,
 Պիտի հըլու կատարէին դերն որ իրենց էր վիճակուած ,
 Առանց ոչինչ ըմբռնելու , անխուզարկու , անտըրտունջ ,
 Մինչդեռ մարդը , խառնուրդ աստուածութեան՝ Է անասնութեան ,
 Ունենալով գաղափարն յաւերժութեան եւ անհունին
 Եւ ըզգալով զինքն անցաւոր ու զաղփաղփուն եւ չընչին ,
 Կարող յըզանալու արդարութիւնը բացարձակ
 Թւ կարող նաեւ ամբողջ տիեզերքին մէջ տեսնելու
 Անգոյութիւնն արդարութեան , մարդը՝ կեանքին մէջ իր կարճ՝
 Բըզըքտըլուած Հակընդդէմ՝ ձըլտումներէ տիրական ,
 Տառապէր պիտի վայրագ տառապանքով մը ներքին ,
 Տառապանք անդարման , որ տըրտմութիւնն իր դժժընդակ
 Տարածէր պիտի Համայն տիեզերքին վրայ անխմստ ,
 Մըթընցընէր պիտի դայն , ընէր դայն դործ մը վիժած . . .

Եւ Արարիչը սկսէ մարդէն կարծեց լըսել ճիշն անէծքի
 Զոր անթիւ սերունդները մարդկային՝ դարէ ի դար՝
 Ասկագային խորերէն իր ճակատին կ'արձակէին . . .

Սակայն ստեղծուած էր աշխարհ , եւ անհընար էր այլեւս
 Ուղղել սըխալն ահաւոր : Մեծ տըխրութիւն մը սեղմեց
 Սիրտն Արարչին : Թւ լացաւ : Մըթութեան մէջ միջոցին ,
 Ինկան Հրեղէն արցունքներն աստուածային աչքերէն :
 Ահա ինչպէս ծընան աստղերն , Է ահա ինչու լոյսն անոնց՝
 Խորհըրդաւոր է եւ վեհ , եւ սոյնքան ալ թաղծագին :



Մ Տ Ա Կ Ե Ր Ն Ե Ր Ը

Այն տեղը մութ է , ամայի եւ լռին .
 Հող մը ամուշ , ուր ոչ մէկ խինդ կը ցողի ,
 Ուր չի շողար ծաղկին ժըպիտն ու ծառին :

Երկինք մը ցած ինչպէս ձեղուն մը չիւղի
 Ու սճիրի պէս սեւ . օդին մէջ՝ անվերջ
 Կը ծածանի փրտուտի հոտ մը լեղի :

Ձեռքըս որ , կոյր , կը խարխափէ մութին մէջ ,
 Երբեմն ցուրտ կը զգայ թրտինք մը իւղտ
 Ձոր կը թափեն պատեր մը ալլալ , հին ու գէջ :

Սըրունքներու մէջէն մուկեր դարձահոտ
 Կը վազվըւտեն , եւ ոտքիս տակ թանձր օձեր
 Իրենց մարմինը կը քաշեն բազմալոյզ :

Գըլտու վերեւ , մերթ , չըղջիկներ՝ ծանր ու ծեր
 Կ'անցնին անձայն . շըրջմու հուրեր նըւաղուն
 Կը թըռչըտին , մեւամաղձիկ , յամբերեր :

Եւ միայնակ կը թափառիմ այդ անհուն
 Այրին մէջ ուր արհաւիրքներ կը բնակին
 Եւ ուր կ'տիրէ սառուցիկ շունչը Մահուն :

Եւ ահաբեկ , մարմինս համակ սարսուգին ,
 Կը հարցընեմ . « Ուր եմ , ո՞վ դիս բերաւ հոս .
 Խնչ է այս տեղն որ նըման է Գըժոխքին » :

Կ'արձագանգէ ձայնիս խորինն այն քառս .
 Եւ ըստուերներ յանկարծ մութէն կը յառնեն .
 Կինիւր որոնց լանջն ունի վէրք մը շտահոս .

ձերմակ քողեր վար կը կախուին ճակատնէն՝
 Ուր կը կըրէ անձնիւրն աստղիկ մ'աղուալոյս .
 Ու դողդոջ են, վըտիտ, տըխեղծ, տըժգոյն են :

Կը մօտենայ մին , աչքերով մըշտակոյս ,
 Կուրծքին վըրայ ծալլած թեւերը նիհար ,
 Դէմքն համակուած ցաւով մը ցուրտ եւ անյոյս :

Կը հարցընեմ . « Ո՞վ ես , աղջիկ դալկահար . »
 Եւ էն . « Ես Սէրն եմ , կը հըծծէ խուլ ձայնով ,
 Տըռփանքը զիս խոցեց մեռցուց չարաչար : »

Երկրորդ ըստուեր մը կը սահի ինչպէս հով ,
 Ըստուեր մը նուրբ ու թափանցիկ ու տըմոյն ,
 Եւ իր բերնին շունչն հոտաւէտ է եւ զով .

Կուգայ , սպիտակ՝ թեթեւ ամպի մը հանգոյն .
 Ու կը նայի աչքերուս մէջ շեշտակի .
 « Ո՞վ ես դուն որ անմեղութեան ունիս գոյն : »

— « Ատեն մ'աղւտը , հըզօր էի՝ հըշտակի
 Պէս՝ երբ մարդոց մէջ պարզ , վըճիտ էր հոգին
 Հաւատքն եմ ես , դուստրը երկրի՝ Եւ երկընքի »

Երրորդ մը , խրոխտ, աղնըւագեղ, տըրտմագին,
 Իմ առջեւէս կ'անցնի յամր , ու կը գոչեմ .
 « Ո՞վ ես դուն . ո՞վ է քեզ մատնեք խաւարին : »

— « Ես Գերթութիւնն եմ . անցքիս վրայ օդաճեմ՝
 Կը թօթվէի քինջ հըրճուանքներ գերագոյն
 Դեղծեկութեան . ուժթափ՝ հիմա կ'դանդաջեմ

Հեղձողական ստուերներու մէջ մահագոյն : »
 Կ'անցնի ուրու մը կապտաչուի . « Ո՞վ ես դու : »
 — « Ես Պատրանքն եմ , կը բուժէի ցաւն հոգւոյն : »

Անգայտ ըստուեր մ'ալ վարդերանդ եւ աղու ,
 Կ'սատասխանէ իմ հարցումիս անփոփոխ .
 — « Երազն եմ ես , սըրտին թըռչունն երկնաչու : »

Եւ ուրիշներ ալ դեռ կուգան խուռնամբոխ ,
 Հէք մեռելներ որ անցեալին վրայ կ'ողբան
 Եւ որոնց կեանքը Չարն ըրաւ ոտնակոխ :

Բայց ահա կին մը , քալուածքով յաղթական ,
 Ծըփուն մարմնով մ'օձադալար ու նըրբին ,
 Կուգայ՝ գոռող ու նենգ ժըպտով մ'հեզնութեան :

— « Ո՛ւ վ ես դուն : » — « Ես թագուհին եմ այս վայրին .
 Միակ Ոգին եմ որ ողջ է եւ որուն
 Կը հնազանդի հիմայ սիրտը մարդկային . »

Տարակոյսն եմ : » — « Բայց եւքն ուր է , գըթութիւն ,
 Եւքն այս բաղին ուր ամէն յոյս է մեռած . . . »
 Ոչ մէկ ձայն ինձ սատասխանեց , եւ անհուն

Խաւար մ'իջաւ ծածկեց ամէն բան յանկարծ :



Մ Ա Յ Ր Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն Ի Ն

Դուն նըստեր ես ճամբաներուն անկիւնը .
 Մազերդ ի վար իջեր կախուեր է ձիւնը .
 Մարմնոյդ վըրայ կը փոսանան մութ խոցեր ,
 եւ աշուրներդ արիւնի լիճ են դարձեր :

Ո՞ր չար պարիկը հիւսեց թելը բաղդիդ .
 Ռ՞վ տեսնելով քեզ տապալած ու վըտիտ՝
 Պիտի յիշէ որ դուն նրբամըն հըզօր
 Աղջիկն էիր սէգ աչքերով լուսաւոր :

Կը ծըփային մազերդ ինչպէս դթօշ մը լայն
 Ազատ լերան մէջ ուր հոգիդ մեծաձայն
 Կը մըռընչէր խոյանալով սարէ սար .
 Ու ծոցդ՝ հըպարտ՝ մեղը ու կաթով կ'ուռենար :

Քեզ ցանկացին յեւուզակները բուր ,
 Պաշարեցին քեզ ոտիներ ահաւոր ,
 Երկայն ատեն ոգորեցար կըռուեցար ,
 Մինչեւ՝ ալ խոնջ՝ ինկար դետին ուժասպառ :

Եւ քու հոգիդ արգաւանդ էր ու բարի՝
 Կործանարար ուժերուն մէջ վիթխարի .
 Դուն կեանքի ծիւ մ'աւելցուցիր աշխարհին ,
 Մատներդ հողէն գեղեցկութիւն հանեցին :

Դուն Անահիտն էիր խաղաղ աչքերով ,
 Ոսկիամայրն էիր պայծառ լանջքերով .
 Ծոցէդ բարիք , նայուածքէդ լոյս կը տեղար ,
 Երթներըդ դաշն էին եւ ձեռքըդ ճարտար :

Եկան խուժերն ու ձեռքիդ կապ անցուցին ,
 Բըզըքտեցին , աղարտեցին ծոցդ անդին .
 Եւ բիւրախոց դարձար դուն Մայրը կարմիր ,
 Գողգոթային ճամբուն վըրայ ծընրադիր :

Խնչ գեղեցիկ , ինչ բաջ եղար ցաւին մէջ . . .
Աղէտքին տակ հոգիդ մնացեր էր անշէջ .
Կարծըր լուծեր կոտորտեցիր , ու մահէն
Քանի անգամ ոտքի ելար դուն նորէն :

Աչքըդ կոյտին կը սեւեռէր անդադար .
Միտքըդ , խիզախ , նոր Աշխարհին կը դառնար .
Ու դարերով յամառեցար , առանձին ,
Թուրք ձեւանալ ասիական հեղեղին :

Մեծցաւ հեղեղն ու զգետնեց քեզ՝ մոլեգին ,
Ու մարեց բոցըդ թափովն իր ալիքին :
Ջրւառական , խաւարին մէջ՝ հողամած՝
Միշտ կենդանի , դուն սպասեցիր գալարուած :

Գիշեր ատեն , մերթ հին շիրմաց խաչերը
Կ'երերային , եւ Մասիսի քաջերը
Մութին մէջէն կը շողային բարկաճայթ ,
Աչուրներնէն արձկելով շառ ճառագայթ :

Յդին մէջ խուկ կը թընդային թըմբուկներ .
Դուն , գող ելած , կ'առնէիր պահ մ'աչքըդ վեր ,
Ու վըրգոված կը նայէիր լեռներուն .
Ոչինչ , բայց մնւթը ծանր ու պանդ լըռութիւն . . .

Յր մ'ալ՝ ցաւի ցընցման մը մէջ անտահման՝
Ճըցուցար՝ մեծ ճիչով մ'անձկոտ ընդվըզման .
Աշխարհ ձայնիդ խուկ մընաց . ու Քիրտ Ուփին
Կոյր գարշապսրը ճըզմեց ճիգըդ քուկին :

Փանտ հուրերու մէջ ճիւղներ ցատքեցին ,
Սիրտդ այրեցին եւ աչուրներդ փորեցին .
Տունէդ վանուած , հովերուն տակ մընացիր ,
Մերկ տարածուած , չորսդիդ արին ու մոխիր . . .

Հիմայ նըստեր ես , ցաւագին ուրուական ,
Աւերներուն պատկերին մէջ տըխրական .
Կը խածկըրտէ վէրքերըդ հծվը սառուտ .
Արիւն կ'իյնայ խեղճ ծիծերէդ կաս-կապուտ :

Դանդաղօրէն կը ժաժես գլուխդ ու կուլաս ,
Ու ցած անուշ ձայնով օրօր կը կարդաս
Ջաւկըներուդ որ արիւնին մէջ ինկան
Եւ անոնց որ չորս հովերուն ցըրուեցան .

Թրօր կանանչ արեւներուն , լուսաւէտ
Աչուըներուն որ մարեցան առ յաւէտ ,
Եւ անոնց որ դեռ կ'ապրին ու կը տանջուին
Ջընտաններուն մէջ ու մըռայլ աքսորին :

Հերիք , հերիք . . . այդ օրօրդ ողբ է մահու .
Հերիք , մենք նոր օրօր ունինք երգելու .
Պիտի երգենք օրօրն յոյսին ու վրէժին ,
Ու մեռելներն պիտի հողուն տակ սարսին . . .

Հերիք , հերիք . . . վեր առ գըլուխդ ու մի լար .
Յաւը սուրբ է , ցաւը՝ մեծ ու փըրկարար .
Ոչինչ կայ վեհ քան խաչին տակ զոհն արի .
Գիշերին մէջ կը հիւտուի անգը բարի :

Եսու դահիճներն ու քանդողները մըթին
Փռշիի պէս պիտի անցնին ու ցընդին .
Յւ մոխիրին մէջէն ելլես պիտի դուն ,
Տառապանքէն նորոգուած ու շողշողուն :

Մի լար , մի թոյլ մագերդ հովուն տարտըղներ ,
Մի լար , մի խեղճ գըլուխըդ վար կործաներ .
ձանչցիբ դուն քեզ , ժողվէ աւինըդ ցիրցան .
Հերիք ուժերդ օտար տան սիւն կանգնեցան .

Հանգիստ արժգոյն եղբայրներուն որ ինկան .
 Ելիր , օրհնէ մեզ , տարածէ մեր վըրան
 Թեւերդ անհուն : Թող մեր արիւնն ու հոգին
 Թու արեւուդ մատաղ ըլլան ու ցամքին :

Մուկին մէջէն պիտի ցըցուիս յաղթական .
 Աչքերդ աստղեր պիտի դառնան ու ցոլան .
 Վէրքերդ վարդ պիտի ըլլան հոտաւէտ ,
 Բւ լոյս պիտի թափի ճերմակ մաղերէդ :

Պիտի կանգնիս ճամբաներուն բերանը ,
 Պիտի քանդես Բըռնութեան սել խորանը .
 Ոտքի ելիր . ցաւերդ երկունքն են հըսկայ .
 Ո՛վ Մայր , աշխարհ մը ծոցիդ մէջ կը խըրտայ :

1897



Հ Ի Ի Ա Ն Գ Ա Ն Ո Յ Ը

Ա

Եւ կամարներուն տակ այդ վիթխարի Հիւանդանոցին
 Որուն Հիմունքներն Աղէտքը դըրաւ ,
 Եւ որուն կատարը կը ծածանի դըրօշը Մահուան ,
 Կը հեծեն , անդո՛ւլ , էակներ անթիւ :

Անիծուածներուն տունն է ատիկա ,
 Տունն ուր կը բանտուիս հոգիներն անբաղդ
 Քոր ձակատագրին մէկ քըմահաճոյքը վայրագ ու խօլ
 Ոչինչին խաղաղ ծոցէն դուրս քաշեց ,

Տունը դժբընդակ ուր կը ծամածռին , կուլան , կ'արիւնին
 Բոլոր երեսներն Ապրելու ծաւին :

Յա՛մարդն , Հոտ սլըրկուած , վերաւոր կուրծքով ,
 Ուտերը կը քած՝ կարծես կրանիտէ լերան մը ներքեւ ,
 Եւ որուն ձեռքերը կը գալարուին
 Գէպ անտես ցընորք մ'ազատ երկընքի ,
 Ըստըրկութիւնն է՝ այքերով յոյսի եւ կատաղութեան :

Անդին , սա վըտիտ դէմքը ժանգոտած
 Որ՝ յաւերժական ժանտ մըղձաւանջով մը Հալածատանջ՝
 Կը բըզըքտըւի թոյնով մը ներքին ,
 Բըռնութիւնն է՝ պանդ քունքերով , անքուն , անլոյս այքերով :

Այդ կինն անճոռնի անդամներով , կոշտ միսերով տըձեւ ,
 Որ՝ մինաւորիկ՝ անկիւն մը խըրած՝ խուլ կը հեծկըլտայ ,
 Գէմքն իր երկու խեղճ ձեռքերուն ներքեւ ցաւագին ծածկած ,
 Տըգեղութիւնն է : Եւ սա ներդաշնակ աղջիկը խըրոխտ
 Որ՝ տենդոտ ձեռքին մէջ աղետաւոր Հայելին սեղմած՝
 Կը փընտռէ անոր մոզական ջուրին մէջ մութ խորշոմներն
 Քւ ձերմակ մագերն ու բոլոր աւերն
 Քր դարանակալ կը սպասէ թաքուն՝
 Իր մարմնոյն պատիր շըքեղութեան տակ ,
 Գեղեցկութիւնն է՝ իր քայքայումին վախովը լըլկուած :

Հոս՝ Ապուշութիւնն է որ իր պարապ
 Ու շուարած այքերը կը լայնցընէ .
 Հոն՝ Յիմարութիւնն է որուն քըրքիջն
 Ահեղ կը թընդայ , փըլատակներու մէջ պարող գինով
 Ռգիի մ'ինչպէս երգը մոլեգին :

Ահա Սուգը , ծանր ու լուռ , խուսափած
 Ըստուերի մը հետքը փընտըռելով .
 Եւ նախանձն ահա ,
 Թունոտ թարախով լորձնած իր բերնովը մեծագալար .
 Սէրն իր մերկ տրոփուն սըրտովն անսահման՝
 Նուրբ ու ծաղկամորթ , դանդաղ ըսպաննող օձերով ուռած :

Ծերութիւնն ահա , կըմախք ողորմուկ ու ծիծաղաշարժ ,
 Եւ Աղքատութիւնն , ուրուական զազիր եւ զարհուրելի :

Աղջամըղջահոծ անկիւններու մէջ կը զեռան ձեւեր
 Քըստմընատեսիլ ,

Կանանչ աչքերով Մոլութիւնները ,

Կարմիր մազերով Ռճիրներն , անգոյն պաղ Անձկութիւններն ,

Ու կապարաթոյր քանձրոյթը խոնաւ ,

Եւ Հովերու պէս ոռնացող երկայն Վըհատութիւններն :

Այս բոլորը խանն ի խուռն կ'ալեծփի

Տանը մէջ դըժնէ ,

Ու կը պոռչրտայ այս բոլորն . այլ ձայն մը կը բարձրանայ

Բոլոր ողբերուն ու գոչիւններուն վերեւ տիրական .

Եւ ատելութեան աղաղակն է ան

Ջոր մահճէ մահճի՞՞ բոլոր Հիւանդներն իրարու կ'ուղղեն :

Ռ

Արդ , երբեմըն կին մը կուգայ կ'անցնի Հիւանդանոցէն .

Գեղեցկութենէն աւելի աղտոյր ,

Գիցուհւոյ նըման շըքեղահասակ ,

Ըսփոփանքի գոյն մազերով , յոյսի գոյն նայուածքներով ,

Անսովոր ու քանցըր կին մը , ճերմակ

Քողերով պատած :

Քեթեւագընաց՝ անկողիններուն քովէն կը սահի .

Կանգ կ'առնէ երբեմըն Հիւանդներուն սընարին մօտիկ ,

Ն անոնց ցաւերուն վըրայ կը հոսէ

Մեծ խաղաղութիւնն իր ջինջ քողերուն

Եւ անուշութիւնն իր աչուրներուն պայծառ երկընքին :

Լախբաց վէրքերուն վըրայ իր ժըպիտը կը ծաւալէ ,

Տենդոտ ճակատներն իր խոպոպներովը կը փայփայէ .

Իր շունչն օդին մէջ զովութիւն կ'ցանէ

Ու կը խընկէ դայն :

Եւ հռընտիւններուն վըրայ գըլխահակ՝

Օրոր մը կ'երգէ :

Եւ իր լայն օրօրն ըսել կը թըւի

Թէ Աղէտքն ըսկիզբն ինչպէս եւ վախճանն է համադոյից ,

Եւ թէ էակներն , եղբայր՝ համասփիւս Գըթբաղդութեան մէջ ,

Պէտք է որ սիրեն զիրար 'ւ իրարու վըրայ կըրթընին ,

Եւ որպէս զի ցաւը մոռնան կեանքին՝

Պէտք է գինովնան երազով մը մեծ քան կեանքը համակ :

Ամէն բան էնոր մէջ կը հակասէ այդ տանը մըռայլ

Գաժան օրէնքին .

Էն կարծես նեոու աշխարհէ , ուրիշ աշխարհէ մ'կուգայ .

Ու ճակատագիրն ինքն իսկ է թերես ,

Որ կ'յաճի տըրտում՝

Այդ աններդաշնակ տան մէջ անխմաստ

Ձոր այժմ կը զըզջայ ստեղծած ըլլալուն :

Էն Այցելուհին է խորհըրդաւոր 'ւ անըմբունելի ,

Հիւանդապահան է՝ հըրեշտակային եւ մայրագորով ,

Որուն անցքը լոյս կը ցըրցըքնէ մերթ

Հիւանդանոցին անզըւարթ ու փուտ մըթնողորտին մէջ .

Եւ իրենց տըխեղձ լեզուով՝ հիւանդներն

Էնոր Գըթնիթիւն անունն են տըւած :



ԳԻՇԵՐԻՆ ՄԷԶ

Ա

Գիւտերին մէջ

Գիշերին մէջ, ծովափի գացի
Ու սեւ տեսայ ջուրերը լուռ .
Ու սեւ ջուրերն ըսին ինձի .
« Եկո՛ւր , եկո՛ւր . . . »

Գիշերին մէջ , այքերու պէս
Կը շողային մըռայլ փայլով
Ու կ'երգէին՝ « Հոս կ'վայելես
Մեծ սէրը զով : »

Գիշերին մէջ , թեւերու պէս՝
Գորովագին երկընձաւով ,
Կը հըծծէին . « Հոս կը գըտնես
Քունն անխըռով : »

Գիշերին մէջ սըրտիս նըկուն ,
 Իղձ մը ծընաւ լըսել կոչին ,
 Երթալ հանգչիլ ծոցը ծովուն
 Խաղաղ մահճին :

Բայց գիշերն այն քաղցր էր . քընքուշ
 Սիւք մը ճակատըս կը շոյէր .
 Կը ժըպտէին աստղերն՝ անուշ
 Ձերդ քրոջ աչքեր :

Ուժըս կորաւ . « Գուցէ ծովն ալ
 Սուտ կը խօսի , աշխարհ անվերջ
 Ոուտ մ'է , > ըսի , ու փախայ՝ մռայլ
 Գիշերին մէջ :

Բ

Մահր

Միս-մինակ , անխօսուկ , աչուըները մարած ,
 Տըժգոյն ճամբուն մէջէն , Մահը կ'անցնի կ'երթայ .
 Մազերն հովուն կուլան . ու ձեռքը՝ կիսաբաց՝
 Խաշխաշներ կը թօթվէ իր քայլերուն վըրայ .

Գ

Իմ սիրտս

Իմ սիրտըս տուփ մըն է խոր
 Բւր քովէ քով եմ շարեր ,
 Ինչպէս չորցած թիթեռներ ,
 Մեռած սէրներըս բոլոր :

Ոմանք դոյնով երկընքին ,
 Ոմանք ծաղկի երանգով ,
 Կան որ ցուքեր ունին զով ,
 Ոմանք ալ ցուրտ, խաւարչտին :

Ոմանք հին են ու փըտտած ,
 Ուրիշներ թարմ տակաւին ,
 Եւ կան որ դեռ արիւնին
 Իրենց վրայ բիծն ունին թաց :

Նըշխարներն են իմ հոգւոյս
 Վաղամեռիկ խանդերուն ,
 Որ ապրեցան անգարուն
 Ու կ'նիրհեն այժմ քունն անլոյս :

Մերթ , գողունի , կը բանամ ,
 Մենութեան մէջ դիշերին ,
 Նուրբ կափարիչը ներչին ,
 Եւ դունաթափ ու թառամ :

Դիակներուն վրայ անդին
 Արեւազուրկ դաւկներուս ,
 Կ'երգեմ , դըժնէ եւ անյոյս ,
 Յուգին օրօրը մըթին :

Կ

Տայգեղ

Ձութակներու գըռեհհիկ ու ցաւագին
 Հեծիւնին մէջէն
 Լալկան հոգին դաշնակին
 Կը կողկողի արցունքներով որ շիթ առ շիթ կը հընչեն :

Հոծ մարդկութիւն մը , անորոշ , անծանօթ ,
 Ձորոգիս կ'ոռնայ կը խընդայ :

Սըրճարանին քըրտնած օգին մէջ հեւքոտ ,
 Ուր կը վառին սուտ շըրթունքներն էգերուն՝
 Արուններու նայուածքին տակ մոլորուն ,
 Յած հըրճուանքի խըժուկ մ'յամսու կը թընդայ .
 Ու հոգիս պաղ պարապին մէջ ալօս
 Քանձրոյթ մը խուկ կը հոբնդայ :

Դուրսն , ամպտած ապակ'էն աւղին , լոյսեր երերուն .
 Կարմիր լոյսերն անցնող տննգոտ կառքերուն ,
 Ու խըռպոտ ձայնն ահագին
 Ջըլախտաւոր , քընտտ , կատղած քաղաքին . . .
 — Լոյսեր , շարժում ու ձայներ ,
 Կեանքին խոշոր զաւեշտը . . .
 Քանձր անձկութիւն մը կը գէղուի կուրծքս ի վեր .
 Ջուրակին ողբն հիմայ , անոր սուր շեշտը
 Կը ցաւցընէ սիրտս որպէս թէ գայն խածնէր :
 Աչքիս , տարտամ պատկերներով յեղ յեղուկ ,
 Կ'ընդերեւան գունատ ձեւեր խուսափուկ ,
 Ձեւեր շըփոթ , դաղափարի ըստուերներ ,
 Ձեւեր ահեղ , խորհըրդաւոր , ծաղրելի . . .
 Ու մեծ խոնջէնք մ'ուղեղիս մէջ դանդաղօրէն կը հալի :

Ախ , խեղճ հեշտանքը շինծու . . .
 Դէմքերը վատ
 Կեզծ լոյսին տակ , մըթնոլորտին մէջ յայրատ :
 Ախ , անխմտտ այս յոգնութիւնն ապրելու . . .
 Ու կը խընդանն ատոնք , անդուկ կը խընդանն ,
 Ապուշութեամբ գինովցած . . .
 Ու կը տեսնեմ ահա կանգուն՝ մեծանբաց՝
 Յանկութեամբ վառ աչուրներուն վերեւ՝ նայուածքը Մահուան
 Շուրջըս երկայն կ'իյնայ ըստուեր մը պըղտոր .
 Կը տըժգունին յանկարծ լոյսերը բոլոր .
 Դէմքերը , պաղ ու դեղին ,
 Ուրուականներ կը թըւին .
 Յզը գիակ կը հոտի . . .
 Ու կը փախչիմ , առանձնութեան ու խաւարի անօթի :

Ե

Յրերը կը հոսին մութ Յաւերժն ի վար .
 Իրերը կը դառնան անվախճանաբար .
 Եւ տիեզերքին մէջ անծայրապարփակ ,
 Կեանքն ու Մահն յաւիտեան կը պազնեն զիրար :

* * *

Երգ մըն է տարտըղնած , որ աւարտ չունի .
 Մեծ առկախ տուն առանց ծածքի եւ սիւնի :
 Եւ կութիւնն ամբողջ , շարժումէն յոգնած ,
 Աչք մըն է մըշտաբաց , միշտ կարօտ քունի :

* * *

Ոչինչին ծոցին մէջ՝ Փռչին կը պարէ .
 Ոգի մը խելագար՝ պարը կը վարէ .
 Եւ անիմաստ հեւքոտ պարին մէջէն՝ միշտ
 Կը սուչէ Ջանձրոյթին հովը կապարէ :

Զ

Գըլուխս , աւանդ , դըժոխք մըն է հըրավառ ,
 Գըժոխք մ'անհուն՝ ոլորտներով անհամար .
 Կը զգամ ամբողջ հոն մարդկութիւնն ալիւոր
 Որ կը վառի իր ցաւերով դարաւոր :

Ծանր , ահագին ու բողակեղ , կը ճընշէ
 Մարմնոյս վըրայ , կը լափէ գայն կը մաշէ ,
 Ու կ'տարածէ վայրագ հըրգեհն իր մըթին
 Ամբողջ կեանքիս վըրայ 'ւ ամբողջ աշխարհին . . .

Ախ , կարենալ ապրիլ առանց խորհելու ,
 Հլլանլ ծաղիկ կամ խոտ կամ քար կամ առու ,
 Ապրիլ առողջ , անդիտակից ու հանդարտ ,
 Կեանքով մ'որ պարզ ըլլար , ապուշ ու դըւարթ :

Է:

Ծովուց

Ձէ , չեմ սիրեր որ քընանաս ծուլօրէն ,
 Ազուր լողուարթ մարմինդ անշարժ տարածած .
 Ձեմ ուզեր որ քեզ տիրէ մարդն անօրէն
 Եւ ըղբօսնու քեզմով՝ անվախ , անկասկած :

Ձէ , ըստրուկ չես դուն , խաժահեր թագուհի .
 Քեզ համար չեն թըմբիրը վատ եւ պախուրձն .
 Ելիր , ձայն տուր ալիքներուդ ամեհի ,
 Ու վեր ժայթքէ անոնց ճերմակ-կապոյտ խուրձն :

Պատուէ ծաւի լայն պատմութեանդ այդ նըրբին ,
 Ու կանանչցիր , սեւցիր . այդ մեղի ժըպտին տեղ
 Քու անսահման դէմքիդ վըրայ՝ մոլեղին՝
 Յոյց տուր մահուան ըսպառնալիքը ահեղ .

Դռան , ցատքէ , եղիր անհուն Կատաղին ,
 Պիրկ գալարէ մըռայլ սիւներըդ ջուրի .
 Փըրփուրներուդ ճերմակ լորձունքն ափունքին
 Նետէ մալնչմանըդ հետ՝ անէծք վիթխարի :

Որչափ ունիս աղիքներուդ մէջ զայրոյթ
 Ինչ արհաւիրք որ ունիս սեւ վըհիդ մէջ ,
 Որտուսին մէջ պայթեցուր ջուրերուդ
 Ու խօլական ոստումներուդ մէջ անվերջ :

Թող սահանքներն անհուն բացուին երկընքին ,
 Թող թափի ծոցդ հըսկայ անձրեւն ընկուողդ ,
 Ու լեռնաձեւ կանգնած ջուրերդ ահագին
 Թող դան խեղդել մարդն եւ իր կեանքն երկրասող :

Թող ջրնջրի աշխարհ մ'ուր , լիրբ , կը սերբէ
 Կեղծիքը վատ ու չարութիւնը գըձուձ ,
 Ա'րջ նենգութեան ուր ոչ մէկ սիրտ կը սիրէ ,
 Ուր կը սիգայ՝ յաղթող՝ Ռճիրն հինաւուրց :

Տես սա ճրղճիմ եռուլեռումն աղտեղի՝
 Ինձաղաշարժ էակներու իմաստակ ,
 Որոնց հոգին կը լեցնէ հեռը լեղի՝
 Եղբայրութեան սուտ քօղին տակ կապուտակ :

Կը ճըգնին շանթը զըսպել , հուրը գերել ,
 Ու քեզ լուծի տակ առնել , ծով անարատ ,
 Եւ կը թողուն իրենց պիղծ սիրտն անարգել
 Իր փրտութեան կատարել գործը յայրատ :

Կը սընանին անօթութեամբն ուրիշին ,
 Ու կը հըրճուին իրենց եղբօրը ցաւով .
 Կը կոխտան անմեղն անզօր , կը քըճնին
 Գարշապարին շուրջ անոր որ է ուժով :

Եւտը լըկտի ու կտորածը վայրագ
 Իրենց հոգւոյն հնչտանքներն են գերագոյն ,
 Ու երբ իրենց մէջ յառնէ մերթ անապակ
 Էակ մ'ազնիւ . խաչ կը հանեն զայն իսկոյն :

Ու որպէս զի չը քմեղացնեն արիւնի
 Իրենց ծարաւն անասնակոսն , կը Հնարեն
 Սեւ աստուածներ արիւնկըղակ , վայրենի ,
 Ի անոնց անուամբ իրար անվերջ կը ջարդեն :

Ծով , ծով , ցըցուէ , եղիր Ուժը վրէժխընդիր ,
 Խուժէ երկրիս վրայ եւ քանդէ դայն իսպառ .
 Ու մարդն անարգ եւ այս աշխարհը դադիր
 Վերընկըղմին թող քասսին մէջ խաւար :

Ը

Զանձոյթը

Ձանձրոյթը Հիւանդ աղիճն է դալկահաշար .
 Կեանքին շուրջ անձայն կը յաճի յամբարար .
 Երբ անոր մատներն հըպին մեր քունքերուն ,
 Կը հալի մեր սիրտն ինչպէս մոմ մը նիհար :

Այքերը մարած կարմիր են կապտորակ ,
 Ինչպէս լապտերներ աշնան մը շուշի տակ .
 Չեռքերը պաղ են , ժանդոտած դոյներով ,
 Եւ երբոր շարժին , անձրեւ կուգայ բարակ :

Կուրծքը երբ բանայ , ծիծեբը լիճեր են ,
 Մեռած լիճեր են՝ ուր վարդեր փըտտեր են .
 Տըժգոյն բերնին վրայ Մահն իր բոյնն է դըրած .
 Սարսուռ մ'արբեցնող կ'իյնայ մեծ աչքերէն :

Երբ ճամբուն վըրայ կանգնի յանկարծօրէն
 Եւ իր թոյլ մազերն իրենց ողբը ծորին ,
 Վայ մինաւորիկ ուղեւորին գըլխուն .
 Ամէն յոյս , խամբած , կը թափի մատներէն :

Իմին ալ վրդիս Զանճրոյթը փարեցաւ .
 Հաւատք, իտէալ, իսանդ, տարփանք, խինդ ու ցաւ,
 Բոլոր երազներն որ կեանքը կ'արծաթեն,
 Ամէն բան աչքիս իր կեղծիքը բացաւ :

Ամէն տեղ տեսայ Ռիրտ հւժը տիրական ,
 Ամէն բան պատիր , Յուտը լոկ իրական .
 Յէրն իսկ գերասան , Գորովն իսկ շահադէտ .
 Աննենգ ու բարի՝ լոկ Մահը սիրական .

Յրերն ինձ Հիմայ ցաւ միայն կը բերեն .
 Կ'ըղձամ ձեռք քաշել աղարդիւն պայքարէն
 Ռւր Զարը Հըզոր մըշտայաղթ կը ցըցուի .
 Կը բաղձամ մեկնիւ, մեկնիւ յաւերժօրէն ,

Մուկ ու գարշահոտ այս տըղմուտէն փախչել ,
 Ազատ ու մինակ՝ Անհունին մէջ թըռչել ,
 Գըտնել սուրբ ցաւեր ու անսուտ Հըրճուանքներ ,
 Եւ կամ գէթ ցըմիշտ ձեռնչին մէջ Հանգչել :

թ.

Մղձաւանջ

Գիշեր մը պաղ, մեռելալուռ, կը տարածուէր ծանրահոծ .
 Ո՛չ մէկ շըշուկ երկրի վըրայ, երկընքին մէջ ո՛չ մէկ բոց .
 Ու, միայնակ, կը քալէի պողոտայէ մ'ամայի,
 Որուն երկու կողմը տուներ կը զգայի սեւ անլի
 Քան գիշերին սեւն համասփիւռ, ուրուներու պէս լըռին ,
 Անշարժ կանգուն : Ու մեծ թախիծ մ'իր օղբուն մէջ ցըրտին
 Կը խեղդէր սիրտս : Ինձ կը թըւէր թէ դարերէ ի վեր՝ սեւ
 Այդ ճամբայէն կը քալէի եւ թէ, անող, մըշտատեւ
 Պիտի ըլլար ճամբորդութիւնն այդ դըժընդակ : Գառն , անյոյշ
 Խոնջէնք մ'անհուն կը կուտակուէր մարմինիս մէջ ու հոգւոյս .

Ու կ'երթայի , չըգիտնալով ո՛ւր , միշտ յառաջ , ու վըհաստ
 Եւրս քան զեւս :

Պահ մը՝ կեցայ , ան անկարող՝ սըգապատ
 Այդ մութին ու դատարկին մէջ յառաջանալ , ու « հասար »
 Գանչող վտանգուած ուղեւորին պէս գոչեցի՝ անբարբառ
 Գիշերին մէջ . « Կըբայր մ' , եղբայր մը գէթ չըկնայ որ այս ժանտ
 ձամբուն մէջ դէմն ելլէ ու ձեռքըս բըռնելով իմ հիւանդ
 Հոգիս բուժէ անկեղծ բառով մը գորովի : »

Ոչ մէկ ձայն

Պատասխանեց կոչիս , որ խուլ խաւարին մէջ անսահման
 Նըւաղեցաւ անարձագանգ . ու մըթութիւնն էր միշտ հոծ .
 Ու լըռութիւնը՝ կապարէ , երկինքը փակ եւ անբոց ,
 Տուները՝ միշտ գաղտնիքներու նըման գոց , ու պողոտան
 Մնւթ՝ ւ անվախձան . . .

Յանկարծ , Հըրճուանք մ'անակընկալ , խօլական
 Աւ սփոփարար , ծընաւ հոգւոյս մըռայլամած խորերէն .
 « Թերեւս , ըսի , ամբողջ աշխարհ ընդմիշտ մեռած է արգէն ,
 Եւ Մահն , երկրէս անցնելով՝ կեանքը ջընջելու համար հոն ,
 Ձիս լոկ մոռցեր է , եւ հիմայ՝ հորիզոնէ հորիզոն ,
 Ալ աղջամուղջն յաւերժական պիտի տիրէ եւ անվերջ
 Խաղաղութիւնն անշարժութեան : » Եւ Հըրճուանքն իմ սըրտիս մէջ
 Կը ծաւալէր , կը յորդանար , Հըրճուանք մը չար ու տըխուր :
 Ու կ'ըղձայի հիմայ մեռնիլ իսկոյն՝ պաղած ու թափուր
 Երկրագունտն ինձ ունենալով իբրեւ դագաղ վիթխարի :

Թայց ահա մեծ բոց մը զըւարթ հրավառեցաւ ծիրանի՝
 Սեւ երկընքին ծայրն . . . արթընցայ . ու երազըս ցընդեցաւ .
 Աըշալոյսն էր որ կը ծագէր վարդ ժըպիտովն իր ամբաւ . . .
 Ի անոր պոռոտ շողն այժմ ինձի թըւեցաւ սեւ աւելի
 Քան դառնաստուեր մըղձաւանջին լըռին խաւարն ահոնի . . .

Ժ

« Ա՛խ , ս՛լ հեռու պիտի տանէր զիս , հեռու
 Այս զազրելի , այս անիծուած աշխարհէն .
 Ս՛ , կարենա՛լ թըռչիլ երթալ երկնաշու ,
 Այցել ծայրէ ծայր տիեզերքն համօրէն ,
 Նո՛ր աշխարհներ տեսնել ու նո՛ր էակներ ,
 Գըտնել կեանք մը տարբեր , կեանք մը ազնուագոյն . . . »

Կ'երագէի այսպէս , եւ յանկարծ թեւեր
 Զգացի ուսիս վերեւ . ոգի մը , տըժգոյն
 Մեծ աչքերով , բըռնեց ձեռքէս , տըխրունակ ,
 Ու շանթարագ հանեց զիս վեր մեր երկրէն ,
 Ու տարաւ զիս մոլորակէ մոլորակ
 Եւ աստղէ աստղ . ու ես տեսայ որ ամէն
 Տեղ , այդ բոլոր գունտերուն մէջ անծանօթ ,
 Տարբեր էին երեւոյթներն ու ձևեր ,
 Ու կեանքը միշտ նոյն , միշտ վայրագ ու ցաւոտ ,
 Ու տիրական՝ անյեղլի եւ աներբեր՝
 Ամէն տեղ նոյն օրէնքը կուռ եւ անգութ . . .

Ու երբ՝ դարձած այդ պըտոյտէն ցնորական՝
 Գըտայ ինքզինքս երկրի վըրայ , ցաւըս մո՛ւթ
 Եր աւելի , եւ ս՛լ անյոյս անդարման :

ԺԱ

Դու՛ն պիտի գաս . . .

Դուն պիտի գաս աղւոր հեռաւոր ափերէն . . .
 Տեղ մը՝ չեմ գիտեր ուր՝ ես կըզգամ՝ որ կաս գուն .
 Յաւիտեանէն ի վեր իմ հոգիս անձկօրէն
 Կը սպասէ օդային քու գալուստըդ սիրուն :

Մեծ ցաւի ժամերուն , երբ բիրտ բեռը կեանքին
Անողորմ ճանրութեամբ ուսերըս կը փըշօէր ,
երազուած դէմքիդ ցոյքն , աղու եւ կաթոգին ,
Հոգիիս մութին մէջ քաղցրութիւն կը ծորէր :

Աւ մոգիչ երեւմանդ հըրապոյլը վըճիտ
Բոյրօրէն բուժեց միշտ իմ սիրտըս կարեւիւր .
Աւ մըրմունջը բարի , որ կը թափէր բերնիդ
Ձով ու ջինջ ըստուերէն , զիս յոյսով կը զինէր :

Կը զգամ , գիտեմ որ կաս . . . ու միայն ես գիտեմ . . .
Աւելի մտերմօրէն քու դէմքըդ կը ճանչնամ ,
Ո՛վ Անուրջ խուսափուկ , ո՛վ Աղջիկ ուրուադէմ ,
Բան բոլոր շօշափուած դիմակներն իրական :

Կը ճանչնամ քեզ մինչեւ խորքն անգայտ քու Հոգւոյդ ,
Ու գիտեմ որ երբեք երկրիս վրայ ոչ մէկ տեղ
Քչ մէկ կոյս ունեցաւ անարատ ու կապոյտ
ձառագայթը քու լայն նայուածքիդ երկնագեղ :

Բու անունդ զոր ինծի յայտնեց ձայնը Մութին ,
Անուշ է ավելի քան անունը Մահուան ,
Ու ճակատդ ավելի պայծառ քան շողն անգին
Նուանակին եւ քան բոցն աստղերուն մայրական :

Պիտի գաս . . . քեզ համար , արցունքովս յօրինուած
Ծովի մը մէջ անհուն , բիւրեղ տուն մ'եմ կանգներ ,
Ջարդարուած՝ Ծընորքին վարդերովն հրահայեաց ,
Ուր Գորովն անկողին մ'ամսլահիս է փըռեր :

Եւ երբ իմ թեւերուս մէջ իյնաս նըւաղիս ,
Ու երբ սուրբ լանջքիդ վրայ հանգչի գլուխս հըրապառ ,
Բու հոգիդ խառնըրի պիտի իմ հոգիիս ,
Ու մեռնինք պիտի քեղցըր մահով մը երկար . . .

ԺԲ

Սփինևսը

Անապատին մէջ , ուր լուսնին տակ լըռին՝
 Ունայնութիւնը կը նիրհէ անսահման ,
 Տեսայ ըսփինքսը հինաւուրց հեքեաթին :

Գըլուխը բարձր , աչքերը մեծ , ցուրտ ու լայն ,
 Իր առիւծի թաթերուն վրայ՝ երկընցած ,
 Կը մըտածէր , բերանը փակ , ու խաղանդ :

— « Գուն որ դիտես լուծումն՝ յաւէտ վընտըռուած՝
 Յաւերժական առեղծուածին , ո՛վ ճիւղ
 Անադորոյն ու վեհափառ , յայտնէ զայն ,
 Յ՛հ , մեզ յայտնէ վերջապէս բառն անհրաժեշտ
 Որ բացատրէ մեզի իմնստն այս ունայն
 Տիեզերքին , թէ ինչո՞ւ դառն այս զաւեշտ
 Կը խաղանք հոս , ո՞ւսկից եկանք , ո՞ւր կ'երթանք ,
 Եւ թնչ թաքուն նըպատակի մ'կը ձըգտին
 Մեր սա բոլոր ճիգն ու տենդն ու տըւայտանք : »

Ըսփինքսն — հըրուշք — բացաւ բերանը ցըրտին ,
 Ու ցած ձայնով հըծծեց . « Եկուր , ահանջիդ
 Գաղտնիքս ըսեմ . — Զըկնայ գաղտնիք , ու չըկնայ
 Կեանքին իմնստ մ'ու նըպատակ մը վըճիտ .
 Ամէն բան սո՞ւտ է եւ սին ու խաբեբայ .
 Եւ եթէ կայ իմնստ մը , չեմ գիտեր զայն ,
 Ու ոչ մէկը տիեզերքին մէջ անհուն
 Գիտէ զայդ , ո՛չ իսկ աստուածներն — եթէ կան . . .
 Ահն գաղտնիքս , բայց մի կըրկներ ոչ մէկուն : »

ԺԳ

ԼՈՒՔԵԱՆ

Քննարկը աստուածուհի՜ փակ շքերթունքներով ,
 Աչուրներդ անշարժ , ճակատդ անվերդով ,
 Մարմինըդ անտես փաթեթըած խաղաղ
 Հերմակ քօղերու մէջ միապաղաղ .

Թեւերըդ հեանքին վերեւ ընդլայնած ,
 Կը հանդարտեցնես մեր տենդերն ու լաց .
 Ըւ կոծն ու ժըխորը մեր տանջանքին
 Քու փէշերուդ տակ կ'իյնան կը սըմքին :

Դուն ցոլացումն ես անհուն սլինչին
 Սրուն մէջը հեանքն արկած մ'է չընչին .
 Քենք եկանք մենք , քնդ պիտի դառնանք .
 Բնց քու գիրկըդ զով , որ հանգչինք քնանանք :

ԲԼՈՒՐԻՆ ՎՐԱՅ

Ա

Երգ մը

Ամոքելու համար տաժանքը երկար
ճամբորդութեանն արկածաւոր , երբ կ'անցնի
Մինաւորիկ՝ ժանտ ձորերուն մէջ խաւար՝
Յայլորդը քաղցր եւ օրօրող երգ մ'ունի :

Դուք որ կեանքի ճամբորդութիւնը դըժնէ
Կ'ուղեւորիք՝ մութ ուղիէն ապալեր ,
Ունեցէք երգ մ'որ ձեր հոգին արբեցնէ ,
Ե՛րգ մը . — Արուեստ , Դիւցազնութիւն եւ կամ Յէր .

Գարունն ու Մահը

Լուսածիծաղ իր գահուն վրայ հրաշափառ՝
Գարունը ջինջ այերին մէջ կը շողար :
Ի աշխարհ ամբողջ , անոր շունչին տակ պայծառ ,
Կենսաբորբոք , գըւտրի՛ագեղ , կը խայտար :

Եւ յանկարծ սուրբ Հըրճուանքին Պետը բարի
Յիշեց Մահը , մեծ անբիջը վայրի .
Ու լըսեց ճիշն համայնակուն աղերսին՝
« Ազատէ մեզ Քընուաւորէն խաւարչտին : »

Յըցուեցաւ խրոխտ Իշխանն՝ յուղուած՝ ու գոչեց .
« Պէտք է Մահը չըքացընել . պէտք է մեծ
Մըղեմ՝ կըռփւը , Խս՝ ասպետը Կեանքին ,
Հնդդէմ՝ գաղիբ ու ոճրագործ ձիւղին . »

Եւ ամրացած իր բոցերովը բոլոր ,
Հրեշտակապետ մ՛ինչպէս արի եւ աղւոր ,
ձամբայ ելաւ գըտնել քարայրը Մահուան ,
Փըշրել Հըրէշն իր կռուփին տակ յաղթական :

Օրեր , օրեր թափառեցաւ փընտռելու ,
Բայց չըկըրցաւ գըտնել Գահիճն ահարկու .
Եւ իրիկուն մ՛ , երբ կը մարէր լոյսն արփույն ,
Բարձրացաւ մեծ ըստուեր մ՛ողին մէջ տըժգոյն .

Աճեցաւ ան ու մտեցաւ , եւ ահա
Տեսաւ Գարունն իր գէմը կին մը հըսկայ ,
Միջոցին մէջ կանգուն , գըլուխն աստղերուն
Գըպչելով ու ոտքը ծովուն վրայ անհուն :

Իր անձը մութ՝ անելի սեւ քան նորեկ
Գիշերն աղօտ , կը փողփողէր գերթ արեգ

Մը խաւարէ շինուած , ու լայն դէմքին վրայ
Աչքերն էին երկու վիհեր շափիւղայ :

« Մի փընտըուեր , ըսաւ , կայանըս ի զուր .
Ոչ մէկը զայն գիտէ . անլոյս եւ անհուր
Անծանօթին ալքերուն մէջ ան յաւէտ
Պիտի մընայ դաղտնածածուկ , քողաւէտ :

« Բայց կ'երեւամ ես միշտ անոնց որ կ'ուզեն
Գէմքըս տեսնել . ու չեմ վտխնար պայքարէն
Ուր յաղթականը ես եմ միշտ : Լըսեցի
Քու աղաղակըդ միամիտ զայրոյթի ,

« Ի ահա եկայ , բայց նախ քան մտնալ դիւրին ,
Մըտիկ ըրէ , որ ցուցընեմ քեզ խորին
Սըխալդ ու վճիռըդ անարգար : Դուն զազիր
Ու ոճրագործ կը կոչես զիս . ամըչցիր .

« Քու մայրդ է որ կ'անարգես . . . դուն ծընած ես ,
Ինչպէս ամէն ինչ որ կ'ապրի , իմ ծոցէս .
Ես մեծ արգանդն եմ ուր ստեղծող Աւժն անյայտ
Կը ծըլեցնէ սերմը կեանքին նորացայտ :

« Աւ չար չեմ ես . արդարութիւնը վերին
Իմ մէջըս է լոկ . ես նոյնն եմ հըղօրին
Ու տըկարին համար . ամէն էակի
Կուտամ հանդիսան երբ ուժասպառ ան կըքի :

« Թերեւ իրօք պիտի ըլլար լաւագոյն
Քր կարգն այսպէս չըլլար գըծուած իրերուն ,
Տըկարութիւնն ու ցաւ ստեղծուած չըլլային
Աւ չըլլայի անհըրածեշտ ես կեանքին .

« Բայց ես չեմ որ սահմանեցի կարգն այդպէս .
Մ'անիծեք զիս . վասըն զի լոկ կ'ընեմ ես
Դործը որ ինձ է յանձնուած . իսկ թէ ո՛վ
է սահմանողն , եւ ինչ թաքուն խորհըրդով ,

« Զեմ գիտեր : Մերթ՝ կուլամ երբ ձեռքըս պէտք է
 Քանդէ դալար կեանք մ'աղւոր . ու հըրճուանքէ
 Կը դողամ երբ . քանդուած կեանքերն ալդ կըրկին
 Իմ ծոցիս մէջ վերանորոգ կը ծագկին :

« Մի ատեր դիս . մենք գործիքներ ենք միայն
 Անտես ձեռքի մը որ կ'էշխէ , միշտ , համայն
 Տիեզերքին , եւ որ գուցէ նըպատակ
 Մուշի ազնիւ , որուն ենք մենք անգիտակ : »

Գարունն ոչինչ գըտաւ տալու պատասխան :
 Վըրդոված էր , բայց չըտաւ բան մը գըղջման .
 Իրեն հընար չէր սիրել Մահն . անբարբառ .
 Գարձաւ փախաւ տարածութեան մէջ խաւար :

Գ

Մ օ Ր Ս

Գուն որ թողուով դիս օրջանիս մէջ մինակ ,
 — Գուցէ կեանքի ցուն ինձ տալէդ խըղճահար , —
 Անհետացար խաւարին մէջ անյատակ ,
 Ո՛վ մնայր , իմ մուկ հոգւոյս աղբիւրը պայծառ ,
 Ո՛վ սուրբ գորով , սէր անարատ , քնդցըր գող ,
 Քուր ես թաքչած . . .

Ես քեզ երբեք չըճանչցայ .

Այլ եւ երբեք չեմ հաւատացած որ իրօք
 Ամբողջապէս ջընջուած ըլլաս : ճակտիս վրայ

Կը դգամ, յաճախ, երանութեամբ մը տըրտում,
 Անցնիլն անուշ մատուընեբուդ գըգուանքին .
 Կան պահեր ուր կը կարծեմ ձայնդ անպատում
 Լըսել ականջն ի վար սըրտիս անձկագին .
 Քեզ միշտ վերեա կը գուշակեմ թեւաբաց,
 Գորովագնթ ու ցաւագին ուրուական .
 Եւ ամէն հեղ որ իմ կեանքիս մէջ կըրցած՝
 եմ կատարել դործ մը յօգուտ մարդկութեան
 Կամ միս՝ և արին տալ երագի մը սիրուն,
 Քեզ եմ խորհած, ու խորէն իմ հոգիին
 Քեզ եմ ոգած եւ մըրմընջած եմ. « Ո՛վ գուն
 Որ կը հըսկես վըրաս սիրով կաթոգին,
 Տես, արժանի եմ քեզի, գոհ ես ինձմէ . . . » .
 Եւ ըղգացած եմ նուրբ ժըպիտ մը անտես
 Որ դերդ նըւագ մ՝այերային՝ իր թաւէ
 Ու զեփուէ թեւերով զիս քընքշապէս
 Կը փայփայէր :

Ու թէպէտեւ Գիտութեան

Լոյսն անողորմ ապացուցած է, անող,
 Որ մահուընէ ետքը մարդէն ուրիշ բան
 չի մնար հողին մէջ բայց մոխրի դէղ մը պաղ,
 Կ'երազեմ միշտ, — անվանելի ցնորք հոգւոյս, —
 Որ գուն հողուն տակ չնս իջած, և անթառամ
 Եւ անծանօթ պարտէզի մ՝ մէջ աղուալոյս
 Կը սպասես որ գամ՝ օր մը քեզ միանամ :

Պատաւ աղջկան եղերեգը

Սարէն կուգայ ձիաւոր . . .

Հայ ծող, երգ

Ձեկան, չեկան, իմ ձիաւորըս կըտրի՞ճ . . .
 Աղջըկնութիւնըս չըճաղկած թոռմեցաւ .
 Կեանքս ափին մէջ աճըռեց Սէրը դա՛հիճ .
 Ըսպասելով ցամքեցաւ սիրտըս ծարաւ .
 Ձեկան, չեկան, իմ ձիաւորըս կըտրի՞ճ :

Սնուրբ Սարգիս, անկապաւոր, պնդ-ձիաւոր .
 Քեզ քանի՛ հեղ երազիս մէջ կանչեցի .
 Քանի՛ հեղ ոտքդ եկայ ուխտի, եւ աղւոր
 Մոմեր բերի եւ արցունքներըս քեզի .
 Սուտ-խուլ եղար, չըլըսեցիր դուն ինձի .
 Սնուրբ Սարգիս, անկապաւոր, պնդ-ձիաւոր :

Է՛հ, գոնէ դուն եկուր, Մն՛հ, սեւ ձիաւոր .
 Ա՛լ յոյս չունիմ, եւ ուժ չունիմ յուսալու .
 Եկուր գոցէ վէրքը սըրտիս մինաւոր .
 Ձիս գիրկըդ մտ, ու հողուն մէջ հանգչեցնու .
 Այրած հոգիս համբոյրովդ զովացնու .
 Է՛հ, գոնէ դուն եկուր, Մն՛հ, սեւ ձիաւոր :

Ե

Մի ատեր վիշտը երբեք եւ անկից մի վախնար դուն .
 Երկինքը, տես, անկինդան է երբ անմտդ է համակ .
 Ամպերն են որ կ'արժեցնեն վերջալոյսին եւ այգուն
 Պերճ երանգներն ու լուսնին նըշողումներն անուշակ .
 Անոնց քօղին ներքեւէն, մէջէն անոնց ժանեակին .
 Աւելի ջինջ կ'երեւայ կապոյտն ու խոր աւելի .

Ու ծիածաննը թողիչ, հըրաշալիքն երկընքին,
 Լոյսին 'ւ անոնց մաքառամանը ծընունդն է զմայլելի:

Տառապանքն է որ ի յայտ կը բերէ ուժը թաքուն
 Եւ ճոխութիւնը ներքին մարդոց հոգւոյն. դուրկ անկէ՛
 Մերկ է հոգին ու դատարկ, առանց կեանքի եւ անդոյն.
 Եւ որպէս զի ան ալ իր այգն երփնագեղ շողացնէ
 Եւ իր դօտին ծիրանի կախէ մութին մէջ եսին,
 Պէտք է պայքարը վըշտին՝ ուժերուն հետ էութեան:

Բայց վնայ եթէ վիշտն հոգւոյն տիրապետէ բըռնագին.
 Ինչպէս երկինքն՝ երբ ամպերն յորդակուտակ թանձրանան՝
 Կ'անհետանայ ու կ'մեռնի, այնպէս՝ հոգին՝ խեղդւած՝
 Կ'անէանայ երբոր վիշտը հոն իշխէ յաղթական:
 Վիշտը պէտք է՝ լալ ոսոխն հարկաւոր ու պարտւած:
 Մի ատեր վիշտն եւ անկից մի վախնար, բայց վարէ զայն:

2

Պէտքերիչէ

Պէտքերիչէն երբ մեռաւ, վըհատութիւն մ'անյնքան խոր
 Պատեց հոգին ճանթէի, որ կարծեց թէ ալ հընար
 Զըկար իրեն ապրելու. իրեն կը թուէր թէ բոլոր
 Կեանքը ցամբեր էր այլ եւս իր կուրծքին մէջ ուժասպառ:

Ու խորհեցաւ որ լաւ եւս էր լիովին չըքանալ.
 Բայց մինչ խոհին մէջ այդ մութ կը գալարուէր անկուման,
 Բացուեցաւ ծանծաղ խուցին, ու թեւերով ոսկեծալ՝
 Պէտքերիչէն երեւցաւ. « Կեցի՛ր, ըսաւ, սիրական,

« Ես չեմ մեռած. ես հրեշտակ մ'էի զոր Տէրը դըրկեց
 Լուսաւորել քու հոգիդ. թողուցի որ զիս սիրես
 Իմ ձեռիս տակ մարդկեղէն, որ ունենաս շունչը մեծ՝

« Դործին համար հոյակապ դոր պիտի դուն կատարես .
 Վերըգգեցայ այժմ իմ ձեռքս լուսեղէն , եւ սակայն
 Պիտի քու հետըդ եւ քովդ ըլլամ կեանքիդ մէջ համայն : »

Է

Հերոսի մը

Միակըտուր , բարձրիգըլուխ , միամիտ ,
 Ձերծ վարանքէ ու բարդ տենդոտ խոհերէն ,
 Աչքըդ յառած դէպ ի նպատակ մը վըծիտ ,
 Դուն կ'խոյանաս , ինչպէս սըլաք մ'աղեղէն :

Կեանքը քեզի համար ունի մէկ իմաստ
 Ու մէկ արժէք , — գեղեցկութիւնն աննըման՝
 Ձայն զոհ բերել կարենալու . եւ , գըւարթ ,
 Դուն կը վազես դէպ ի քու մահդ յաղթական :

Ինձ կը թընիս արձաններէն ըլլալ մին
 Ձոր կերտեց մատը Յոյներուն դիցական ,
 Արեամբ լեցուած յանկարծ 'ւ եկած սա տիղմին
 Մէջ դընել ցուք մը մարմարէ վեհութեան :

Ը

Անմահութիւնը հոգիին զընորք մը չէ բացարձակ .
 Մահը փըշրէ պիտի քու ետդ ու չըքացնէ , բայց անկից
 Պիտի մընայ մասն էական՝ յաւերժապէս կենսունակ .
 Ինչ որ ունէր քու էութիւնըդ ցայտական ինքնագիծ ,
 Վերերեւայ պիտի յաւէտ զականերուդ ու թոռներուդ
 Մէջ՝ դարէ դար . ու եթէ սիրտդ էր մեծ կամ միտքդ՝ ըստեղծող՝
 Ու կըրցար կեանք մ'ապրել հըզօր կամ կերտել գործ մը հըրուտ ,
 Հոգիդ ընդմիշտ մարդոց մըտքին մէջ պիտ'ապրի լուսաշող :



Պարզ հոգիներն , որ ճընշուած մեծ ցաւի մ'տակ՝
 Կ'ուզեն մեռնիլ , կ'երթան շիտակ դէպ ի մահ՝
 Բընազգական ժեսթով մը կոյր եւ արագ .
 Փըշրուածներ են որ , անյոյս , անվրստահ ,
 Կ'երթան մեռնիլ , վասըն զի մլ անկարող
 են ապրելու : Բայց բարձր ու բարդ ու դժբաղդ
 Այն հոգիներն որ երգեցին՝ տարփաշող
 Պերթուածներով կամ նուագներով՝ գերայաղթ
 Հմայքը մահուան , անոնցմէ ոչ մին երբեք
 Գընաց ինքնին նետուիլ ծոցին մէջ մըթին
 Այդ տարփուհոյն : Ձի անոնց վեհ սիրտը սէգ
 Ոչ թէ Մահն իսկ էր որ սիրեց իր ցըրտին
 Ու քըստմենելի ու մըշտափակ դիմակով .
 Տարփանքին մէջ մըռայլամած զոր կ'ձօնեն
 Սեւ այդ Կընոջ , կեանքի մեծ տենդ մը վըրդով
 Կը փըրփրի միշտ . իրենց զըզուանքն է կեանքէն՝
 Ինչպէս ան է իրօք՝ գուհիկ , պիղծ ու չար ,
 Ու ցաւն իրենց՝ չըզըտնելու հոն ինչ որ
 Իրենց ազնիւ երազը ջինջ կը ցանկար ,
 Այդ խոր զըզուանքն է եւ այդ ցաւն ահաւոր
 Որ կը փոխուին մահուան տենջի . ու մահուան
 Մէջ կը սիրեն ոչ թէ ջընջնմը կեանքին ,
 Այլ լաւագոյն ենթադրուած մըշտական
 Խաղաղութիւն մը եւ կամ նոր ու վերին
 Կեանք մ'անթերի . 'ւ ահա ինչու խանդակաթ
 Ու հեշտական սէր մըն է որ կը նուիրեն
 Մահու ստուերին . ալ'ե մըն է ան , եւ իբր այդ
 Տենչն սոգեւլու՝ նոր ձեւի մ'տակ՝ ուժգնօրէն :

Էնոր զոր ասեցով անիծեցի

Ներէ ինծի , դուն զոր խոցուած իմ սըրտիս
 Անիծեցի դառնութիւնովը Համբուն .
 Անէծքըս բունն եղաւ չափովն իմ վըշտիս .
 Աւ վիշտըս մեծ էր չափովը քու անհուն
 Գեղեցկութեանդ . . .

Ներէ ինծի . երբ էակ
 Մ'այնքան աղւոր է յօրինուած Բնութենէն ,
 Պէտք է պաշտել զայն խոնարհ ու գըլխահակ ,
 Փառաբանող բառեր միայն մեր բերնէն
 Թափել անոր ոտքերուն տակ , ըզմայլիւ
 Աւ տառապիւ , ու երանգով եւ յոյսով
 Ծըփալ արբշիւ , ու հառաչել , ու հալիւ ,
 Եւ օրհնել միշտ :

Յրհնեան ուրեմն ըլլաս , նվ
 Դուն որով սիրտըս բուպէ մ'լոկ , բայց բուպէ
 Որ քան Յաւերժն է Թանկագին , գերագոյն
 Երջանկութիւնը ճանչցաւ , նվ քերորէ՝
 Իջած երկնուտ ծածանիւ պահ մ'իմ հոգւոյն
 Պարտէզին մէջ՝ զոր քաղցրութեամբ վարդալոյս
 Աղողեցիր եւ ապա նդ միշտ ցընդեցար ,
 Յրհնեան ըլլաո՝ յանուն ցաւիս ու սիրոյս ,
 Յրհնեան՝ քանի որ գոյութիւն ունեցար .

ԺԱ.

Սիրտ մարդկային , ս'վ հիւլէ ուր անհունն է ամփոփուած .
 Ո'վ դուն , խորհուրդ անթափանց , անասելի հրաշալիք ,
 Արեւ անգին անլի քան երկընքին լուսամած
 Արեւն հըսկայ , ճառագայթ անլի սուրբ քան միստիկ
 Զահն աստղերուն . . .

Թու ծոցիդ մէջ , ս'վ անօթ զաղփաղփուն ,
 Կը փըրփըրի ովկէան մ'անլի խոր ու խիզախ
 Թան այն որ իր կոհակներն երկինքն ի վեր՝ որոտուն
 Կը ժայթքեցնէ : Անլի կորովաթռիչ ու անվախ
 Մլացքներ ունիս դէպ ի վեր , դէպ Անծանօթն ահաւոր ,
 Թան վիթխարի լեռներուն խոյացումներն ամեհի :

Թու ըոպէի մը տրոփիդ մէջ տիեզերքը բոլոր
 Կը բաբախէ իր կեանքի , մահուան , սիրոյ ու ցաւի
 Սարսուռներովն անսահման . եւ դեռ ունիս սարսուռներ ,
 Քրոնց ամբողջ տիեզերքն անգիտակ է եւ զոր դուն
 Ըստեղծած ես , հովերուն մեծ տեղէն ալ գերիվեր :

Արարչութեան դուն կանթեղն ես , տրխեղծ ու դողդոջուն ,
 Բայց միակն որ քիչ մը լոյս կը բերէ հոծ խաւարին
 Մէջ իրերուն , ու միակն որ տալ իմաստ մը կ'ջանայ
 Տիեզերքին . զի քեցնէ զատ ամէն բան՝ ստըրկագին
 'Ն անգիտակից՝ կը քալէ ինչպէս հըլու մեքենայ :

Սիրտ մարդկային , փնռք քեզի , բազմաչարչար նահատակ ,
 Ո'վ ողջակէզ փըրկագործ , ս'վ խուզարկող մըլտական՝
 Տափանելի եւ մըռայլ Առեղծուածին անյատակ ,
 Դուն , Էն դժբաղդն եւ Էն մեծն որդիներուն Ռընութեան :

Ծրտաքիս մէջ, միշտ, դէմքդ ազնուագեղ ու խաղաղ
 Ո՛վ հայր, կ'ապրի՝ իր վեհութեամբ միամիտ .
 Խոհուն ու քաղցր աչուրները՝ միշտ մատաղ
 Բոցով մը վառ՝ մազերուդ տակ մոխրախիտ
 Ու խոնջ կընճոտտ ճակտիդ տակ լայն, քեզ հակած
 Կը տեսնեմ դեռ՝ դազկահիդ վրայ սիրական,
 Ըստեղծագործ մատներդ տարփամբ ըզբազած
 Կեանք տալ, հոգի փըչել նիւթին անկենդան :
 Արծաթն, ոսկին բիրտ, 'ւ ակունքները անտաշ՝
 Կամքիդ շունչին տակ յըղկըւած, ձեւափոխ,
 Ընդելուզուած, կը դառնային գեղահարաշ
 Նուբբ էակներ՝ կանանց շընորհն յաւելող :

Քեզ կը պարտիմ, հայր, արեւոտ արիւնիդ
 Եւ քու սիրուն օրինակիդ, ինչ որ ցարդ
 ձիգերս ընել յաջողեցան . քու վրձիտ
 Կեանքդ ինձ ուսոյց սիրել սիրով խանդակաթ
 Քեղեցկութիւնը Բարիին եւ անդին
 Բարութիւնը Քեղեցկութեան : Ու տես, հայր,
 Ես ըզգացմանց ու խոհերու մետաղին
 Ու բառերու ակունքներուն վրայ պայծառ՝
 Կը կըրկնեմ քու գործդ ուժերովս իմ խոնարհ :

ԺԳ

Եթէ ամէն բան իրօք աշխարհի մէջ ունայն է,
 Ըզգուշացիր դուն նորէն լալկանի դէմք առնելէ .
 Արհամարհէ անողորմ ձակատագիրն , եւ անոր
 Վայրագութեան դէմ հանէ վեհ բարութիւն մը աղտոր :
 Ողբալ զո՛ւր է , եւ վնտ է , բայց եւ խոյս տուր շընական
 Ու գրոհհիկ ծաղրանքէն . ազնիւ ու քաջ տըրտմութեան
 Քօղ մը յըստակ՝ լաւագոյն պատմութեանն է հոգիին :
 Եթէ չունի նըպատակ Արարչութիւնն ահագին ,
 Քու կեանքդ իրեն ունենայ թող նըպատակ մը պայծառ :
 Մի կըքիր բնաւ , ու վերէն սփոփ կամ նեցուկ մի յուար .
 Հոգիդ պէտք է քեզ բաւէ : Արդար եղիր , եւ արի ,
 Առանց վարձքի սպասելու : Թող ճիգըդ միշտ մաքառի
 Ձարին դէմ , նոյն իսկ երբ յոյս չունիս վըստահ յաղթելու :
 Եղիր ազնիւ աւելի քան անգութ կարգն իրերու :
 Այդպէս ապրէ , զի այդ կեանքն է գեղեցիկն ամենէն .
 Եւ ոչինչ կայ ճըշմարիտ բաց ի միայն Գեղեցկէն :

8 0. 6 4

ԱՐՇԱԼՈՅՍ

	էջ
Ա. Կր վերածնի Հուրն Ոչընչին արգանդէն	5
Բ. ՀՐԵՇՏԱԿԸ	6
Գ. Ասղերուն պէս որոնց շողն	7
Դ. ԼՈՒՄՆԻՆ.	7
Ե. Նընջարանին անկիւնը գաղջ ու լըռի՛ն	8
Զ. Աչուրներն անոնց որ նոր կը սիրեն	9
Է. Կը նախանձիմ երջանիկ	9
Ը. Դուն ազնիւ ես ու քանկազին	10
Թ. Գիշերն ըլլալ կ'ուզէի	11
Ժ. ԿԱՊԸ	11
ԺԱ. Ծառերուն մէջ աւօտն իր վարդ	12
ԺԲ. Աչեբուս մէջ շեշակի	13
ԺԳ. Երբեք , երբեք , ժամանակին	13
ԺԴ. Փունջը որուն բուրումը բաղք է ինձի	15
ԺԵ. Կ'ուզէի որ սիրս ըլլար	15
ԺԶ. Նրսիմն նաւա'կ մը , եկո'ւր	16
ԺԷ. Գարնան իրիւն մ'իմ սիրականս ըսաւ ինձի	17
ԺԸ. ԵՐԱԸ	18
ԺԹ. Անձայն եւ աղւոր զերդ ասոյ ու ծաղիկ	19
Ի. Առջի օրն ուր տեսայ ինձ	19
ԻԱ. Քե'զ , իմ սիրելիս , երգելու համար	20
ԻԲ. ՄԵՌՆԻՆԻ	21

ԺԱՄԵՐՈՒՆ ԿԱՐԱՒԱՆԸ

Ա. ԼՈՒՄՆԻՆԻՆԵՐԸ	27
Բ. Սոխակը մեռաւ սէր հեծկրլատէն	28
Գ. ԼՈՒՄՆԻՆ ՏԱԿ	29
Դ. Միջօրէի արեւը հուր կը տեղայ	30
Ե. 80ԴԸ	30

	էջ
Ձ. Երբեմն անձկաւ կը բաղձամ	30
Է. ԱՆՆԱՆՈՅԹԸ	31
Ը. ՀՈՎԸ	32
Թ. ՍԻՐԵՐԳ	32
Ժ. Արեւուն լսյսը կը փրոուի կը պառկի	33
ժԱ. ԱՊԱՍՏԱՆԸ	33
ժԲ. ԵՐԱԶԱՆՔ	34
ժԳ. Քեցէ հեռու կը թառամի իմ հոգին	35
ժԴ. ԿՈՎԸ	35
ժԵ. Գիշերն անա իր բարեկամ	36
ժԶ. ՀՈՎԱՀԱՐԸ	37
ժԷ. ԵՐԱԶ	37
ժԸ. Տըժգոյն կապոյտ երկընփին վրայ առարւան	38
ժԹ. ՀԻՒՍԿԷՆԸ	38
Ի. Աղջիկ մը որ ծընրադիր	39
ԻԱ. ՍԻԻՔԸ	40
ԻԲ. ԾՈՎՈՒՆ	41
ԻԳ. ԵՐԱԶԵՑԻ	42
ԻԴ. ԱՄԱՌ ԳԻՇԵՐ	43
ԻԵ. ՔՆԱՑԱՆ ԾՈՎ	44
ԻԶ. ՓՈՍՈՒՌԱՆԵՐԸ	45
ԻԷ. ՓՐՓՈՒՐԸ	46
ԻԸ. ՃԱՌԱԳՈՅԹԸ	47
ԻԹ. ԵՂԵՐԵՐԴ	47
ԼԱ. ԳԻՐԿԸՆԴԻՍՈՒՆՈՒՄ	48
ԻԲ. ԵՐԿՐԻՍ ՄԱՀԸ	49
ԻԳ. Գիշերին մէջ երբ մինակ	50
ԻԴ. Երկինքը, ջինջը, կը տարածուի լրացուած	50
ԼԵ. ԱՌՁԻ ՁԻՒՆ	51
ԼԶ. Դուռն իմ անուրբս զրբեցիր	52
ԼԷ. ԳԱՆԱԿԸ	52
ԼԸ. Անոնք որ մեծ անապատեն անցեր են	53
ԼԹ. Ցաւս աչքիս մէջ, նակիսիս վրայ	53
Խ. Ինչպէս մոռնալ ինչ	54
ԽԱ. Ա՛յս, գէր երբ սի՛րսըդ փուռն ըզգայ սրբմութեան	55
ԽԲ. ՍՈՅԼԸ	55

ԽԳ.	Քաղցր ու սրճում տոգերու մէջ ես կ'ուզեմ	էջ 56
ԽԴ.	Եջիհ,	57
ԽԵ.	ՊԱՐԸ	57
ԽԶ.	Սեփ-սել է երկինքն, անասող, անլուսին .	58
ԽԷ.	ԼՈՒՍՆԻ ԾԱԳՈՒՄ	58
ԽԸ.	ՄՐՐԻԿ	59
ԽԹ.	Ասուած առաւ ար մը լոյս	61

Ա Ն Ջ Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ա.	ԱՌԵՂԾՈՒԱԾԸ	65
Բ.	Իրկուրներն ինչո՞ւ հոգին	66
Գ.	ՍՊԱՍՈՒՄ	67
Դ.	ԽԱԶԸ	67
Ե.	ՊԶՏԻԿ ԱՂԶԿԱՆ ՄԸ	68
Զ.	ԿՈՂԱԿՆԵՐԸ	70
Է.	ԼԱՆԿԹԻՄՈՒՐԻ ԵՐԱԶԸ	71
Ը.	Պատահանին առջեւ, շրքեղ սենեակին	72
Թ.	ՄԵՌԵԼՆԵՐԸ	73
Ժ.	Երկու աղւոր աչուկներ	75
ԺԱ.	Օրուան գռեհիկ ժրխուէն	75
ԺԲ.	ԼՈՒՍԻՆԸ	76
ԺԳ.	Երկինքը սել քանձր ֆողեր քող հագնի	76
ԺԴ.	Օր պիտի գայ որ դուն պառաւ ըլլաս պիտի	77
ԺԵ.	ՍԵՒ ԳԻՄԱԿԸ	78
ԺԶ.	ԶԿՆՈՐՄՆԵՐԸ	80
ԺԷ.	Երբոր կիցէն յուսահասած կամ զրգուած	81
ԺԸ.	ՅՈՒՔԸ	82
ԺԹ.	ԵՐԶԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ	83
Ի.	ԵՐԳ	84
ԻԱ.	Երազի մը մէջ ձայն մ'ըսաւ ինձի	85

Տ Ե Ս Ի Լ Ն Ե Ր

ՎԵՐՅԻՇՈՒՄ	89
ԵՐԱԶԸ	91
ԱՍՏՂԵՐԸ	95
ԱՏՈՒԵՐՆԵՐԸ	97

ՄԱՅՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ	100
ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՅԸ	103

Գ Ի Շ Ե Ր Ի Ն Մ Է Ձ

Ա. ԳԻՇԵՐԻՆ ՄԷՁ	109
Բ. ՄԱՀԸ	110
Գ. ԻՄ ՍԻՐՏՍ	110
Դ. ՅԱՅԴԵՐԳ	111
Ե. ՕՐԵՐ կը հոսին մուք Յաւերժն ի վար	113
Զ. Գրլուխս, աւա՛ղ, դրժոխք մքն է հրաւառ	113
Է. ԾՈՎՈՒՆ	114
Ը. ԶԱՆԶՐՈՅԹԸ	116
Թ. ՄՂԶԱԻԱՆԶ	117
Ժ. Ա՛խ, ո՛վ հեռու պիտի տանէր զիս հեռո՛ւ	119
ՃԱ. ԳՈՒՆ ՊԻՏԻ ԳԱՍ	119
ՃԲ. ՍՓԻՆԻՔԸ	121
ՃԳ. ԼՈՒԹԵԱՆ	122

Բ Լ Ո Ւ Ր Ի Ն Վ Ր Ա Յ

Ա. ԵՐԻ ՄԸ	125
Բ. ԳԱՐՈՒՆՆ ՈՒ ՄԱՀԸ	126
Գ. ՄՕՐՍ	128
Դ. ՊԱՌԱՒ ԱՂԶԿԱՆ ԵՂԵՐԵՐԸ	
Ե. Մի՛ աւեր զիւր երբեք եւ անկից մի՛ վայնար դուն	131
Զ. ՊԷԱԹՐԻՉԷ	131
Է. ՀԵՐՈՍԻ ՄԸ	132
Ը. Անմահուրիւնը հոգիին ցրնո՛րք մը չէ բացարձակ	132
Թ. Պարզ հոգիներն որ նրնուած մեծ ցաւի մ՛տակ	133
Ժ. Է՛նՈՐ ԶՈՐ ԱՏԵՆՈՎ ԱՆԻՆԵՑԻ	134
ՃԱ. Սի՛րս մարդկային, ո՛վ հիւլէ	135
ՃԲ. ՀՕՐՍ	136
ՃԳ. Եթէ ամէն բան իրօք աւխարհի մէջ ունայն է	137

Imp. D. DOGHRAMADJIAN, 18, Rue des Gobelins, Paris

